

Tisdagen den 24 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 17 innevarande månad.

§ 2.

Upplästes och lades till handlingarne ett från Herr *Sjöberg* inkommet, så lydande läkarebetyg:

Att Kommersrådet och Riddaren m. m. J. *Sjöberg* under några veckor varit sjuk och fortfarande är urståndsatt att deltaga i något slags arbete eller ansträngning intygas af, Stockholm den 23 Mars 1874.

Vincent Lundberg.
Förste Lifmedicus.

§ 3.

Föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda:
Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 6; samt
Lag-Utskottets utlåtanden N:is 17—19.

§ 4.

Förekom till afgörande Banko-Utskottets memorial N:o 7, med förslag angående användningen af dels bankovinsten för år 1873, dels från föregående år reserverade medel; och beslöt Kammaren, på hemställan af Herr Talmannen, att detta memorials tvänne särskilda punkter skulle, med afseende å samma punkters innehåll, i ett sammanhang föredragas och behandlas.

Sedan i anledning häraf uppläsning skett af Utskottets hemställanden under såväl 1:o som 2:o, lemnades på begäran ordet till:

Herr Gumælius, som yttrade: Herr Talman, mine Herrar! Vid behandlingen inom Banko-Utskottet af detta ärende har jag jemte ett flertal

af ledamöterna från Andra Kammaren varit i viss mån af olika åsigt med Utskottet. Skilnaden börjar redan i och med *titeln* på betänkandet. Denna lyder sålunda: "Memorial, med förslag angående användningen af dels bankovinsten för år 1873, dels från föregående år reserverade medel"; — och Utskottet har, såsom stöd för det sålunda angifna omfånget af dess framställning, på tredje raden af sagda memorial åberopat föreskriften i 1 § af dess instruktion. Slår man nu upp denna paragraf, finner man, att densamma slutar med följande ord: "och bör Utskottet, så fort sig göra låter, meddela yttrande och förslag om användande af den under föregående året upplupna bankovinsten". — Banko-Utskottets flertal har emellertid ansett sig behörigt att i föreliggande utlåtande hemställa om användningen icke blott af den under år 1873 upplupna bankovinsten, utan äfven af det kapitalöfverskott, som uppkommit genom behållningar å bankens vinst från år 1866 och följande år, till ett sammanräknadt belopp af R:mt 306,527: 72. Det var icke fåtalets mening att bestrida Utskottets motionsrätt i en fråga som denna, men vi hafva ansett, att, om Utskottet velat med begagnande af denna rätt göra framställning till Riksdagen i sistberörda afseende, sådant bort ske i ett särskildt betänkande. Fördenskull hafva vi ock i reservationen satt inom klammer vår hemställan, att Riksbankens "reserverade medel till framtida förfogande" med det från föregående åren bokförda, nyss angifna beloppet icke nu må göras till föremål för något beslut.

Beträffande återstoden af Riksbankens enligt Utskottets beräkning till användning tillgängliga behållning vid 1873 års slut eller den egentliga bankovinsten för året, hvarom här fråga är, hafva vi, reservanter, lika med Utskottets flertal, funnit lämpligt, att medelst anvisning å denna vinst reservfonden bör förhöjas till det belopp af 5 millioner R:dr, hvartill densamma, enligt af Riksdagen förut fattadt beslut, skall uppbringas. Då grundfonden redan utgör 25 millioner R:dr och reservfonden genom bifall härtill blefve fylld till 5 millioner R:dr, skulle således Riksbankens fondbehållning komma att för framtiden uppgå tillsammans till 30 millioner R:dr, hvilket vore en siffra, som just jemnt motsvarar det belopp, hvarmed, på grund af gällande bestämmelser, sedelstocken får öfverskjuta den metalliska kassan, sådan denna enligt bankoreglementet beräknas. Af denna anledning och då Riksdagen förut, om också icke förmligen beslutit, så dock uttalat sig för önskvärdheten af en dylik anordning, framträdde inom Banko-Utskottet ingen meningsskiljaktighet rörande *den* frågan.

Kom så på tal frågan, huru med återstoden af öfverskottet borde förfaras. Med hänsyn härtill hafva reservanterna ansett, att det belopp af 500,000 R:dr, hvarpå Kongl. Maj:t i statsverkspropositionen gjort anspråk, borde i vanlig ordning öfverlemnas till Riksgäldskontoret för statens allmänna behof. Återstode derefter till användning R:dr 435,518: 25; och då på utbekommande af *denna* återstod ingen fordran framstälts, samt då dessa medel till mera än hälften uppkommit genom en bokföringsåtgärd eller derigenom, att Riksbankens guldförråd vid 1873 års slut upptagits till rätta värdet, och då härtill fogas, att banken å andra sidan — såsom Herrarne behagade inhemta af motiveringen i reservationen — sannolikt ej lärer undgå inom kort en betydlig utgift för uppförande af ett i allt lämpligt bankhus, samt i betraktande tages, att ban-

ken antagligen har att emotse en nedsättning af silfvervärdet, som kanske blir större än den förhöjning i guldvärdet, hvilken nyss blifvit bokförd; — tillåter jag mig med återopande af dessa skäl, hvilka jemväl återfinnas i reservationen, hemställa, att Kammaren, med förkastande af Banko-Utskottets i båda de föredragna punkterna framställda förslag, måtte godkänna reservanternes yrkande, lydande sålunda: "att Riksbankens för år 1873 upplupna vinst, som utgör . . . . R:dr 2,411,656: 59, måtte så användas, att:

till reservfonden öfverföres . . . . . „	1,476,138: 34,
till Riksgäldskontoret, för statens allmänna behof, anvisas att under år 1875 från Riksbanken utbetalas på tider, som bankofullmäktige ega bestämma . . . . . „	500,000: —,
till Riksbanken "reserverade medel till framtida förfogande" lägges öfverskottet . . . . . „	435,518: 25.

Summa 2,411,656: 59".

Häruti förenade sig Herrar *Jan Andersson, Magni, J. E. Johansson, Lyth* och *Bolin*.

Herr von Schoultz: Herr Talman, mine Herrar! Då jag haft den äran att såsom ledamot inom Banko-Utskottet deltaga i behandlingen af denna fråga och med min röst föranledt tillkomsten af den majoritet, hvars åsigt finnes uttalad i Utskottets här föreliggande förslag; så anser jag det tillhöra min pligt att inför den Kammare, hvarifrån jag erhållit sagda uppdrag, framlägga de motiv, hvilka grundlagt förenämnda beslut.

Jag ber att i sådant hänseende få i Kammarens minne återföra, huru vid 1872 års riksdag Banko-Utskottet i dess betänkande N:o 13, i fråga om användande af bankovinsten för 1871, bland annat, meddelat hufvudsakliga innehållet af det utlåtande, bankofullmäktige, hvilkas yttrande vanligen plägas inforas vid detta ärendes behandling, till Utskottet afgifvit, samt att bankofullmäktige dervid ansett sig böra uttala den mening, "att önskvärdt vore att, genom bevarande åt Riksbanken af bankovinsten för året 1871 och åtminstone delvis af blifvande bankovinst, Riksbankens grundfond ökades till tretio millioner riksdaler samt Riksbanken såmedelst sattes i tillfälle att förvärfva någon större, stadigtvarande tillgång af sådana utländska valutor, hvilkas obetviflade säkerhet och ständiga säljbarhet till ett i allmänhet ej mycket föränderligt pris gjorde dem städe användbara att till fullgörande af Riksbankens förbindelser anlitas, på samma gång de, då detta ej erfordrades, gäfvu räntefkomst." Enligt bankofullmäktiges åsigt, hvilken vid nämnda riksdag äfven gjorde sig hos Banko-Utskottet gällande, skulle alltså en grundfond af 30 millioner R:dr vara det säkra underlag, som gjorde det möjligt för Riksbanken att vid inträffande, oförutsedda rubbningar i landets finansiella ställning erbjuda den allmänna rörelsen det understöd och den trygghet, som man söker hos en riksbank.

Då sedermera frågan om bankovinsten ånyo förekom vid 1873 års riksdag, anmodades äfven bankofullmäktige att i ämnet afgifva utlåtande. Beträffande särskildt det af Herr Gumælius inom Utskottet då väckta

förslag, att den för tillfället disponibla vinsten jemte de af föregående Riksdag afsatta medel skulle användas till bildande af en reservfond, hvilken borde uppbringas till det belopp, som den föregående talaren omnämnt eller R:mt 5 millioner, yttrade sig bankofullmäktige i denna riktning: "enär det af Herr Gumælius framställda förslag ginge ut på samma förstärkning i Riksbankens fonder, som fullmäktige förordnat, så väl till belopp, som beskaffenheten af de valutor, hvaraf förstärkningen borde utgöras, och fördelningen af hela det af fullmäktige tillstyrkta fondbeloppet i grundfond och reservfond kunde innefatta en förbättring så till vida, som, derest dessa tillgångar skulle behöfva anlitas till betäckande af förluster, användandet för sådant ändamål af en reservfond antagligen skulle väcka en för Riksbankens kredit mindre störande uppmärksamhet, än om ingrepp skedde, i sjelfva grundfonden, fullmäktige ej hade något att erinra mot Herr Gumæli ifrågavarande förslag." Säsom vi veta, blef detta äfven Riksdagens beslut.

I detta skick befann sig frågan om Riksbankens förstärkning, då bankovinstens användande i år förekom hos Banko-Utskottet till behandling. På sätt i betänkandet omförmäles, hade ingen motion inkommit i någon slags riktning af *grundfondens* förhöjning. För Utskottet förelåg endast Kongl. Maj:ts förslag om öfverlemnande till Riksgäldskontoret af ett visst belopp för statens allmänna behof. Men hvad angår *reservfonden*, ansåg Utskottet riktigt, att denna nu borde förhöjas till respektive 5 millioner R:mt; och denna åsigt biträddes äfven af dem bland Utskottets ledamöter, hvilka sistlidne år ej velat medverka till denna fonds förstärkning i enlighet med Herr Gumæli förslag.

Derefter återstod naturligtvis att afgöra, huru man skulle förfara med Riksbankens i öfrigt disponibla behållning. I detta afseende delade sig meningarne. Flertalet af Utskottets medlemmar från denna Kammare ansågo, att Utskottet för tillfället endast hade att handlägga frågan om användningen af den under senast föregående år upplupna bankovinsten och ingenting annat. Den förre talaren har äfven, med åberopande af reservationen, här förnyat detta påstående. Med ledning af 41 § Riksdagsordningen synes det mig likväl obestriddigt, att åtminstone motionsrätt tillkommer Banko-Utskottet, och att Utskottet följaktligen på sådan väg egt att göra framställning jemväl beträffande de utöfver nästlidna års bankovinst befintliga öfverskottsmedlen. Detta var äfven utskottspluralitetens mening. Frågan blef således till pröfning företagen i hela dess vidd och beslut fattadt, att Riksbankens kapitalöfverskott skulle så användas för bankens *egna ändamål*, att för reservfondens uppbringande till 5 millioner R:mt skulle anvisas dels af bankovinsten för 1873 R:mt 1,169,610: 62 och dels de från föregående år reserverade medlen, R:mt 306,527: 72 eller tillhoppa 1,476,138: 24. Det belopp, som derefter återstår till användning, utgör således R:mt 1,242,045: 97, och derom har Utskottet i 1 punkten af förevarande betänkande gjort framställning. Man finner således, att skiljaktigheten i meningarne inom Banko-Utskottet egentligen gäller dels frågan om de nu befintliga "reserverade medlen" och dels frågan om det, efter reservfondens fyllande och anvisande af det för statens räkning äskade beloppet, odisponerade öfverskottets användande.

Enär emellertid, såsom jag nyss omnämnde, Banko-Utskottet, lika med bankofullmäktige, redan förklarar sig anse, att en fondbehållning af 30 millioner R:mt, fördelad med 25 millioner på grundfonden och på reservfonden med 5 millioner, vore under närvarande förhållanden tillräcklig för Riksbankens konsolidering, samt härtill kommer, att vid den tidpunkt, som nu är för handen, något särskildt och ytterligare behof för banken af ökad kapital icke lärer förefinnas; fann Utskottets flertal det böra logiskt följa, att hela den disponibla öferskottssumman öfverlemnades till Riksgäldskontoret. Man framhöll natnrlligtvis å andra sidan, att det vore till nytta för banken att hafva medel reserverade för kommande behof, och att derföre det såsom sådana redan uppförda beloppet icke borde rubbas, samt slutligen att, då Kongl. Maj:t för statens allmänna behof endast äskat 500,000 R:mt af bankovinsten, mera icke heller borde öfverlemnas, hvidan ett öferskott skulle uppkomma banken till godo af R:mt 435,518: 25, som ansågs böra öfverflyttas till de "reserverade medlen". Såsom stöd för denna åsigt har anförts, att större trygghet vunnos derigenom, att dessa medel reserveras i Riksbanken än att nedläggas i Riksgäldskontoret, och jag medgifver, att detta påstående, i och för sig betraktadt, kan i viss mån vara sannt. Sedt i tillbörligt sammanhang med öfriga, faktiska förhållanden och af Riksdagen fattade beslut, ställer sig yrkandet dock för mig något annorlunda. Jag erkänner och inser visserligen min ringa erfarenhet i bankväsendet och jag vet fullkomligt, huru försvinnande litet ett uttalande från min sida i dithörande frågor betyder. För min egen skull må det dock tillåtas mig att åtminstone gifva min mening tillkänna.

Jag får då öppet tillstå, att det ifrågavarande förslaget gjort på mig det intryck, som om detsamma icke vore fullt konstitutionelt. Om Riksdagens flertal uttalat sig i en viss riktning och, såsom här är fallet, bestämt, att Riksbankens behållna tillgångar skola utgöra ett maximum af 30 millioner R:mt, så är detta ett Riksdagens beslut, för hvilket fätalet måste böja sig, och om detta fåtal finner beslutet icke öfverensstänna med landets samma intressen, må det väl försöka att på öfvertygelsens väg bereda terräng åt sin åsigt för att få beslutet rättadt, men det bör och det får ej taga sig före att på en omväg åstadkomma i realiteten en förändring af samma beslut, som ej kan vinnas på den rätta vägen.

Men äfven ur *bankmessig* synpunkt synes mig ett dylikt hopande af "reserverade medel till framtida förfogande" icke vara lämpligt. Det vill förefalla mig, som skulle denna tillgång, just till följd af dess natur att vara reserverad, hvilket ju innebär att densamma bör hvarje ögonblick vara kontant disponibel, icke vara synnerligen egnad att, qvarhållen i Riksbanken, tillskynda det allmänna samma fördel, som om den vore deponerad hos Riksgäldskontoret i goda räntebärande papper.

Min enskilda mening var för öfrigt den, att den summa, R:mt 306,527: 72, hvilken redan funnes uppförd på kontot: "reserverade medel", icke borde rubbas och förflyttas derifrån, samt att endast återstoden, R:mt 435,518: 25, skulle, jemte det i den Kongl. propositionen afsedda beloppet, krediteras Riksgäldskontoret. När sedermera man skred till afgörandet och mellan de båda hufvudmeningarne votering skulle ega rum,

så fann jag mig i valet mellan det ena och det andra förslaget böra sluta mig till det, som vann öfvervigt, enär detsamma mera närmade sig min åsigt. Vill åter Riksdagen på grund af skäl, som klart ådagalägga nyttan för staten af en dylik åtgärd, formligen besluta, att Riksbankens fonder skola förstärkas utöfver nu fastställda maximum af 30 millioner R:mt, är jag desto hellre benägen att lemna min medverkan, om tillfälle skänkes mig dertill, som jag är öfvertygad, att den sakkunskap i bankväsendet, som skall veta framhålla nyssnämnda skäl, äfven skall vara vida öfverlägsen den ringa insigt uti hithörande ärenden, som jag genom deltagandet uti Banko-Utskottets öfverläggningar hunnit förvärfva mig. Emellertid yrkar jag för närvarande bifall till Utskottets förslag.

Herr Wigardt: Herr Talman! Jag hade verkligen, då jag begärde ordet, ämnat att till bemötande upptaga de invändningar emot befogenheten och lämpligheten af reservanternes förslag, som, efter hvad jag kunde förutsätta, skulle framställas af den siste talaren. Hans anförande försvann emellertid för mig så helt och hållet bland mångfalden af de enskilda öfverläggningar, åt hvilka Kammarens ledamöter tycktes ganska hörbart öfverlemna sig, att min uppfattning af hans argumentation blef i det allra närmaste ingen. Jag nödgas alltså afstå från min föresats. Huruvida för öfrigt det som sålunda gick förloradt må hafva varit af intresse för saken, lemna jag derhän. Jag har således ingen anledning att i denna fråga upptaga Kammarens tid. Och då jag tillhör reservanternes antal, är det naturligt, att jag yrkar afslag å betänkandet samt bifall till det förslag till beslut, som innehålles i reservationen. Detta förslag befinner sig i full öfverensstämmelse med de beslut, som Kammararen vid sednaste riksdagar i förevarande hänsende fattat, och jag vågar för den skull hysa den till visshet gränsande förhoppning, att Kammararens flertal skall biträda mitt yrkande.

Herr *Samuel Johnson* instämde med Herr Wigardt.

Herr Anders Johansson: Herr Talman! I likhet med den föregående talaren hade äfven jag haft för afsigt att ingå i vederläggning af de åsikter, som beträffande denna fråga förfäktades af den ledamot af Kammararen, som han omnämnt. Men samma anledning, som afhållit honom derifrån, har äfven för mig utgjort ett giltigt förhinder. Jag vill blott i allmänhet yttra några ord.

Då penningevärdet alltmera sjunkit i förhållande till andra varuvärden och följaktligen den allmänna välmågan mer och mer ökats samt tager i anspråk allt rikligare rörelsemedel, synes det mig obegripligt, att icke behovet skall kräfva, att Riksbankens fonder, hvilkas storlek bestämts under helt andra förhållanden, skola förstärkas, i all synnerhet som statens finanser äro så goda, att bankovinsten endast till en mindre del påkallas för det allmännas räkning. På dessa korta skäl och med stöd i öfrigt af dem, som förekomma i reservationen, yrkar äfven jag, för min del, att reservanternes förslag må godkännas.

Herr Wedberg: Det synes mig temligen likgiltigt i hvilken riktning Kammaren fattar beslut, antingen det blir bifall till Utskottets eller reservanternes förslag. Enligt min åsigt är det nemligen under nuvarande förhållanden lika litet för Banken som för Riksgäldskontoret nödvändigt att hafva ifrågavarande reserverade medel. Reservanterne hafva bland annat anført, att Banko-Utskottet icke varit i sin rätt, då det i förslaget inbegripit äfven reserverade medel från föregående år. Mig synes likväl att Utskottet haft fullkomlig rätt att taga dem med uti förslaget, ty huru skola dessa medel eljest få sin användning. De stå ju under rubrik: "reserverade medel till *framtida förfogande*", och Utskottet har nu ansett att denna "framtid" är inne. Att Utskottet icke afgifvit ett särskildt utlåtande rörande "bankovinsten" och ett annat rörande de "reserverade medlen", utan behandlat båda rubrikerna på en gång, kan möjligen anses för ett formfel, hvilket likväl icke inverkar på sjelfva saken. Såsom Utskottet anmärkt hafva de flesta enskilda banker äfven sådana här "reserverade medel", men icke tror jag att det faller någon af bankbolaget in att göra anmärkning, i händelse styrelsen för en enskild bank beslutar afgifva förslag till att använda besparingar.

Bland alla af reservanterne anförda skäl har likväl ett synt mig så talande, att jag af denna anledning yrkar bifall till deras förslag, nemligen då reservanterne anføra, det "med hänsyn till att Riksbanken inom kort måste komma att vidkännas betydliga utgifter för att erhålla en ändamålsenlig, bekväm och fullt betryggande lokal" Riksbanken för den skull bör få behålla dessa ofta nämnda reserverade medel att för sådant ändamål användas. Detta är en sak, som bör beaktas, ty Riksbankens nuvarande lokal kan icke längre för ändamålet anses lämplig, och jag tror att banken årligen gör stora förluster, derföre att den icke har lämplig lokal, vare sig till inredning eller belägenhet. Jag skulle egentligen vilja yrka, att i sjelfva klämman med afseende härå infördes ett tillägg, att öfverskottet företrädesvis vore afsedt till nytt bankhus, men då jag vet att reservanternes förslag oförändradt har de största utsigter att blifva af Kammaren godkändt och jag således genom att föreslå en redaktionsförändring icke skulle vinna något, så inskränker jag mig till att yrka bifall till reservanternes förslag oförändradt.

Herr Boman: Här har yrkats dels bifall till reservanternes förslag, dels till Utskottets, och för min del tror jag, att det rätta ligger midt emellan. Det lika ovanliga som lyckliga förhållandet har inträffat, att hvarken Riksbanken eller Riksgäldskontoret nödvändigt behöfver de omtvistade medlen, men detta bör just vara en anledning för Riksdagen att, utan påtryckning af ömmande omständigheter, besluta den användning af bankovinsten, som är mest rationel och gagnelig i det stora hela. Om man — såsom reservanterne påyrkat — sedan en half million i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förslag öfverlemnats till Riksgäldskontoret, låter det öfriga af bankovinsten kvarstanna i Banken, kunna medlen der visserligen göras fruktbarande genom att nedlägga dem i räntebärande statspapper, men efter allt hvad som kan förutses, har icke Riksbanken för sin rörelse under den närmaste framtiden något direkt behof af denna förstärkning. Öfverlemnas åter den del af bankovinsten, som icke behöf-

ves för reservfondens ökande till 5 millioner, till Riksgäldskontoret, kan upplåningen för år 1875 minskas med ett motsvarande belopp, och det synes mig riktigast att icke å en statskassa samla öfverskott, hvilka icke der behöfvas, på samma gång man verkställer upplåning för statens räkning på annat håll. En dylik åtgärd synes också vara ekonomiskt riktig, då det är temligen gifvet att Banken icke kan betinga så hög afkastning af de ifrågavarande medlen, som motsvarande ränta och omkostnader för af Riksgäldskontoret upptagna lån. Jag vill härmed icke hafva sagt, att bankovinsten lika litet som andra statsverkets öfverskott skola, så att säga, fastläsas vid jernvägsbyggnaderna, utan jag betraktar saken endast såsom en förskotteringsåtgärd. Riksgäldskontoret skulle tillvidare få begagna medlen, för att sedermera, då besparingarne blefve behöfliga för andra statsutgifter, upptaga ett större lån på en gång och då godtgöra statsverket de förskjutna beloppen. Följaktligen anser jag riktigast, att sedan så stort belopp, som fordras för att uppbringa Riksbankens reservfond till 5,000,000, blifvit hos Riksbanken bibehållet, resten öfverlemnas till Riksgäldskontoret.

Jag har här endast yttrat mig om den *verkliga* bankovinsten för 1873, icke om Riksbankens *reserverade medel från föregående år*. Dessa senare medel anser jag för min del böra orubbadt kvarstå uti Riksbanken. Det är alltid för en bankinrättning nyttigt att hafva tillgång till sådana reserver, och för Riksbanken är det nästan nödvändigt, så vida tillfälliga rubbningar uti grundfondens och reservfondens belopp skola undvikas. Grundfonden är bestämd till 25,000,000 och reservfonden till 5,000,000. Om nu hvartenda öre för resten tages från Riksbanken, så skola vid minsta fluktuation dessa fonder rubbas, så vida banken icke eger några disponibla tillgångar derutöfver.

Den förste ärade talaren har ytterligare påpekat, hvad som redan uti reservationen framhållits, nemligen att Riksbanken måhända snart nog kommer att sänka värdet på silfverförrådet, och att derigenom torde uppstå en skenbar förlust, som komme att motsvara den vinst, banken nu likaledes skenbart gjort på guldets värdeförhöjning.

Att med någon noggrannhet nu angifva det belopp, hvarmed silfverförrådets värde antagligen kommer att nedsättas, är så mycket mindre möjligt, som detta hufvudsakligast kommer att bero af de beslut, vederbörande komma att fatta rörande bokföringen af de mindre silfvermynten, 25 och 10 öre-styckena. Med anledning häraf skulle jag vilja föreslå att Riksdagen beslutar:

a) att af Riksbankens under år 1873 upplupna vinst, beräknad till R:dr 2,411,656: 59 öre, till Riksgäldskontoret för statens allmänna behof anvisas R:dr 935,518: 25 öre, att från Riksbanken utbetalas under år 1875 på tider, som bankofullmäktige ega bestämma;

b) att till bankens reservfond må öfverföras återstoden af behållna vinsten för 1873 med R:dr 1,476,138: 34 öre;

c) att Riksbankens "reserverade medel till framtida förfogande" med det från föregående åren bokförda beloppet, R:mt R:dr 306,527: 72, måtte få fortfarande i Riksbanken bibehållas under oförändrad rubrik.

Och anhåller jag att Herr Talmannen ville härå framställa proposition.

Herr Gustaf Jonsson: Det är verkligen ovanligt, att man ifrågasätter det Riksdagen skall gå en väg, som leder till betydligt högre anslag än Kongl. Maj:t begärt. Banko-Utskottet har uti föreliggande betänkande beträddt en sådan väg, och jag kan för min del icke gilla denna åtgärd. Naturligtvis har Kongl. Maj:t beräknat att de begärda anslagsbeloppen skola betäcka samtliga utgifter, och Utskottets åtgärd, att åt statsverket öfverlemna öfver 700,000 R:dr mera än Kongl. Maj:t sjelf äskat, kan jag icke förklara på annat sätt, än att Utskottet vill alldeles rensopa Riksbanken från reserverade medel, så att dess fonder skola komma att utgöra precis 30,000,000 R:dr. Det är sjelfva formen för Utskottets tillvägagående, hvarmed jag icke kan vara belåten, och som gjort att jag slutit mig till reservanterne, och jag har gjort det af samma skäl, som jag vid förlidne riksdag framhöll och som finnas anförda uti reservationen. Jag anser att Banko-Utskottet till följd af 1 § uti dess instruktion hvarken har rättighet eller skyldighet att befatta sig annat än med 1873 ars *bankovinst*, och då Utskottet icke ansett sig bundet af instruktionen, har jag utan tvekan slutit mig till reservanterne, hvilkas förslag åtminstone icke i formelt afseende är felaktigt. För min del hoppas jag, att Riksdagen inser nyttan och nödvändigheten deraf, att reserverade medel finnas att i nödens stund tillgripa, utan rubbning af grund- och reservfonden, och att Riksdagens beslut således blir bifall till reservanternes förslag.

Den ärade talaren på göteborgsbänken, hvilken ensam här i Kamraren representerar Banko-Utskottets åsigt i denna sak, yttrade något, som jag fann anmärkningsvärdt. Han sade nemligen, att, om Riksdagens majoritet möjligen skulle vilja hoga reserverade medel i Riksbanken, så ansåg han att representationssättet bör förändras. Representationen har många gånger förut tagit hand om så väl bankovinst som reserverade medel, och jag tror icke, att genom en eller annan millions qvarstadnande i Riksbankens vård, någon så stor samhällsolycka uppstått, som berättigar den värde talaren att föreslå förändring i representationssättet.

Jag yrkar bifall till reservanternes förslag och afslag å Utskottets.

Herr Philipsson: Jag har icke begärt ordet för att söka vederlägga de skäl, talaren på göteborgsbänken andragit till försvar för Banko-Utskottets förslag. Hans anförande innefattade egentligen ett upprepande af de i betänkandet anförda motiven samt dertill några upplysningar om de förhandlingar i ämnet vid föregående riksdagar, som föranlett beslutet om grundfondens samt reservfondens numera till 25 och 5 millioner bestämda belopp. Emellertid kan jag ej undertrycka den anmärkningen, att reservanterne haft stöd för sitt påstående att Banko-Utskottet icke, åtminstone i sammanhang med frågan om bankovinstens användande, haft befogenhet att föreslå förfogande öfver de från åren 1866—1871 reserverade medel, ty 1 § af instruktionen föreskrifver bland annat: "och bör Utskottet, så fort sig göra låter, meddela yttrande och förslag om användande af den under föregående året upplupna bankovinsten". Derjemte anser jag, att reservanterne för sitt förslag hemtat stöd från Kongl. Maj:ts proposition, som med afseende å bankovinstens användning innehåller den framställningen till Riksdagen, att, under förutsättning att om-

kring en och en half million tillföres Riksbankens reservfond, en half million öfverlemnas till Riksgäldskontoret. Kongl. Maj:t har dervid beräknat bankovinsten till två millioner och det är visserligen sant, att vinsten uppgått till omkring 400,000 R:dr mera, men hälften af det öfverskjutande beloppet utgör ökad värde på bankens guldförråd, samt härleder sig endast från en bokföringsåtgärd, och det är således i alla fall icke mer än omkring 200,000 R:dr, jemte af Kongl. Maj:t äskade 500,000 R:dr, som, med den Kongl. propositionen till utgångspunkt, utaf 1873 års bankovinst skulle kunna tillkomma Riksgäldskontoret.

Emellertid finner jag — i likhet med en föregående talare — det vara likgiltigt, huruvida banken eller Riksgäldskontoret disponerar dessa medel, betraktadt ur allmän finansiell synpunkt; men jag har för min del stannat i den åsigten att tillstyrka reservanternes förslag på grund af andra skäl, som ännu icke blifvit under diskussionen framhållna eller — så att säga — ur ren *banksynpunkt*. Visserligen har den föregående talaren antydtt, att Sveriges utveckling under senare tider varit storartad och att landet till följd deraf är i behof af ökade rörelsemedel, men hvad som emellertid icke blifvit framhållet, det är att vårt land för närvarande befinner sig uti ett stadium af ovisshet om de bestämmelser i afseende å rörelsemedlen, som i den närmaste framtiden kunna blifva gällande. Som bekant tilländagå snart de enskilda bankernas oktrojer, och måhända kan snart nog en förändring af grunderna för sedelutgifningsrätten varda beslutad. Å andra sidan kunna jemväl samtidigt tillstöta förändrade bestämmelser rörande Riksbankens sedelemission och alltså jemkning i förhållandet mellan metallisk valuta och beräkningen af sedelstocken vara att emotse. Intetdera af dessa ämnen har likväl ännu varit föremål för Riksdagens behandling, och vi veta således icke i hvilken riktning besluten härom kunna komma att utfalla. Det är emellertid ett faktum, att, med de ökade tillgångarne och behofven för arbetsklassen, uppstått ett ökad behof af rörelsemedel. Nu vill jag, för min del, alldeles icke ifrågasätta att Sveriges Riksbank, för att åstadkomma en större emission af sedlar, behöfver öka sin grundfond. Jag anser denna redan tillräckligt stor, ty sedan grundfonden blifvit bestämd till 25,000,000 och reservfonden till 5,000,000 eller tillsammans 30,000,000, har det anmärkningsvärda förhållandet inträffat, att just detta belopp motsvarar det maximum utöfver den metalliska valutan och hvad som sådan får beräknas, hvartil sedan 1845 Riksbanken varit berättigad att utgifva sedlar. Således finnes härutinnan full betäckning uti grund- och reservfondens nuvarande belopp, utöfver den valuta, hvilken för sedlarne inflyter, oaktadt en sådan motsvarighet vid den tiden icke var ifrågasatt.

Å andra sidan kan likväl icke nekas, att, då guldmyntfot blifvit införd och till följd deraf en större metallisk valuta än tillförene torde komma att cirkulera, det är nyttigt att Riksbanken, utom dessa 30,000,000 uti grund- och reservfond, beredes särskilda tillgångar, för hvilka bankstyrelsen, i stället att tillägna sig en motsvarande metallisk valuta, inköper räntebärande statspapper af prima kvalitet med rättighet att derå kunna grunda sedelutgifning. Om nu, med bifall till reservanternes förslag, de till framtiden reserverade medlen höjas till 742,045 R:dr 97 öre och till detta belopp år efter år lägges någon del af bankovinsten, hvilken under

vanliga förhållanden naturligtvis måste ökas, allt efter som bankens fonder ökas, så får Riksbanken derigenom en förstärkning, som närmast bör hänföras till den metalliska kassan, om nemligen de reserverade medlen företrädesvis användas att inköpa goda utländska papper, t. ex. så kallade engelska consols, hvilka när som helst få *förvandlas* i guld, men framför guldet erbjuda den fördelen att de löpa med mera än 3 procent ränta. Dessa värdepapper skulle således göra samma tjänst som metallisk kassa, och det vore af vigt att uppbringa detta slags räntebärande valuta till ett betydligare belopp, till och med till tio millioner kronor.

Då jag sålunda uttalar mig, vet jag mycket väl att saken för ögonblicket icke kan tagas i betraktande, men för den händelse att reservanternes förslag af Kammaren antages — och det har redan vunnit understöd i Första Kammaren af en minoritet, som gör sannolikt att förslaget, om det här af en betydligare majoritet omfattas, vid gemensam votering godkännes — har jag velat på förhand yttra, att jag visserligen icke anser de reserverade medlen erforderliga *för ökning af bankens fonder*, men att det kan vara skäl för Banko-Utskottet, då det uppgör förslag till nytt reglemente för Riksbanken, att taga min nu uttalade åsigt i öfvervägande och låta den gälla hvad den kan förtjena. Jag har derföre icke tvekat att antyda min uppfattning i ämnet; samt yrkar nu vördsammast bifall till reservanternes förslag.

Herr Åke Andersson: Jag får hembära den siste ärade talaren min tacksamhet för de åsigter, han i sitt anförande uttalade, och för det resultat, hvartill han i slutet af detsamma kom. Då jag begärde ordet, visste jag icke, att någon af reservanterne inom Utskottet begärt detsamma för bemötande af hvad talaren på göteborgsbanken emot reservationen anført. Då nu emellertid redan uttalats samma åsigter, som jag ämnat yttra, så kan jag inskränka mig till att instämma i hvad sålunda uttalats och yrka bifall till reservanternes förslag. Jag har alltid föreställt mig, att i samma mån som folkmängden ökar sig, som industrien och näringarne utvecklas och följaktligen behöfva ökade kapital, i samma mån bör äfven Riksbanken och de rörelsemedel, den kan erbjuda, följa med i utveckling. Hade Riksbanken fått behålla sin vinst under flera år tillbaka, så hade vi nu haft en bank, som med sina kapital kunde hafva sett alla näringar till godo. Bankovinstens reserverande åt Riksbanken har under många år varit ifrågasatt, men det enskilda intresset, jag menar de enskilda bankerna, har alltid kommit emellan och omintetgjort dylika planer. Jag yrkar, såsom jag redan nämnt, bifall till reservanternes förslag.

Herr Åstrand: Det är visst och sant, att tiden förändrar allt, ty det är en väsentlig skilnad mellan det sätt, hvarpå diskussionen i detta ärende nu föres, och det sätt hvarpå den fördes de första åren efter det nya statsskickets införande. Vid 1867, 1868 och 1869 årens riksdagar var denna fråga om bankovinstens användande en af de s. k. stormiga, så framt man kan säga, att storm någonsin råder i denna Kammare. Då bringade man sig upp till kokpunkten under meningsutbytet, huruvida bankovinsten skulle användas till förstärkande af den klena stats-

kassan eller reserveras för Riksbankens eget behof. Nu råder under öfverläggningen i detta ämne ett idylliskt lugn i Kammaren, ty hvar och en vet, att penningetillgången för närvarande lyckligtvis är god. Jag antager, att man inom Utskottet äfven tvistat på samma fromma sätt, emedan man äfven der hade säker tillit till att behovet af rörelsemedel under de närmaste åren icke skall undergå någon väsendtligare förändring, och att den summa, som för närvarande i form af grundfond, reservfond och reserverade medel är för Riksbanken tillgänglig, skall kunna fylla alla de kraf, som industrien och penningarörelsen kunna ställa på banken. Jag tror äfven att denna tillit är grundad, ty bankens nuvarande ställning är så solid, att den deri kan mäta sig med hvilken annan bank som helst. En annan fråga är dock, huruvida vårt banksystem kommer att i framtiden hvila på samma fot som nu, eller om det kommer att undergå förändringar. Detta känna vi icke. Vi veta väl, att flera enskilda banker för 2 å 3 år sedan hos Kongl. Maj:t anhållit om förlängning på sina oktrojer, men då dessa ansökningar ännu icke blifvit föredragna, veta vi icke, hvad beslut regeringen i detta afseende kommer att fatta, och säkert är, att skulle de enskilda bankernas verksamhet genom lagstiftningen komma att inskränkas, så måste vi se till, att banken kan fylla det behof af rörelsemedel, som deraf uppkommer. Vi få icke förbise den oerhörda utveckling, som industrien i vårt land på senare tider tagit. Om jag icke misstager mig, så uppgick teckningssumman för samtliga af Kongl. Maj:t oktrojerade bolag, enligt derom skedd uträkning, till öfver 100,000,000 R:dr. Herrarne påminna sig utan tvifvel en episod från förra hösten, då hvar och en trodde, att vår finansiela ställning var den bästa, då vår handel ständigt tillförde oss nya kapital och alla drömde om den stora vinst de skulle skörda på de industriela företag de egde del i, hvilken verkan då utöfvades af den lilla omständigheten, att Riksbanken för någon tid höjde sin inlåningsränta. Det blef en allmän förskräckelse, man rådfrågade sina vänner och grannar om hvad som stode för dörren, ty alla fruktade en kris. Då Riksbanken några dagar derefter höjde äfven utlåningsräntan och de enskilda bankerna följde Riksbanken i spåren, ökades förskräckelsen. Orsaken till allt detta var emellertid blott den enkla omständigheten, att Riksbanken för en enda dag öfverskridit sin sedelutgifningsrätt med några hundratusen R:dr. Deraf synes emellertid huru lätt en panik kan uppkomma. Om nu ett missväxtår skulle inträffa, tron I icke då, mine Herrar, att en verklig panik skulle uppstå. Jag åtminstone är derom öfvertygad. Jag är icke så pass bankkarl, att jag vill yttra mig om den stora frågan, huruvida det vore lyckligast för oss att, såsom förhållandet är i Frankrike, hafva blott en enda bank. Jag tror nog, att konkurrensen, såsom varande en sporre på Riksbanken, kan verka nyttigt i många afseenden, men säkert är, att hade Riksbanken hela landets lånerörelse om hand, så skulle staten derpå skörda en af sina förnämsta inkomster. Det har förvånat mig att man under så lyckliga år som de senaste icke visat ens en skynt till tanke på att öka bankens grundfond till öfver 30,000,000. Man har nu endast disputerat om, på hvad sätt man skulle kunna komma till denna summa, och derjemte tvistat om den tillgång som uppstått genom guldets ökade värde,

värde, och de medel som derigenom i viss mån kommit banken till godo. Jag tror, att Banko-Utskottet icke skulle tillräknats några alltför djerfva åsikter eller anklagats för pessimistisk åskådning, om det under dessa lugna tider kommit fram med förslag derom, att, i stället för att höja reservfonden till 5 millioner, öka den till 15 millioner. På sätt en föregående talare nämnt, äro de värdepapper, som Riksbanken tillegnat sig, utländska, mest engelska konsols, och dervid har banken beträdd en rätt väg, ty dessa konsols äro detsamma som guld och silfver i det de lätt låta förvandla sig till metallisk valuta, och de hafva derjemte det företräde, att de bära någon ränta, under det de hvilat i utlandets banker. Jag tror att, då vi icke veta, huru vårt banksystem i den närmaste framtiden kommer att ordnas, vi nu, då tillgångarne medgifva att utvidga bankens grundfond och reservfond, borde hafva varit betänkta på att reservera så mycket medel som möjligt åt banken. Det skulle visserligen då kunna hända, efter några års förlopp, att bankens tillgångar icke blefve så anlitade, som vore förenligt med dessa stora valutor, men då finnes icke något hinder för Riksdagen att använda dessa reserverade medel till jernvägar eller industriella anläggningar o. d. Det är tydligt, att jag med dessa åsikter närmar mig reservanternes mening. Jag är emellertid ledsen öfver, att Första Kammaren redan fattat beslut i ämnet, ty när man då skall besluta så att säga i andra hand, så står man utan vapen. I annat fall skulle jag hafva yrkat återremiss på föreliggande betänkande, för att Kammaren först skulle uttala sig om min nu uttryckta åsigt, och Utskottet sedermera, i händelse ärendet återremitterats, kunnat taga detsamma i förnyadt öfvervägande. Då emellertid ett nu framställt yrkande på återremiss icke skulle tjena till något, aldraheltst då man icke i motion eller på annat sätt gifvit något bestämt uttryck åt de åsikter jag yttrat, så vill jag icke framställa något dylikt yrkande, såvida icke andra talare understödja mig, och vi möjligen derigenom skulle kunna gifva en antydning, ett slags skylt för den riktning, i hvilken Andra Kammaren anser, att vår Riksbank bör gå, och det sätt, hvarpå den bör skötas.

För närvarande förenar jag mig emellertid i det slut. hvartill reservanterne kommit.

Med Herr Åstrand förenade sig Herr *Fahlén*.

Herr von Schoultz: Banko-Utskottets föreliggande betänkande är här föremål för två alldeles olika kritiker. I ena fallet klandrar man Utskottet därför, att det skall hafva öfverskridit sin befogenhet genom att i ett betänkande, som endast borde afse den för förra året upplupna bankovinstens användande, tala om de reserverade medlen, de der ofta omtalade 306,000 riksdalerna, och å andra sidan låter en ärad talare Utskottet veta, att det gjort alltför litet, och att det borde hafva framkommit med förslag om reservfondens ökande till 15 millioner. Detta påminner mig om hvad jag hört berättas om en båtsman, som, då ryske kejsaren år 1838 besökte hufvudstaden befann sig bland de skådelystne, och hvilken först fick sig ett slag i nacken af någon patriot därför, att han hurrade för starkt, men sedermera, då han mindre högljudt uttryckte

sin belåtenhet öfver stäten, fick sig ytterligare ett slag af en annan åskådare därför att han hurrade för svagt. Ungefär i samma ställning befinner sig nu Banko-Utskottet, ty enligt den enes uppfattning har det gjort för mycket och enligt den andres för litet. Det tillkommer nu emellertid icke mig att försöka slita denna tvist, och den egentliga anledningen hvarför jag begärt ordet var den, att jag ville rätta en ärad kollegas inom Utskottet uppfattning af mitt förra yttrande i ämnet. Han sade nemligen, att jag skulle hafva yttrat, att om man ville hopa medel i Riksbanken, så borde man för att vinna detta ändamål förändra representationssättet. Om mitt yttrande verkligen föll sig så, att det kunde missuppfattas ända derhän, så må det ursäktas mig och skrivas på räkningen af min ringa erfarenhet i det parlamentariska yttrandesättet. Det var emellertid alldeles icke min afsigt att uttrycka den mening, som sålunda påbördats mig. Jag ansåg mig endast böra taga fasta på hvad här blifvit sagdt, om att det kunde vara temligen likgiltigt i denna fråga, huruvida man yttrade sig för bifall till Utskottets eller till reservanternes framställning, och jag anförde i anledning deraf, att när fråga vore, om medel skulle reserveras för Riksbankens egna behof eller öfverflyttas till Riksgälds-kontoret, så vore detta alldeles icke en likgiltig fråga, ty i förra fallet skulle, enligt en eller annans åsigt, ifrågavarande medel hvilat tryggare än i det senare, därför att vid en gemensam votering de i Riksgälds-kontoret förvarade medel lättare kunna komma att disponeras till af Kongl. Maj:t såsom nödiga äskade föremål, än fallet vore, om medlen lågo i Riksbanken. Hyste man nu sålunda misstroende till de gemensamma voteringarne och deras helsosamma inflytande på statsutvecklingen, så borde man, för att söka åstadkomma ett lämpligare inflytande i nämnda afseende, icke söka rättelse på det sättet, att man undansköt medel i Riksbanken, utår då finnes icke något annat sätt att tillvägagå i konstitutionellt hänseende, än att den representation, som visat sig på ett otillfredsställande sätt uttala landets önskningsar och mening, måste förändras. Detta var min mening, och således har jag aldrig velat uttrycka någon åsigt om behotvet af att nu förändra representationen.

Jag skulle visserligen kunna hafva ännu ett och annat att anföra till försvar för Utskottets utlåtande, men jag beklagar, att Utskottets majoritet fått en så dålig försvarare, som jag är, och då man genom ett dåligt försvar kan mera skada än gagna den sak man förfäktar, så anser jag det bättre att tiga, och slutar därför med att fortfarande yrka bifall till Utskottets framställning.

Herr Gumælius: Jag skall be att få i ämnet tillägga några ord. Jag skall dock icke tillåta mig att dervid till bemötande upptaga hvad som dels en gång förut och dels nu senast blifvit anfördt af den ärade talare, som nyss före mig hade ordet, och hvilken med mycken skicklighet och utförlighet fört Utskottets talan, emedan det förefaller mig, som om han här stode i mera afgjord minoritet än han gjorde inom Utskottet, och de af honom här anförda skäl till största delen äro besvarade i reservationen. De stora politiska sanningar, som han ritade upp för oss, vill jag icke heller nu inlåta mig att pröfva, och tror icke heller, att sådant är nödigt.

Det är i öfrigt endast en talare, som yttrat sig mot utskottsreservanternes förslag, hvilket för öfrigt vunnit ett bifall, hvaröfver jag är särdeles glad, men denne talare, som har sin plats på malmöbanken, syntes icke hafva något egentligt emot reservanternes framställning, i det han gaf ganska goda skäl för att de omtalade 306,000 riksdalerna skulle reserveras åt Riksbanken, och jag skulle vilja till honom hemställa, huruvida icke precis samma skäl äro tillämpliga på den föreslagna åtgärden att låta jemväl de 435,000 riksdalerna kvarblifva i banken. Han hyste den betänklighet, att medlen icke skulle förräntas med samma fördel i Riksbanken, som om de användes till upplåningens förminskande. Nu har dock banken under förra året betalat ända till 5 procent på sina depositioner, under det den ränta vi betala på svenska statens upplåning icke går öfver 4 $\frac{1}{2}$ procent. Således synes det, att man af ifrågavarande medel, om de ligga kvar i Riksbanken, bör kunna påräkna en afkomst, minst lika stor som om de användas att inköpa svenska statsobligationer eller att med motsvarande belopp minska utlåningen.

Jag har nu begärt ordet egentligen därför, att jag ansåg mig böra med ett par ord vända mig till några af reservanternes vänner. Det erinrades af den talare, som näst före mig stod på talareplatsen, att man borde använda de reserverade medlen till inköp af utländska statspapper, och att man borde taga i öfvervägande detta sätt för deras användande, men han yttrade emellertid bestämdt, att de icke borde blandas med bankens stadiga fonder. Nu är förhållandet, att man redan förut beslutat, att reserverade medel skola användas på det sätt, talaren förordat, och jag förmodar, att detta beslut kommer att tillämpas på reservfonden i sin helhet. Då lär det väl komma på ett ut, om dessa medel blandas eller icke med andra medel, som användas på samma sätt. För öfrigt då ännu så länge de reserverade medlen i bästa fall komma att uppgå blott till 700,000 R:dr, så lära de icke kunna göra något verkamt gagn i det af honom uttalade syftet, hvilket jag dock gillar. En annan sak vore om man, såsom en annan talare förordat, kunde bilda en reservfond af 15 millioner, men nu vid denna riksdag lära vi väl näppeligen kunna fatta ett sådant beslut, då icke någon motion i sådan syftning blifvit väckt, och för öfrigt kommande Riksdagar ega att efter sig då företeende omständigheter förfoga öfver bankovinsten.

Jag har icke något annat yrkande att göra, än det jag förut framställt om bifall till reservanternes hemställan, och jag ville endast göra dessa vänliga erinringar mot de talare, som yttrat sig på samma sida som jag.

Herr *Hjelm* instämde i Herr *Åstrands* yttrande.

Herr *Philipson*: Jag har endast begärt ordet för att med anledning af hvad Herr vice Ordföranden i Banko-Utskottet nyss yttrat, få tillkännagifva, att jag vet, det *reservfondens* tillgångar äro nedlagda i utländska värdepapper och deri bland konsols, samt att jag således förmodar, att tillökningen i *nämnda fond* kommer att placeras på samma sätt, men detta rubbar icke min öfvertygelse om, huru nu ifrågavarande *reserverade medel* böra användas. Det är visst sannt, att när beslut

fattades, att reservfondens tillgångar skulle förvaras i utländska värdepapper, så skedde detta, med afseende derpå att dessa tillgångar skulle vara till hands när som helst och kunna i händelse af behof lätteligen utan betydligare förlust realiseras; men det ligger i sakens natur, att realisation af en reservfonds tillgångar, så snart en, om än ringa förlust dermed är förenad, icke utan svårighet ifrågakommer, så framt de ej i följd af inträffade förluster eller andra förhållanden, som med nödvändighet påkalla deras användande, måste för *sådana* ändamål tagas i anspråk; hvaremot friare händer sannolikt *skola* lemnas åt bankstyrelsen i afseende å dispositionen af enahanda valutor, hvartill *reserverade medel* blifvit förvandlade. Om derföre dessa medel användes på det sätt jag föreslagit, skulle de kunna utgöra en tillgång öfver den metalliska valutan, ett slags qvasi metallisk valuta, på hvilken man, då sådant erfordrades, skulle kunna grunda sedelutgifningsrätt och detta är något helt annat. Jag ansåg äfven, att det ifrågavarande beloppet 700,000 R:dr vore obetydligt, men jag yttrade tillika, att beloppet borde ökas, så att det kunde uppgå till 10 millioner. I det hänseendet är jag af samma åsigt som Herr Åstrand, oaktadt han dock önskade *reservfondens* ökande till 15 millioner, hvilket jag *icke* vill, enär jag anser *reservfonden* ej bör ökas utöfver 5 millioner, men finner önskvärdt om de reserverade medlen kunde komma att uppgå till 10 millioner. Allt detta är nu emellertid icke annat än bankfunderingar, måhända endast fromma önskuingar, och min mening är eller kan icke vara att de nu skola tillvinna sig något afseende. Min afsigt har endast varit att här uttala dem, på det Banko-Utskottet vid uppgörande af förslag till nytt förvaltningsreglemente för Riksbanken måtte kunna taga dem i något öfvervägande. Då för öfrigt Herr vice Ordföranden i Banko-Utskottet förklarar sig instämma i det syfte jag haft, och då slutet sålunda är godt, allt är godt, så slutar äfven jag nu med förklaring, att jag vidblifver de åsikter, jag förut i ämnet yttrat.

Herr Peter Olsson: Jag skall endast be att, på de skäl som af reservanterne i deras vid betänkandet fogade reservation blifvit anförda, få yrka bifall till hvad de i ämnet föreslagit.

Herr Olof Nilsson: Jag ber att få nämna, det jag anser de af reservanterne anförda skäl vara goda och öfvertygande, hvarföre jag yrkar, att deras framställning måtte af Kammaren bifallas.

Herr Åstrand: Jag vill blott erinra mot Herr Gumælius, att jag aldrig yrkat, att i klämman skulle intagas något om reservfondens ökande till 15 millioner, emedan jag fullkomligt inser, att denna Riksdag icke kan genom sitt derom fattade beslut binda kommande Riksdagar; men jag anser deremot, att en dylik framställning om det lämpliga i reservfondens ökande skulle mycket väl kunna hafva sin plats i motiveringen, der det kunde hafva tjent såsom en antydning om denna Riksdags åsikter. Sedan kunde ju kommande Riksdagar i ämnet göra hvad de behaga.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställanden i de båda föredragna punkterna, dels att, med afslag derå, det förslag måtte antagas, som Herr A. Gumælius m. fl. reserveranter inom Utskottet afgifvit och som fanns upptaget å 6:te sidan af förevarande memorial, dels ock slutligen bifall till det af Herr Boman under öfverläggningen framställda särskilda yrkande. Herr Talmannen gaf propositioner i öfverensstämmelse med dessa olika meningar och fann ja vara öfvervägande för bifall till reserveranternes förslag; i följd hvaraf Kammarern, med afslag å Utskottets hemställan, beslutit, att Riksbankens för år 1873 upplupna vinst, utgörande . . . . . R:mt 2,411,656: 59. skulle så användas, att:

till reservfonden öfverföres . . . . . R:mt 1,476,138: 34.

till Riksgälds-kontoret, för statens allmänna behof, anvisas att under år 1875 från Riksbanken utbetalas på tider, som bankofulmäktige ega bestämma . . . . . „ 500,000: —

till Riksbankens "reserverade medel till framtida förfogande" lägges öfverskottet . . . . . „ 435,518: 25. 2,411,656: 59.

§ 5.

Börjades föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 18, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjette hufvudtitel.

1:sta och 2:dra punkterna.

Biföllos.

3:dje punkten.

Beträffande Utskottets hemställan under *litt. a* anförde:

Chefen för Kongl. Civil-departementet Herr Statsrådet Bergström: *Jag börjar med det tillkännagifvandet, att den skriftliga uppfattningen af mina yttranden under behandlingen af denna hufvudtitel ej kommer att af mig justeras.*

Hvad angår denna punkt, hemställer jag, att Kammarern måtte besluta följande: "att anslaget till Civil-departementets expedition måtte, för tillämpning under år 1875 af den utaf Kongl. Maj:t föreslagna aflöningsstat, höjas till 71,300 kronor eller med 25,100 kronor, att på extra stat fördelas." Anledningen dertill att jag, fastän Riksdagen samfäldt afslagit Kongl. Maj:ts framställning om högre löner åt Justitie-departementets tjenstemän, till de belopp Kongl. Maj:t föreslagit, dock i fråga om Civil-departementet yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition, är den att Riksdagen på framställning af Stats-Utskottet beviljat de belopp Kongl. Maj:t begärt för tjenstemännen inom Utrikes-departementets

expedition. Den grundsats, som förut rådt, att expeditionscheferne, expeditionsssekreteraren och protokollssekreteraren inom de särskilda departementen skulle vara lika aflönade, är derigenom bruten. Stats-Utskottet anför visserligen icke i sitt betänkande rörande regleringen af utgifterna under tredje hufvudtiteln några skäl, hvarför Utskottet tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts framställning i fråga om denna hufvudtitel, oaktadt Utskottet afstyrkt fullkomligt bifall i fråga om den andra hufvudtiteln, och Riksdagen är således i okunnighet om de skäl, hvilka föranledt Stats-Utskottet att handla på olika sätt under de begge hufvudtitlarne; men då det är ett faktum att Riksdagen bifallit Kongl. Maj:ts framställning under tredje hufvudtiteln, och då jag, utan att på något sätt vilja antyda att tjänstemännen i Utrikes-departementet icke hafva fullt upp att göra, dock vågar påstå, att tjänstemännen inom Civil-departementet hafva lika mycket, samt då inom denna Kammare alltid uttalats den grundsatsen, att det är arbetet som skall betalas, så ser jag för min del icke något skäl, hvarför Kammaren icke skulle bevilja hvad Kongl. Maj:t begärt för Civil-departementets expedition och förnyar således min först gjorda framställning.

Grefve Posse: Hvad den ärade Civilministern nyss anförde beträffande det beslut, som Riksdagen fattat i afseende på Utrikes-departementets kansli-personal, har jag naturligtvis icke kunnat uppfatta såsom något klander af de utaf Riksdagen redan fattade beslut och anser mig således ej heller böra ingå i någon diskussion derom. Hvad deremot angår den ärade Civilministerns yrkande beträffande den nu föreliggande frågan, så inskränker jag mig till att helt enkelt begärd bifall till Stats-Utskottets förslag, och detta så mycket hellre som detsamma står i fullkomlig öfverensstämmelse med hvad Riksdagen beslutat så väl i fråga om andra som fjerde och femte hufvudtitlarne.

Herr Statsrådet Bergström: Jag vill upplysa Kammaren derom, att Första Kammaren har, på enahanda framställning af mig, som den jag nyss här gjorde, med afslag å Stats-Utskottets betänkande, bifallit Kongl. Maj:ts proposition, hvad angår det af Kongl. Maj:t begärda beloppet för Civil-departementets expedition, och således erkänt att, då Utrikes-departementets tjänstemän hafva fått hvad Kongl. Maj:t för dem begärt, så borde äfven tjänstemännen i Civil-departementets expedition få hvad som för dem blifvit begärdt.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gaf Herr Talmannen, enligt de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som ock på afslag derå och bifall i stället till Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna nådiga proposition; och som svaren utföllo med öfvervägande ja för den förre meningen, hade Kammaren alltså bifallit Utskottets hemställan.

Lätt b.

Momentet bifölls.

4:de punkten.

Blef jemväl bifallen.

5:te punkten.

Efter föredragning af Utskottets hemställan under *litt. a* uppstod öfverläggning och yttrade:

Friherre von Schulzenheim: De tvänne kauske vigtigaste frågor, som förelagat denna Riksdag till behandling, hafva varit, den ena löneförhöjningsfrågan och den andra den frågan, som nu är före. Den senare vill jag dela i tvänne delar, en så att säga ekonomiskt-praktisk och en annan, som jag skulle vilja kalla den praktiskt-politiska. Jag skall be att först få nämna några ord om den förra delen och kan i afseende på den vara ganska kort.

Under loppet af de år, som denna fråga stått på dagordningen, har det småningom, som jag tror, för Riksdagens båda Kamrar blifvit klart, att Kommers-kollegium hör till de verk och inrättningar, hvilka vid en förändrad organisation af embetsverken äro mogna att först indragas. Ett förslag till öfverflyttning af Kollegiets verksamhet på andra, redan befintliga inrättningar och verk, som behandla likartade ärenden, väcktes af mig redan vid 1869 års riksdag. Skälen för detta mitt förslag återfinnas i Statsrevisorernes berättelse till 1871 års riksdag utförligen angifva och torde således ej nu behöfva änyo vidlyftigare framställas. De hafva dessutom till största delen blifvit gillade och erkända af båda Kamrarna, pressen och den allmänna opinionen, ehuru naturligtvis icke af det kollegium, som det varit fråga om att reorganisera. Men vigten af att äfven taga denna del af frågan något i betraktande, oaktadt, som sagdt, mycket i det afseendet redan blifvit undanjordt och bevisadt, ligger deri, att från Regeringens sida redan tvänne gånger utgått en förklaring, att hon icke hade något emot att vidtaga åtgärder för en förändrad organisation eller indragning af detta verk, för så vidt nemligen ett nytt regeringsdepartement blefve inrättadt och tyngden af Civildepartementets göromål således icke komme att ökas genom en öfverflyttning af Kommers-kollegii åligganden eller delar deraf på samma departement. Då jag emellertid för min del anser, att inrättandet af ett sjelfständigt departement för några af våra näringar jemte kommunikationerna är af behöfvat fullt påkalladt, utan allt afseende på Kommers-kollegii indragning, samt att tvärtom denna indragning ganska väl kan verkställas äfven utan afseende derpå, om ett nytt statsdepartement inrättas eller ej, så anser jag för mig nödvändigt att söka visa, att denna indragning utan praktiska olägenheter låter sig verkställas samt leder till besparing i statens utgifter, utan att något nytt statsdepartement endast derföre behöfver upprättas, utan blott en särskild byrå, hvilken skulle få så få ärenden att behandla, att den icke komme att särdeles betunga det departement -- det måtte blifva hvilket som helst -- hvarunder Kongl. Maj:t kunde bifalla att det skulle sortera, nemligen nästan endast bergsärenden och patentfrågor. Jag beklagar på samma gång, att Herr

Gumælii motion, om inrättande af en ny bergsöfverstyrelse, icke blifvit af Stats-Utskottet, som ju är så att säga vårt kollektiva finansministerium, i sammanhang med den nu förevarande frågan utredd och satt på dagordningen, emedan derigenom skulle tydligen hafva visat sig, att Kommers-kollegium skulle kunna indragas, utan att någon förändring i organisationen af statsdepartementen deraf hade behöft övilkorligen blifva en följd. För att kunna bevisa detta utan att trötta Herrarne, ber jag att få lemna en kort rekapitulation af de göromål, som enligt gällande instruktion åligga Kommers-kollegium. Instruktionen finnes icke tillgänglig i bokhandeln, men jag har lyckats erhålla en afskrift af henne och ber att derur få uppläsa så mycket, som behöfves för att visa att instruktionen och de göromål, som enligt densamma tillhöra Kollegiet, redan äro dels förfallna, dels antiqverade, och att återstoden är af den beskaffenhet, att den genast och utan någon tidsutdrägt kan öfverflyttas på andra sedermera tillkomna institutioner, hvilka hafva alldeles likartade göromål att behandla och således böra kunna öfvertaga hvad som efter nu nämnda afdrag i verkligheten återstår af Kollegii nuvarande åliggganden.

Kommers-kollegium är, enligt denna instruktion, fördeladt i tre departement. Till det första departementet hör: "föredragningen af alla ärenden, som angå fabrikerne, stämpling af svenska fabriksvaror och kontrollen derå" — behöfvet deraf har försvunnit; "frågor om låne- och reseunderstöd eller premier, som hafva till föremål att befrämja fabriksnäringarnes utveckling" — dylika ärenden kunna lättast afgöras af magistraterna i städerna och landshöfdingarne på landet och till och med af hvilken annan myndighet som helst --; "frågor rörande befrielse från eller nedsättning i tullafgiften vid införsel af varor för inhemsk slöjdidkares räkning" — General-tullstyrelsen är naturligtvis den lämpligaste auktoriteten att sköta detta. Vidare höra till samma departement "årliga berättelser om fabrikerne samt husslöjdernas och handtverkeriernas ställning" — dessa berättelser böra enligt sakens natur af magistraterna och landshöfdingarne inlemnas till den blifvande nya byrån under Civil-departementet eller ock Statistiska Central-byrån, då vi ju hafva ett sådant embetsverk --; "ärenden, som angå lån af manufakturdiskont samt ulldiskontofonderne" — det åliggandet tillkommer icke längre Kommers-kollegium, ty ulldiskonten har redan upphört, och manufakturdiskonten har ju nu blifvit öfverflyttad till Riksbanken --; frågor om "ersättningar till konsulerna för brefporto och andra embetsutgifter, äfvensom för lemnade understöd åt svenska sjömän samt andre svenske eller norske nödställda undersåter" — dylika frågor böra naturligtvis afgöras af Utrikes-departementet såsom sker af alla andra europeiska makter. Likaledes har samma departement att handlägga: "Konsulernas anmälanden om ullpriser och ullmarknader på utrikes orter" — det åliggandet torde vara temligen öfverflödigt, då antagligen hvarje, åtminstone mera betydande, ullhandlare själf skaffar sig reda på den utländska ullmarknadens ställning --; "granskning af alla räkenskaper, som i Kongl. Kollegium upprättas så väl öfver de i ofvannämnda ändamål under Kongl. Kollegii förvaltning ställda fonder och särskildt anviste allmänna medel, som ock de årliga anslag af manufaktur-, expens-, tull- och beslagsmedel, lösen m. m., som till Kongl. Kollegium ingå" — dessa anslag hafva numera allesammans försvunnit --;

“tillsynen deröfver, att advokatfiskalen behörigen bevakar och ingifver de fordringar, som förenämnde fonder ega utestående“ — det åliggandet beror naturligtvis på fondernas tillvaro och har således upphört på samma gång som de —; “vården och tillsynen öfver manufakturdiskontens fasta egendom samt ullmagasinet i Norrköping“ — det förra är bortskänkt och det senare har affidit för längesedan —; “frågor, som röra Eskilstuna fristad“ — kunna vårdas af Teknologiska Institutet —; och slutligen “konsistoriernas redovisningar för influtna sjömanshus-kollektmedel och dessa medels behöriga fördelning emellan samtliga sjömanshusen“ — dessa kollekter böra naturligtvis emottagas och vårdas af magistraterna, liksom alla andra dylika afgifter och kassor.

Till det andra departementet hör föredragningen af följande ärenden, som angå in- och utrikes handel och sjöfarten, men som jag tror numera äro fördelade mellan tvänne kollegiledamöter, nemligen: “frågor om anläggning af städer och köpingar samt andra lastageplatser“ — dylika frågor pröfvas förmodligen bäst af landshöfdingarne och fastställas af Kongl. Maj:t, samt förekomma sannerligen endast sällan —; “de reglementariska stadganden, som för dem tjena till efterrättelse, handelsordningen, regleringen af marknaderna och årliga terminerna för deras hållande“ — jag föreställer mig att detta skulle kunna regleras af landshöfdingarne efter vederbörande kronofogdars hörande, sedan på en gång fastställas i Civil-departementet, utan att departementets göromål derigenom skulle blifva särdeles förökade —; “afgiften för fartyg och varor till städer och kanalbolag, företag och anstalter som hafva till föremål inrikes handels och sjöfartens säkerhet, bekvämlighet, utveckling och förkofran“ — men dessa fördelar bero, som jag föreställer mig, endast på den allmänna lagen och dess handhafvande af vederbörande polismyndigheter, i stad magistraten, på landet Konungens Befallningshafvande, samt torde hvad “bekvämligheten, utvecklingen och förkofran“ beträffar, bäst öfverlätas åt köpmännen sjelfva och den enskilda företagsamheten —; “frågor om rättighet att utöfva handel och handverk samt dermed gemenskap egande administrativa ärenden“ — dessa rättigheter äro, som bekant, numera ganska lätt förvärfvade, endast genom en simpel anmälan, i stad hos magistraten och på landet hos Konungens Befallningshafvande, utan att Kommers-kollegium ens deröfver höres —; “frågor rörande navigationsskolorna“ — dylika frågor kunna handläggas af Sjöförsvars-departementet —; “och tekniska skolor“ — de sistnämnde äro ej flere, än att ärenden angående dem kunde handhafvas af styrelsen för Teknologiska Institutet —; “statistiska tabellerna öfver rikets handlande; alla ärenden som angå sjömanshusen“ — såväl de förre, som de senare kunna öfverlemnas åt magistraterna och landshöfdingarne —; “anstalter till säkerhet och bekvämlighet för sjöfarten“ — dylika anstalter föreställer jag mig att skeppsredarne sjelfva lättast borde kunna åstadkomma —; “frågor angående rättigheten att föra befäl å svenska fartyg, och dermed gemenskap egande administrativa ärenden“ — dessa frågor anser jag ovilkorligen tillhöra vederbörande magistrater, men aldeles icke ett kollegialt embetsverk —; “frågor, som röra städernas skyldighet att importera salt och att hålla ett visst quantum deraf på ständigt upplag“ — den skyldigheten har försvunnit från mängden af städernas förpligtelser och Kollegii viktiga göromål —; “årliga be-

rättelser om inrikes handeln, sjöfarten, fiskerierna i Nordsjön och Östersjön, så vidt de kunna anses utgöra en särskild näringsgren“ — dessa berättelser angående handeln och sjöfarten böra naturligtvis af Konungens befälningshafvande och magistraterna ingifvas till Statistiska Centralbyrån, berättelserna angående fiskerierna deremot till fiskeri-intendenten, som sannolikt eger bättre insigter i fiskerinäringen än någon af Kommers-kollegii ledamöter —; och till sist “mål, som angå meddelande af patenter å nya uppfinningar, klander å patenter, anmälanden om deras utöfning, beslut om patenters upphörande m. m.“ — de förra, eller meddelande af patenter, kunna öfverlemnas åt Teknologiska Institutet, äfvensom frågor om upphörande af patent, anmälande om deras utöfning, klander af patenter åter ovilkorligen böra afgöras af domstolarne, ej som nu på administrativ väg, då de innebära tvist om eganderätt.

Det tredje departementet tillhör: “föredragningen af frågor om konsulers tillsättande, brevexlingen med dessa tjenstemän, alla anmärkningar som emot dem förekomma, kontrollen huruvida de uppfylla sina åligganden“ — allt saker, som utan svårighet borde kunna afgöras af Utrikesdepartementet på samma sätt som öfriga nu dit hörande ärenden, sedan nemligen vederbörande förut blifvit hörde och ingifvit sina upplysningar —: “följande ärenden som angå utrikeshandeln och sjöfarten, nemligen rikets handelsförhållanden med främmande makter“ — jag hänvisar i afseende härå till hvad jag sade angående konsulerna —; “och i sammanhang dermed stående frågor om tullavgifter på varor, skeppsumgälder till Kongl. Maj:t och kronan“ — dessa frågor torde lättast kunna skötas af General-tullstyrelsen —; “samt lots- och fyraavgifter“ — jag vågar tro, att förvaltningen af sjöärendena vore den lämpligaste auktoriteten för deras handläggning —; “nederlagsrätt, kreditupplag, frågor som angå vaxelhandeln, mäklares och skeppsklarerares antagande, sjödokumenters utfärdande“ — här om gäller detsamma, som redan blifvit erinradt i fråga om åtskilliga andra Kommers-kollegii åligganden, att de torde ganska väl kunna öfverlemnas och lika väl om ej bättre behandlas af magistraterna —; “ärliga berättelser om rikets haudei och sjöfart på utrikes ort, samt alla på Kongl. Kollegium ankommande åtgärder, då smittosamma sjukdomar yppas eller äro gångbara på utrikes orter.“ Hvad de förstnämnde beträffar, så inskränker jag mig till att förklara, att jag tror att det finnes en man i Sverige i detta ögonblick, som lätteligen skulle kunna åtaga sig den affären och göra den fyra gånger bättre än Kongl. Kommers-kollegium, nemligen Chefen för statistiska centralbyrån, och hvad åtgärder beträffar i afseende å smittosamma sjukdomar, borde de väl rätteligen höra under Sundhetskollegium.

Sedan jag nu genomgått och granskat Kommers-kollegii åligganden enligt gällande instruktion och Kommers-kollegii göromål sådana de i verkligheten äro, så återkommer jag till den frågan, huruvida det icke låter sig göra att indraga kollegiet och öfverflytta dess göromål på andra verk och inrättningar, utan att lägga dem direkt på Civildepartementet, som redan förut är så hårdt betungadt af arbete, att det verkligen till och med har rätt att fordra, det en del ärenden må från detsamma skiljas och öfverlemnas åt ett annat statsdepartement. Kommerskollegium är, i min tanke, det embetsverk som Riksdagen för närvarande först bör, så vidt på Riksdagen beror, indraga; men ett beslut derom kan, enligt 89 §

Regeringsformen, icke fattas i annan form än den af en underdånig anhållan hos Kongl. Maj:t om förändring i grunderna för kollegii arbetsätt eller dess totala indragning. Att Kongl. Maj:t fullkomligt skulle gilla syftningen af en sådan anhållan och således låta utarbета ett förslag i samma riktning, derom är jag för min del fullkomligt öfvertygad. Jag stödjer denna min öfvertygelse derpå, att det nuvarande Statsrådet och Chefen för Civil-departementet flere gånger här förklarar, att han icke hade något emot en förändring eller transposition af kollegii arbeten. Riksdagen kan derföre med skäl först taga ihop med detta kollegium. Iuvändningen att Kommer-kollegium skall indragas först i sammanhang med en allmän omreglering af embetsverken vederlägges för det första dermed, att en sådan reglering icke så snart kan verkställas som regeringen af Kommers-kollegium ensamt, och för det andra dermed att, om regleringen af embetsverken sker på en gång, så stannar regeringen verkligen till en viss grad i förlägenhet om tjenliga verktyg för förvaltningen, sedan denna inträdt i nya former, och att det ovilkorligen måste vara lättare att, så till sägandes, småningom expediera det ena efter det andra af de kollegiala embetsverken och förändra dem till byråer under departementen eller särskilda styrelser, såsom Tull-, Post- och Telegrafverken. Klokheten bjuder att börja med det embetsverk, som lättast kan undvaras. Härmed anser jag mig hafva något så när fullständigt betraktat den sidan af saken, som jag skulle vilja kalla den ekonomiskt-praktiska.

Jag öfvergår nu till den politiskt-praktiska delen, eller frågan om Riksdagens rätt att minska det nu till Kollegiet utgående ordinarie anslaget. Det finnes nemligen de, som anse att Riksdagen icke har rätt att ensidigt inkräkta på eller minska de s. k. ordinarie anslagen, utan endast de extra-ordinarie; men jag för min del kan icke gilla en sådan uppfattning. Ty först och främst finnes alldeles icke i grundlagen något bestämdt stadgande som skiljer emellan ordinarie och extra-ordinarie anslag, och för det andra kan ingen annan definition gifvas på skillnaden dem emellan, än den att de ordinarie anslagen äro sådana, hvilka genom en långvarigare tillvaro hafva visat sig för staten så behöfliga, att framställning, bevis och diskussion derom icke vid hvarje riksdag behöfde förekomma; de extra-ordinarie åter sådana som icke höra till denna kategori af långvarig häfd eller användning och derföre ärligen behöfde till sin nödvändighet granskas. Fortfar statens behof af ett visst extra-ordinarie anslag under en längre tid, så böra de på denna grund uppföras på ordinarie stat. Men detta hindrar icke, att de ordinarie anslagen icke, om så behöfves, i fall de icke lifva, i följd af förändrade omständigheter och behof, för staten oundgängliga, kunna jemkas till sitt behöfliga belopp. Begge anslagen hafva för öfrigt, så motsatta de än tyckas vara till sin benämning och efter den andra sidans åsigt äfven till sin grund, en viss likhet derutinnan, att åtminstone vissa af de ordinarie anslagen kunna fullt grundlagsenligt nedsättas af Riksdagen, under det å andra sidan några af de extra-ordinarie äro så fixerade och nödvändiga samt hafva så långvarig häfd för sig, att man kan säga att de icke böra kunna rubbas ensidigt af Riksdagen, derest grunden för uti grundlagen såsom existerande intagna och ännu verkande institutioner derigenom skulle upphävas. En annan del af de extra-ordinarie anslagen är deremot af den

natur, att det ovilkorligen bör tillkomma Riksdagen att öfver dem ensamt besluta. Hvilka af dem som hafva den ena eller andra karakteren, öfverlemnar jag åt den vetenskapliga undersökningen att afgöra. Beträffande den nu föreliggande frågan har Stats-Utskottet emellertid, i min tanke, handlat med fullkomlig delikatess och mycket riktigt; ty Utskottet har icke föreslagit Riksdagen att indraga presidentslönen, utan endast en underdånig skrifvelse med anhållan för tredje gången, att frågan om Kommerskollegii indragning eller omorganisation måtte af Kongl. Maj:t tagas i förnyad ompröfning och under tiden och då Kongl. Maj:t sjelf, genom att i sin proposition icke upptaga något dyrtidstillägg för presidentplatsen i kollegiet ovedersägligen antydt, att denna sinekur under nuvarande förhållanden ej vidare komme att tillsättas och Stats-Utskottet följdriktigt i samma betänkande föreslagit 1,500 R:dr lönetillägg för äldsta kommerserådet, nu äfven föreslagit att aflöningsanslaget till kollegiet må tills vidare minskas i dess helhet med ett belopp af 6,000 R:dr.

Stats-Utskottet har blott tillkännagifvit, att det anser detta presidentembete obehöfligt; men det har föreslagit, dels att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga frågan om sjelfva Kommerskollegii indragning i förnyad ompröfning, dels att, intill dess denna organisationsfråga kan varda slutligen afgjord, det för nämnda embetsverk anvisade aflöningsanslag måtte minskas med 6,000 kronor. Det betyder ju ingenting annat, än att Riksdagen önskar att under den, som jag hoppas, korta tid, detta kollegium ännu har qvar att lefva, inskränka budgeten med 6,000 kronor. Frågan om kollegii totala indragning är dessutom icke ny, ty, mine Herrar, den började år 1809 och förekom andra gången år 1823 och 1840 samt väcktes slutligen för åtta år sedan, och den har nu kommit derhän, att landet har reda på, hvad man vill i saken; och då den kommit så långt, så har Riksdagen också erhållit en berättigad ståndpunkt att stå på i denna sak, der det är fråga om indragning af ett embetsverk, hvars göromål under tidernas lopp och en förändrad handelslagstiftning blifvit till hälften förminskade. Skulle någon balans i följd deraf uppstå, så är jag öfvertygad derom, att besparingen å diskontmedeln kunna ställas så, att denna för öfrigt omöjliga balans må kunna deraf betäckas. Riksdagen har, efter min uppfattning, i sin hand att fritt besluta i saken, utan att derföre behöfva få några samvetsskrupler, och det är Stats-Utskottets grundlagsenliga skyldighet att tillse, det besparingar må göras, der det kan ske, på det andra viktiga statsbehof må derigenom kunna fyllas, utan fortgående skatteökning, och hvilken skyldighet jag anser Utskottet hafva denna gång fullgjort.

Jag måste, på grund af hvad jag nu haft äran framställa, och oakadt det smärtar mig att i detta fall nödgas uppträda mot en Konungens rådgifvare, för hvilken jag hyser den ärligaste högaktning och personlig tillgifvenhet, likväl, då sådant icke får gälla något i sak, yrka, att Stats-Utskottets utlåtande varder af Kammaren bifallet.

Herr Treffenberg: Herr Talman, mine Herrar! För mig erhåller den nu föredragna punkten sitt förnämsta intresse icke af den der omhandlade frågas administrativa och ännu mindre af dess finansiela betydelse, utan ur en ändå viktigare, ja den viktigaste, synpunkt, nemligen

den konstitutionela, emedan denna fråga erbjuder ett tillfälle att återupptaga den lyckligtvis sedan 1870 års riksdag hvilande, men omtvistade frågan om Riksdagens rätt att utan Konungens samtycke indraga eller nedsätta ett på ordinarie stat utan förbehåll uppfördt ständigt anslag. Man skall säkert från ett visst betydande håll i denna Kammare invända, att en undersökning härom är en temligen förspild möda, emedan denna fråga icke längre är öppen utan afgjord genom Riksdagens flere gånger förut fattade beslut angående indragning af ordinarie anslag. Jag tillåter mig dock härmed erinra, att denna fråga är öppen icke blott i den meningen att, *om*, öfver hufvud taget, en sådan rätt icke blifvit åt Riksdagen i grundlagen förvarad, så kan ej heller denna rätt genom itererade grundlagsbrott någonsin förvärfvas, utan jemväl i den meningen att hvarje försök från Riksdagens sida att indraga ordinarie anslag af det speciela slag, hvarom här är fråga, eller af anslag som äro fästade vid en viss aflöningsstat eller kunna beröra enskild persons rätt, hittills alltid strandat mot Konungens veto, efter hvad jag om en stund skall visa. Det kan dock nu icke vara min mening att hålla en föreläsning i Svensk statsrätt, ty härom gäller hvad redan vid 1869 års riksdag dåvarande representanten från Christianstad erinrade, eller att, eluru det vore en lätt sak att genom en rättsvetenskaplig deduktion ur grundlagens särskilda stadganden och dessas historiska genesis bevisa, att Riksdagen icke har rätt att utan Konungens samtycke indraga ordinarie anslag, så lämpar sig dock en sådan deduktion endast för den akademiska lärostolen eller för vetenskapsmannens stilla kammare, men icke för denna Kammare, hvilken borde nöja sig med hänvisningen till ett statsvetenskapligt arbete, hvilket då redan utkommit och till fullo visade, att den ifrågavarande rätten icke tillkom Riksdagen. Jag skall således inskränka mig till att endast i någon mån belysa ohållbarheten af de två hufvudargument som försvararne af indragningsmakten vanligast uppställa. De säga då: "ni som bestriden, att Riksdagen eger denna makt, ni stödjden eder icke på uttryckliga grundlagsbud utan på en blott teori, men då det icke blifvit i grundlagen förbjudet att indraga ordinarie anslag, så är det tillåtet". I en tryckt skrift, som utkom för några år sedan, har en person, hvilken jag misstänker vara en stor jurist men äfven en stor skalk, då ett godt tillfälle såsom här dertill erbjuder sig, har denne person, säger jag, upptagit detta argument och affärdat det på det enda sätt, det i sjelfva verket förtjenar, nemligen med hänvisning till en saga hos Kellgren, i hvilken berättas, att en stad, hvars enda smed hade förverkat lifvet, fordrade att den ene af stadens tvänne bagare skulle gå till döden i smedens ställe. Man vände sig således till stadens borgmästare och framställde begäran härom; och så förmäler sagan:

"Borgmästaren öfverallt uti sin lagbok tittar

Men intet enda ställe hittar.

Der någon bagare förbjudet är att gå

I döden för en smed — alltså." —

och då det icke fanns något förbud stadgadt för en bagare att gå i döden för en smed, så fick förmodligen bagaren släppa till lifvet i smedens ställe. Kan man dessutom tänka sig, att en grundlag, hvilken skall regle-

ra förhållandet emellan statsmakterna, skulle kunna *specifikt* uppräknat allt, hvad den ena statsmakten eller den andra icke fick göra. En sådan grundlag skulle blifva tjockare än alla de 15,000 författningar tillsammanslagda, som, efter hvad man sett, komitén för styrelseverkens ombildning i sitt år 1872 afgifva betänkande uppgifver hafva blifvit utfärdade endast angående jorden och densamma åliggande onera. Men derjemte skulle en sådan grundlag rent af blifva vådlig för den allmänna säkerheten till följd af de luckor, som genom ovarsamhet eller förbiseende från grundlagsstiftarens sida, kunde uppstå i denna långa förbudslista, så att, — om till exempel lagstiftaren händelsevis icke förutsett det af Herr Sven Nilsson i Österslöv häromdagen förutsatta fall, att "regeringen kunde finna oss antingen för tröga eller för liffiga", och grundlagen således icke kommit att uttryckiigen stadga något förbud för regeringen att för detta fall köra oss på porten, — regeringen en vacker dag skulle kunna skicka oss en generalkapten Pavia på halsen. Grundlagen kan icke vara en *index prohibitorum*, utan den utstakar i *positiva* bestämmelser de begge statsmakternas befogenhet och ställning gent emot hvarandra, och hvad enligt sammanställningen af dessa bestämmelser den ena statsmakten kan göra utan intrång på den andras verksamhetsområde, det må vara *tillåtet*, då motsatsen deremot vore det *otillåtna*. På detta sätt är indragningsmakten otillåten i grundlagen lika bestämdt, som om derför vore ett uttryckligt förbud stadgad. I denna riktning ungefär har den af mig förut omnämnde juristen utalat sig, och af samma tankegång leddes äfven en annan af våra mest berömda jurister, som vid 1869 års riksdag, då denna principfråga debatterades i Första Kammaren, yttrade sig på följande sätt: "Hvad angår den andra invändningen, som söker sitt stöd deri att något *positiva* stadgande om varaktigheten af på ordinarie stat uppförda anslag ej förekommer i grundlagarne, hvilka böra efter ordalydelsen tillämpas, så, utom det att det alltid hafver sig svårt att göra en tillämpning efter ordalydelsen, der, i brist af positivt stadgande, någon ordalydelse ej finnes, måste man väl se till, att man med den rätt, man af sagda omständighet vill åt Riksdagen tillägna, icke stöter mot något annat stadgande, hvars ordalydelse måste respekteras, emedan det finnes till. Och sådana stadganden finnas flera och af den mest genomgripande vikt: stadganden, som afse statens styrelse, dess rättskipning, dess förvaltning, dess försvar samt de erforderliga medlen för allt dettas förverkligande". Dessa ord bilda en naturlig anknytningspunkt till det andra af mig omnämnda hufvudargumentet, hvilket lyder sålunda: "Om rättighet att indraga ordinarie anslag icke vore Riksdagen medgifven, så skulle detta innefatta en inskränkning i Riksdagens beskattningsrätt, som dock är Riksdagen oförtydligt förbehållen i 57 § Regeringsformen".

Ohållbarheten af denna argumentation kan bevisas dels på historisk och dels på rationel eller rättsvetenskaplig väg. Jag är dock rädd att beträda den historiska vägen, emedan den förutsätter något litet språkforskning till utredande bland annat af rätta betydelsen af det i 57 § Regeringsformen förekommande ordet "allena"; jag har som sagt vissa betänkligheter häremot, emedan jag nogsamnt minnes, huru häromdagen, sedan ett af Stats-Utskottet afgifvet utlåtande med sin icke ovanliga "utskottssvenska" blifvit jemmerligen söndertrasadt här i Kammaren, en af

Utskottets ledamöter efter sammanträdet slut hördes utropa: "förbannade vare alla språkforskare". Jag nödgas således afstå från detta försök, men i stället hoppas jag äfven på den andra vägen, för att der taga ett stort och afgörande steg genom att erinra derom, att, om beskattningsrätten i 57 § är Riksdagen förbehållen i *den* mening och *så* oinskränkt, att Riksdagen skulle ega indraga ordinarie anslag af den beskaffenhet hvarom här är fråga, så är också på samma gång den rätt, som i grundlagen förbehållits Kongl. Maj:t, i 18 § Regeringsformen att styra riket, i 4 § att allena styra riket på det sätt Regeringsformen stadgar, i 89 § att lagstifta i ekonomiska mål och att ordna grunden för hela statsförvaltningen, hvilken dock ovilkorligen för sin fortvaro och verksamhet erfordrar materiella tillgångar, då, säger jag, är också all denna rätt en ren illusion; och detta, mine Herrar, i ett land, hvars grundlag varit så angelägen att beröfva folkmakten hvarje frestelse att genom anslagsvägran eller annat rabulistiskt otyg, hvarmed man i främmande länder söker att sätta tumskruf på bangstyriga ministrarer, hämma eller hindra statsmaskineriets jemna gång, att den medgifver Konungen rätt att, äfven om Riksdagen upplöses innan ny budget voterats, regera med den gamla staten.

Här har vidare och det just i dag varit synligt ett annat argument, hvilket visst icke är nytt utan gammalt men derfor icke mindre ömkligt. Det förekommer i en liten pigg och yrvaken morgontidning, som lugnar Riksdagen med den försäkran, att det icke är så farligt med det ingripande, som man här håller på att göra i Konungens prerogativ, när det icke är annat än hvad Riksdagen någon gång förut och senast år 1871 försökt. Detta argument vore icke mycket att fästa sig vid, om det nemligen är sant, hvad Dagligt Allehanda för några år sedan påstod, att denna tidning hufvudsakligen är afsedd för pigor; men denna tidning har äfven andra protegéer, såsom majoriteten i denna Kammare, hvars opinioner troget afspeglas i den lilla tidningen. Härigenom erhåller detta argument en viss betydelse som ökas deraf, att det bereder mig tillfälle att, såsom jag för en stund sedan lofvade, visa att hvarje försök af Riksdagen att nedsätta ordinarie anslag af nu ifrågavarande beskaffenhet hittills alltid strandat. Här framställdes nyss förut af Friherre Schulzenheim en teori om den extra och ordinarie statsregleringen, utan att jag vet hvarifrån han hemtat densamma. Det är möjligt, att den är riktig, men att stor osäkerhet råder om karaktären af de ordinarie anslagen, det skall jag bedja att få med några citater bevisa. Vid 1869 års riksdag yttrade då varaude justitiestatsministern Friherre De Geer inom denna Kammare, då fråga förevar om nedsättning af ett ordinarie anslag till indelta arméns vapenöfningar: "En lefvande konstitutionel anda har gjort sig gällande i Sverige. Den har inom den ekonomiska lagstiftningen visat sig deruti, att Konungen i alla viktigare frågor rådfört sig med representationen, och den har visat sig vid utöfningen af Riksdagens beskattningsrätt deruti, att Riksdagen på ordinarie stat uppfört sådana fasta anslag, som den funnit nödvändiga för statens fortgående behof och som den därför beviljat en gång för alla"; och derefter tillade han: "För min del kan jag åtminstone icke finna hvad annat man skulle kunna hafva åsyftat med en sådan anslagens fördelning i ordinarie och extraordinarie". Han uppställde således der den skillnaden, att ordinarie anslag vore sådana, som icke få rubbas af representationen

under det att extra ordinarie anslag äro underkastade förändringar. Deremot förekommer i Friherre De Geers anförande i Första Kammaren vid samma riksdag, rörande anslaget till durchmarschkostnader följande märkliga yttrande: "Men då ordinarie statsreglering icke finnes omnämnd i grundlagen, anser jag det icke kunna bevisas, att det förbud grundlagen må anses innefatta för Riksdagen att indraga eller nedsätta vissa anslag, gäller *alla* dem, som finnas å ordinarie stat uppförda. Detta kan vara beroende af hvarje anslags natur, och jag kan därför föreställa mig, att på ordinarie stat kunnat uppflyttas anslag, för hvilkas indragning i *grundlagen* icke finnes något hinder, likasom att ett eller annat extraordinarie anslag är af den natur att jag icke vill medgifva Riksdagens rätt att indraga det." Det är svårt att sammanjemka dessa två skiljaktiga anföranden, likasom det är svårt att få fullt sammanhang och enhet i hvad Friherre Schulzenheim nyligen i detta hänseende yttrade; men hvad som är oändligt lätt, det är att af Friherre De Geers anförande i Första Kammaren vid ofvannämnda tillfälle finna, att han på det bestämdaste motsatte sig Riksdagens försök att nedsätta ett ordinarie anslag af den beskaffenhet, hvarom nu är fråga, då han nemligen yttrade: "För min del anser jag det ganska väl kunna bevisas, att många anslag finnas, hvilka icke af Riksdagen kunna ensidigt utan brott emot grundlagen indragas, nemligen sådana som äro nödvändiga för uppehållet af institutioner föreskrifna i lag, hvilken icke kan af Riksdagen upphävas, sådana som röra enskild mans rätt o. s. v." Emellertid är det ett faktum, att Riksdagen vid åtskilliga tillfällen har nedsatt ordinarie anslag. Det skedde första gången under den nya Riksdagsordningen år 1868 i fråga om teateranslaget, som nedsattes från 75,000 till 60,000 riksdaler. Det skedde år 1869 i fråga om anslaget till durchmarschkostnader, som nedsattes från 30,000 till 10,000 riksdaler, och år 1870 i fråga om anslaget till blesserade öfver- och underofficerare, hvilket anslag nedsattes från 7,500 till 5,000 riksdaler. Regeringen har böjt sig härför, dock i fråga om teateranslaget med en viss reservation. Regeringen säger nemligen i sin den 22 Maj 1868 till Statskontoret aflåtna skrivelse i ärendet, att Riksdagens åtgärd "hvilade på en grundsats, som, längre utsträckt, kan innebära våda för statsförvaltningens jemna och oafbrutna gång." Men detta allt gäller anslag af helt olika beskaffenhet mot nu förevarande, på hvilket aflöningsstater äro grundade, och af hvilket enskilda personers rätt kan vara beroende. I fråga om *sådana* anslag har Riksdagen tvänne gånger förut försökt, men icke lyckats att våldföra grundlagen. Första gången, mine Herrar, var vid ett alldeles lika tillfälle med detta, då man ville hafva bort en president och derföre nedsätta ett på ordinarie stat uppfördt anslag. Det var år 1851 och gällde Bergskollegium, då Riksdagen sans façon förklarade, att den hade beslutat nedsättning i det på Bergskollegii stat uppförda anslag; men Statsrådet Fähræus var af olika mening med Riksdagen: Han afstyrkte Kongl. Maj:ts godkännande af Riksdagens beslut; och, hvad värre var, president tillsattes. Nu blef rörelse i Konstitutions-Utskottet vid nästföljande riksdag. Derifrån slungades bannstrålen mot föredraganden i Statsrådet, men — Riksdagen lät vid saken bero och vidtog ingen åtgärd. Men äran af att på detta sätt hafva försökt

sökt ingripa i Konungens rätt tillkommer icke endast den gamla utan äfven den nya Riksdagen. Det skedde 1869, då Riksdagen tog sig före att indraga tulldistriktschefsembetena och i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t tillkännagaf detta sitt beslut. Men se! äfven i then natten fugo de intet; ty Kongl. Maj:t, på föredragning af Statsrådet af Ugglas, beslöt att icke fästa något afseende vid detta Riksdagens beslut, och år 1870 hade Riksdagen den förödmjukelsen att efter erhållet besked härom nödgas förklara, att Riksdagen endast "för sin del" beslutat indragningen. Det är nu tredje gången det djerfva försöket att kränka grundlagen göres. Jag hoppas, att det nu skall aflöpa på samma sätt som förut. Konung Oscar I och Statsrådet Fähræus visste att häfda Konungens i grundlagen grundade rätt. Konung Carl XV och Statsrådet af Ugglas gjorde detsamma. Måhända skall det innan debattens slut visa sig, hvad landet har att hoppas af Statsrådet Bergström.

Såsom en följd af hvad jag nu yttrat, yrkar jag afslag å den föredragna punkten.

Herr Casparsson: I fråga om den första delen af den nu föredragna punkten eller den föreslagna underdåniga skrifvelsen till Kongl. Maj:t, har jag icke något väsentligt att erinra. Jag tror dock icke på förespegling om de i följd deraf väntade besparingarne och stöder denna min uppfattning på den erfarenhet man i sådant fall redan vunnit i fråga om Krigskollegii indragning och förvandling till en Arméförvaltning; huruvida åter ärendena skola komma att blifva *bättre* handlagda uti en under Civil-departementet hörande byrå, än de nu blifva i ett sjelfständigt embetsverk, derom vill jag icke yttra mig, ty den frågan faller icke inom erfarenhetens utan inom trons område, hvilket af mig alltid respekteras, äfven om jag icke skulle kunna dela den uppfattning, som hos motsidan gör sig gällande. Senare delen af punkten förefaller mig deremot betänkligare. Jag iulåter mig visserligen ogera på konstitutionela frågor, hufvudsakligen af den orsak att jag icke besitter den insigt och öfverblick, som för deras allsidiga bedömande erfordras; men det finnes ett ordspråk, som lyder, att "det blott är ett tilltag att dansa med fröknar", och då Stats-Utskottet tyckes behandlat denna vigtiga del af frågan som en dans, lyster det äfven mig att deltaga i dansen.

Regeringsformens 89 § stadgar: "Uti Riksdagens Kamrar må frågor väckas om förändring, förklaring och upphäfvande af lagar och författningar, som rikets allmänna hushållning röra; om sådana nya lagars stiftande samt om grunderna för allmänna inrättningar af alla slag. Riksdagen eger dock icke makt att i dessa mål annat eller mera besluta än föreställningar eller önsknningar, att hos Konungen anmälas, och hvarå Konungen, sedan Statsrådet deröfver blifvit hört, göre det afseende han för riket nyttigt finner." Jag kan icke föreställa mig annat, än att, då anslag utgör sjelfva grunden för upprätthållande af "allmänna inrättningar af alla slag", emedan dessförutan dessa icke kunna existera, den nu förevarande frågan berör den citerade §:n. Man skulle visserligen härvid kunna invända, att det icke är fråga om att genom borttagandet af anslag upphäfva någon "allmän inrättning" utan blott en del af anslaget, nemligen

till presidentplatsen: men om man på detta sätt kan efter hand plocka bort delarne af ett helt, så skall följdriktigt inträffa, att det hela slutligen försvinner. Jag skulle här äfven, om icke med samma skäl, vilja åberopa 90 § Regeringsformen, som innehåller: "Under Riksdagens, dess Kamrars eller Utskotts öfverläggningar och pröfning må icke uti något annat fall eller på något annat sätt, än grundlagarne bokstafligen föreskrifva, komma frågor om embets- och tjenstemäns till- och afsättande" o. s. v. Jag medgifver visserligen, att denna § möjligen icke på förevarande fall är så fullt tillämplig som den af mig förut citerade; men åtminstone torde det kunna sättas i fråga, huruvida den icke dermed eger ett ganska nära samband. 102 § i Regeringsformen stadgar, huru Riksrätten skall sammansättas, denna rätt, hvilken grundlagen uppställt som ett skydd mot våld och våld från deras sida, som Konungen råda eller hans domsrett utöfva skola. Den lyder sålunda: "Denna domstol, som Riksrätt kallas, skall i sådant fall bestå af presidenten i Konungens och Rikets Svea Hofrätt, hvilken deruti förer ordet, presidenterne uti alla Rikets kollegier", o. s. v. Kan man nu på här föreslaget sätt bortplocka beståndsdelarne af denna Riksrätt utan att sätta något i stället, så kan ju slutliga följden af ett sådan förfarande blifva, att hela inrättningen upphör att kunna fungera. Samma § stadgar vidare, att Riksrätten för att vara domför skall bestå af minst tolf ledamöter. Ser man då efter huru sig härmed för närvarande förhåller, så finner man, att 17 ledamöter kunna tillsättas; men då af dessa 17 tvänne platser äro obesatta, nemligen presidentplatserna i Statskontoret och Kommerskollegium, så återstå endast 15 ledamöter, och skulle nu efter Utskottets skrivelseförslag Kommerskollegium indragas, blifver antalet ytterligare reduceradt med det äldsta kollegierådet. Skulle man derefter förtgå på den beträdda vägen och jemväl borttaga presidentplatserna i Kammarrätten och Kammarkollegium, så återstå endast tolf ledamöter, eller det minsta antal som fördras för att Riksrätten skall vara domför. Huru skall man då göra, för att få Riksrätten domför, om förfall eller jäf inträffar för någon af dessa ledamöter? Derom innehåller grundlagen icke något stadgande. En föregående talare har redan anfört exempel från 1850—1851 års riksdag, då Riksdagen beslöt indragning af på ordinarie stat uppfördt anslag, till hvilket beslut Konungen dock vägrade samtycka. Han nämnde äfven, huru denna fråga hänskjutits till nästföljande Riksdags Konstitutions-Utskott, hvilket tillstyrkte frågans upptagande men med reservation af alla ledamöterna af Ridderskapet och Adeln samt 5 ledamöter af Presteståndet. Det förnämsta skälet för ett sådant tillstyrkande, jag i detta Konstitutions-Utskottets utlåtande kunnat finna, lyder: "*i andra lagar än grundlagarne må det vara lofligt att vid tillämpningen leda sig efter en i dem uppsökt grundtanke; men grundlagarne äro af särskild natur;*" d. v. s. man skulle i grundlagarne icke få uppsöka någon ledande grundtanke? Riktigare synes mig det resonement vara, som reservanterne mot detta Konstitutions-Utskottets beslut uppställt, hvilken reservation, ehuru temligen vidlyftig, jag tillåter mig att uppläsa. Det lyder der sålunda: "Vid jemförelse af grunderna för de begge motsatta meningarne, måste medgifvas att grundlagarne i denna fråga sakna bestämd och tydlig föreskrift. Utskottets majoritet har för sin mening velat hemta stöd från ly-

delsen af 30 § 2 mom. Riksdags-ordningen. Men att från stadgandet derom, att Stats-Utskottet, till hvars behandling öfverlemnas såväl Kongl. Maj:ts nådiga proposition om statsverkets tillstånd och behof, som ock ledamöters i Riksstånden väckta motioner om statsutgifter, skall utröna, pröfva och föreslå det, som till statsverkets behof erfordras, "sedan nödiga indragningar och besparingar blifvit iakttagna," draga den följd att grundlagarne låtit på Rikets Ständer *ensamma* ankomma att göra indragningar på förut fastställda anslag till embetsverks aflöning, synes icke ega afgjort företråde framför tydningen af Regeringsformens föreskrifter, såsom stöd för den andra meningen. Den plats dessa ord såsom mellanmening fått uti ett stadgande, som angår Stats-Utskottets förberedande arbeten för statsregleringsfrågornas handläggning, synes icke heller rätt förenligt med den djupa betydelse, Utskottets majoritet sökt tillerkänna samma ord i den stora frågan om gränsen för statsmakternas verksamhet i förhållande till hvarandra; och om de åberopas endast såsom ett utmärkande tecken, att grundlagsstiftarne hyst den af Utskottets majoritet hyllade åsigt, fastän de icke deråt egnat ett uttryckligt stadgande, så vore ju grundlagstydingen inledd på den fria bana, hvars öförenlighet med regeln i 83 § Regeringsformen blifvit af Utskottet åberopad. Valet är således att göra mellan två motsatta meningar, af hvilka icke någondera synes hafva i grundlagarnes ordalydelse ett utslutande stöd; och om i sådant val företråde gifves åt den mening, som mest öfverensstämmer med grundlagarnes syfte att trygga beståndet af den fastställda ordningen i samhället, att ställa statsinrättningarne under konungamaktens och Rikets ständers gemensamma vård, bör något klander därför destomindre ega rum, som denna mening instämmer med den af Rikets ständer tillförene hyllade åsigt."

I de här uttalade åsikter måste jag för min del instämma, och jag är öfvertygad, att endast den, som strängt respekterar andras rätt, äfven vet att väl försvara sin egen. Den förre talaren anförde äfven ett exempel från 1869 års riksdag, då Riksdagen beslöt indragning af samtliga tulldistriktschefsembeten jemte dervid anställda expeditioner, hvilket beslut Kongl. Maj:t dock vägrade att stadfästa; och han uppläste äfven till en del, men icke fullständigt, hvad 1870 års Riksdag med anledning häraf yttrade. I underdånig skrifvelse den 7 Maj afgifver Riksdagen den förklaring, att den år 1869 "*för sin del*" beslutat distriktchefsbefattningarnes indragning, och att Riksdagen emot Kongl. Maj:ts beslut i frågan icke hade något att erinra, d. v. s. Riksdagen godkände då fullkomligt Kongl. Maj:ts uppfattning af denna fråga. Jag tog mig vid ett föregående sammanträde under diskussionen rörande utlåtandet om fjerde hufvudtiteln friheten framhålla, hurusom Utskottet i 40:de punkten af nämnda utlåtande uttalat den åsigten, att då Kongl. Maj:t redan tillsatt ett embete, Riksdagen också borde bevilja därför erforderliga anslag. Utskottet har i denna punkt utgått från en alldeles motsatt förutsättning, nemligen att då Kongl. Maj:t icke tillsatte ett embete, bör Riksdagen det förut härtill beviljade anslaget indraga. Genom den förra grundsatsens erkännande sker en inskränkning i Riksdagens rätt att *allena* beskatta svenska folket, då man medgifver Kongl. Maj:t rätt att anticipera på Riksdagens beslut; genom den andra grundsatsens erkännande göres en

inskränkning i Konungens rätt att *allena* styra riket medelst de institutioner, som finnas i grundlag eller allmän lag stadgade, eller blifvit med Riksdagens samtycke genom administrativ lagstiftning införda. Häfda-tecknaren Geijer talar på ett ställe om dem, "hvilka, utan sjelfständighet, dock söka en stödjepunkt i en ytlig jemnvigt mellan motsatser, som taga grundsatser från ett håll och slutsatser från ett annat och, då ett sådant förfaraude saknar all inre halt, fylla bristen med en stor tanke om sin personliga vigt;" — — — och han faller öfver dem det domslut: "Det är ett slägte, som mognar revolutioner och förvånas öfver dem". Om de hvarandra motsatta grundsatser, Stats-Utskottet uppställt såväl under fjerde hufvudtiteln som under denna punkt, i sina konsekvenser skulle medföra en omhvälfning i den ena eller andra riktningen af den maktfördelning statsmakterna emellan, som grundlagen förutsatt, så hyser jag likväl den tillförsigt till utskottsledamöternes kärlek till det nya stats-skicket, att de sjelfva skulle "förvånas" öfver de inträdande konsekvenserna, äfven om det vid hvarje omhvälfning uppkommande tomrum för en liten tid skulle kunna fyllas "med *en stor tanke*" om någon *personlig vigt och betydelse*.

På grund af hvad jag nu anfört, får jag yrka, att Utskottets förslag på det sätt bifalles, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga frågan om Kommerskollegii indragning eller förändrade organisation under förnyad ompröfning och till *Riksdagen* framlägga det förslag i ämnet, hvartill omständigheterna föranleda.

Herr Kolmodin: Jag har vid några tillfällen tagit mig friheten att kritisera Stats-Utskottets sätt att motivera sina beslut; och det är mig därför en sann tillfredsställelse att i dag kunna förklara, det Utskottet till det beslut, hvarom nu är fråga, meddelat en mycket fullständig motivering. Den börjar med något, som jag skulle vilja kalla Kommerskollegii nyaste historia eller den nyaste tidens historia med afseende på Kommerskollegium. Stats-Utskottet är starkt i det historiska; vare sig att det lennar skildringarne utförligt i sina utlåtanden, såsom tallet är här, eller, om det icke haft tillräcklig tid dertill, det meddelar dem först i Kammaren, hvilket senare var händelsen för några veckor sedan, då Stats-Utskottets ärade ordförande i en kort och liflig teckning samt med djerfva drag framställde bilden af svenska folkets tvåhundraåriga förtryck under byråkratien.

I afseende på första delen af Utskottets framställning uti det föredragna momentet är aldeles ingenting att anmärka, och, sammanlagda, göra alla dess skäl tillfyllest för att visa, det Kommerskollegium kommit i en sådan ställning till sin samtid, att det måste antingen indragas eller göras om; men äfven om man sålunda icke har det minsta att invända mot Utskottets hemställen att i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t måtte taga frågan om kollegiets indragning under förnyad ompröfning, utan anser det vara lifdömdt, så måste man väl ändå skäligen böra medgifva delinqventen rätt att vid sjelfva exekutionen behandlas efter lagliga former. I afseende härpå säger Utskottet i senare delen af momentet, att "intilldess denna organisationsfråga kan varda slutligen afgjord, det för nämnda embetsverk anvisade afföningsanslag skall min-

skas med 6,000 kronor.“ Meningen härmed är, hvilket synes på nästföregående sida af utlåtandet, att presidentembetet i kollegium skall hållas tillsviðare obesatt och på grund deraf presidentlönen indragas; och Utskottet säger vidare, att Utskottet önskar, det Riksdagen på detta sätt — genom anslaget indragning — skall underlätta frågan om Kommerskollegii reorganisation. För min del får jag säga, att jag finner det vara ett högst egendomligt sätt att “underlätta en frågas lösning“; det är, som om man, då man ville reglera en väns affärer, skulle börja med att lag-söka honom. Jag tycker, uppriktigt sagdt, att en dylik åtgärd innebär mera tjenstfärdighet, än som kan fordras af oss enligt grundlagen. Ty, hvad säger väl denna om saken? Jag vill nu icke här hålla något tal om ordinarie och extra anslag, emedan jag väl vet, att Stats-Utskottets ärade ordförande icke med villigt öra lyssnar till dylika framställningar. Jag skall derföre, då jag, nu som alltid, gerna önskar blifva hörd af honom, förbigå såväl den sidan af saken som ock den här förut antydda vådan, att den måhända snart nog behöfliga Riksrätten icke skulle kunna blifva fulltalig, om presidentplatserna så småningom indroges. Men vid 89 § i Regeringsformen måste jag, i likhet med en föregående talare, fästa mig. Der stadgas som följer: “Uti Riksdagens Kamrar må frågor väckas om förändring, förklaring, uppläfvande af lagar och författningar, som rikets allmänna hushållning röra; om sådana nya lagars stiftande samt om grunderna för allmänna inrättningar af alla slag. Riksdagen ege dock icke makt att i dessa mål annat eller mera besluta, än föreställningar och önskningsar att hos Konungen anmälas, och hvarå Konungen, sedan Statsrådet deröfver blifvit hördt, göre det afseende Han för riket nyttigt finner.“ Riksdagen eger således icke att i dessa fall framställa annat än önskningsar, på hvilka Konungen fäster det afseende Han finner för godt. Man må nu säga om Kommerskollegium hvad man vill; en inrättning är det och dertill en allmän inrättning — ty det kan icke vara inrättadt endast för Kongl. Maj:ts privata nöjes skull. Då så är, vill det sannerligen synas klart, att Riksdagen, om den nu godkänner Stats-Utskottets förslag, öfverskridit sin befogenhet och gjort vida mer än framlagt för Kongl. Maj:t en föreställning eller en önskan, ty, mine Herrar! skall detta vara en önskan, så får jag uppriktigt säga, att den har både näbbar och klor. Jag vet knappast, huru Kongl. Maj:t, om vi äro berättigade att uttala våra önskningsar på detta sätt, någonsin skall kunna motsätta sig dem.

Den ärade talaren, som först hade ordet, hänvisade Kongl. Maj:t till diskonten, om jag hörde rätt, och han förklarade, att diskontmedlen nog skulle räcka till. Men om ock denna anvisning, hvars *utomordentliga* lämplighet ej kan sättas i fråga, skulle vara betryggande i det föreliggande fallet; så torde det likväl i längden ej göra till fyllest, ty under den här föreslagna formen skulle vi kunna taga bort allt hvad som finnes i samhället, både kollegier, presidenter och statsråd; ja, ingenting skulle sitta för högt för våra önskningsar. Kan detta vara grundlagens mening? För min del måste jag på det allvarligaste motsätta mig en sådan tolkning. Jag har icke förbisett den ytterst vänliga form, hvori Stats-Utskottet inklädt sin hemställan; men, mine Herrar! denna art af hjelpsamhet är gammal i politiken, och den har alltid spelat sin rol

både i stort och smått. Den påminner om den hjälpsamhet romerska republiken, denna den hjälpsammaste stat i världen, ständigt var beredd att visa alla dem, som derom anmodade densamma. Än var det en undertryckt fraktion i ett aflägsset land, som skulle hjälpas, än en ung furste, som skulle understödjas mot sitt rikets stormän och än en kämpande tronpretendent, som skulle förhjälpas till sin rätt; och öfver allt var republiken färdig att hjälpa; men resultatet blef städse, att den hulpne till sist helt och hållet gick upp uti hjälparen. Så är förhållandet ännu i dag så i stort, som smått; och det är min fullkomliga öfvertygelse, att, om Riksdagen nu skulle bifalla detta Utskottets förslag och Kongl. Maj:t derefter acceptera den erbjudna hjälpen; så skola vi få se en ny bekräftelse på en gammal historisk erfarenhet, vi skola få se hela den administrativa makten som en mogen frukt falla i Riksdagens sköte. Men, mine Herrar! huru utmärkt en representantförsamling än må vara, så duger den ändå icke till administratör; ty erfarenheten har städse besannat, att en sådan mångtalig och mångtalande sammansättning dertill icke är lämplig. Derföre kan det icke vara önskvärdt för vårt samhälle, att representationen, med alla dess förträffliga egenskaper i öfrigt, skall komma in i en ställning, der den af helt naturliga skäl icke förmår att operera med framgång. Dessutom är ingen på jorden, hvarken Påfven i Rom eller Svenska Riksdagen, ofelbar, utan vi kunna alla begå ganska grundliga misstag, hvadan en maktfördelning jemväl af detta skäl är nödvändig. Ja, mine Herrar! det är insigten i detta förhållande jemte en noggrann genomläsning af 89 § Regeringsformen tillsammans med andra §§, som har gjort, att jag icke kan få i mitt hufvud, att det är grundlagens mening, det svenska Riksdagen skall vara *grundlagsenligt* i stånd till en så ensidig maktutöfning som den, Stats-Utskottet trots sig här böra föreslå, liksom jag icke heller kan tro, att våra grundlagsstiftare skulle hafva skrivit alla dessa hundratals paragrafer endast för att uttrycka den obestriddigen mycket korta och enkla satsen: *i Sveriges land är Riksdagen enväldig*.

På grund af hvad jag nu anfört, yrkar jag afslag å Utskottets hemställan i dess senare del; hvarjemte jag, då jag vet, att ett dylikt förslag blifvit i Första Kammaren framställt, skulle önska, att Andra Kammaren måtte besluta att i underdånig skrivelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga frågan om Kommerskollegii indragning eller förändrade organisation under förnyad ompröfning och till Riksdagen framlägga de förslag i ämnet, hvartill omständigheterna föranleda, samt att, intill dess denna organisationsfråga kan varda slutligen afgjord, presidentembetet i kollegiet måtte lemnas obesatt.

Herr Hedin: Jag anhåller, Herr Talman! om Edert och Kammarens benägna öfverseende dermed, att jag omöjligen är i stånd att följa med på den särdeles höga flygt, som diskussionen i denna fråga antagit. Den förste talaren, som vände sig mot Stats-Utskottet, tillropade Statsrådet och Chefen för Civil-departementet ungefär något sådant — om ock i något lindrigare ordalag — som Napoleon före slaget vid pyramiderna ropade till sina soldater. Det lät verkligen, som om åtminstone 4,000 år och fem verdensdelar nu skådade ned på Herr Statsrådet. Den

andre talaren trodde sig se revolutionens röda spöke skymta fram. Den tredje såg redan regeringsmakten i landet tillintetgjord eller helt och hållet fallen i Riksdagens hand. Jag vinglöse stackare kan icke följa på denna djerfva flygt i högre rymder, utan ber att få hålla mig här nere på jemna marken, för hvilken mina fortkomstmedel passa bättre.

Den förste ärade angriparen af Stats-Utskottet påstod — och kan man reda en sådan fråga som denna med påståenden, är metoden förträfflig — att den rätt, som här är i fråga, icke finnes i grundlagen medgifven. Har då den ärade talaren icke kunnat hitta reda på i grundlagen, att Riksdagen eger rätt att bestämma öfver statsutgifterna? Naturligtvis har han läst, att denna rätt står der stadgad, men den behagar honom icke och därför har han tagit tillflykt till en så kallad vetenskaplig deduktion. Men med denna vetenskapliga deduktion förhöll det sig så, att han blott lät Kammaren veta, att en utmärkt jurist — efter hvad jag tror, densamme, som nu är chef för Civil-departementet — en gång för ett antal år sedan förklarat, att det *vore lätt* att åstadkomma densamma. På denna förklaring, om äfven den kommer från ett betydande håll, kan jag icke fästa synnerligt afseende. Det vore bättre att få utförd denna deduktion, som skall omkullbevisa den grundlagsenliga rätten för Riksdagen att bestämma öfver svenska statens utgifter. Denna invändning afvisade dock den förste ärade angriparen af Stats-Utskottet dermed, att vetenskapliga deduktioner icke passade i Kammaren, utan egnade sig mera för akademiska föreläsningar. Jag förmodar, att denna vetenskapliga deduktion, som skall leda derhän, att Riksdagen icke eger rätt att indraga ett ordinarie anslag, borde tillhöra professuren i fornkunskap, emedan den, såsom en antiqverad teori, bäst passar tillsammans med andra antiqviteter. Olyckligtvis finnes en sådan professor icke ännu vid våra universitet, och vi kunna alltså icke från sådant håll få den der vetenskapliga deduktionen, som i brist på annat skulle tjena till bevis för den ärade talarens påstående.

Den samme ärade talaren öfvergick sedermera till medgifvande af hvad som icke kan förnekas, nemligen att från sista tiden förekomma tre exempel derpå, att Riksdagen, utan att medgifva Kongl. Maj:t att deri inblanda sig, nedsatt ordinarie anslag. Jag behöfver icke upprepa dessa exempel, eftersom de blifvit nogsamt anförda af den ärade talaren. Men jag ber att få erinra om några andra fall af fullt lika stor betydelse, då ordinarie anslag väl icke blifvit ensidigt af Riksdagen nedsatta, men då fråga derom varit väckt och förd så långt, att Riksdagens mening om den grundlagsenliga eller konstitutionela sidan af saken varit höjd öfver allt tvifvel. Dessa fall, som således äro fullt jemngoda med de tre af den ärade talaren nämnda, äro följande från sista tiden: frågan om teateranslagets ytterligare nedsättning till 50,000 riksdaler år 1869; den om nedsättning af anslaget till indelta arméns vapenöfningar samma år; frågan om nedsättning af anslaget till beväringssmanskapets vapenöfningar år 1870, frågan om indragning af penninganslaget till flottans underhåll samma år, samt den om nedsättning af anslaget till exercis af flottans bemanning från 480,000 till 100,000 R:dr, äfvenledes år 1870. Efter Stats-Utskottets förslag har Andra Kammaren beslutit, att Riksdagen allena skulle göra nedsättning i dessa fall. Då Första Kammaren

derutinnan stannat i annat beslut, har man kommit till gemensam votering. Derhän skulle man naturligtvis icke hafva kommit, derest inom Riksdagen och specielt hos dem, som haft att i första hand upprätthålla iakttagandet af grundlagens lydelse, funnits någon tvekan om den fullkomliga grundlagsenligheten af en sådan nedsättning af Riksdagen ensidigt vidtagen. Ty i så fall skulle fullföljd af frågan till gemensam votering hafva strandat på vederbörliga talmans vägran af proposition å de af Stats-Utskottet framställda voteringspropositioner. Men voteringspropositionerna blefvo i båda Kamrarna antagna. Om sedermera Andra Kammarens mening rörande indragningarnes lämplighet legat under, inverkar detta icke på den konstitutionella sidan af saken. Här finnas således fem exempel utöfver de tre af den ärade talaren anförda. Han åberopade vidare hvad man år 1851 yttrat och funnit sig vid, såsom bevis på en praxis motsatt den regel, jag och — som jag hoppas — denna Kammares pluralitet läser i grundlagen. Ja — skall det vara tal om, hurudan praxis i dessa frågor varit, så hemställer jag, om icke den nämnda praxis från yngre tid har något mera att betyda än prejudikat från Carl Johans och Oscar I:s dagar. Ty vida öfver den tiden — förmodar jag — anse vi väl vår egen tid stå i verklig och sann konstitutionalism. Dessutom kan jag icke i denna punkt — så litet som i någon annan — gilla det påståendet, att prejudikat skola vara afgörande i fråga om hvad våra grundlagar åsyfta. Vill man påstå sådant, så skulle man komma ganska långt. Det har funnits en tid, då statsrevisionen, i strid mot grundlagarne, icke granskade en stor mängd af statsräkenskaperna; det har funnits en tid, som vi alla icke böra hafva svårt att komma ihåg, då för hela betydande korpser icke funnos af Riksdagen fastställda utgiftsstater; kort sagdt — det har funnits en tid, då kartan ännu icke på långt när var en sanning, då i tillämpningen 1809 års grundlagars tydliga bud ledo många inskränkningar. Hvad bevisa nu dessa prejudikat? De bevisa, att här i landet funnits menlösa tider, men de bevisa intet emot den i grundlagen förvarade svenska folkets rätt att sig sjelft beskatta, hvaraf rätten att fastställa statsutgifterna och den att kontrollera statsmedlens användning utgöra lika väsendtliga delar som den att bevilja statsinkomsterna.

Den andra talaren i ordningen emot Stats-Utskottet lofvade att till Kammarens förnöjelse taga en dans med fröknar. Jag glädde mig åt löftet men togs snart ur min glada illusion, ty jag kunde ej annat se, än att han valde sin moitié bland länshöfdingens i Wester-Norrland omtalade pigor. Till en högre eller finare kategori kan nemligen jag för min del icke hänföra det skäl emot Riksdagens rätt att indraga det nu ifrågavarande eller andra ordinarie anslag, som han hemtade från 102 §:ens af regeringsformen bestämmelser om Riksrättens sammansättning. Han fann betänklighet mot indragning af presidentplatsen i Kommers-kollegium deri, att Riksrätten dymedelst skulle förlora en man af sin normala styrka. För det första ber jag att härvid få göra den anmärkning, att då kollegierna icke finnas uppräknade i grundlagen, äfven den mest ytterlige och absurde bokstafstolkare icke kan komma längre än derhän att, så länge ordet kollegier i pluralis skyddas, d. v. s. så länge minst två kollegier stå kvar, de öfriga kunna utan hinder af grundlag indragas. I detta hänseende och på det icke

någon tvist härom må vara möjlig, ber jag att få erinra, att ingen meniska, så långt tillbaka jag kunnat utforska, har satt i fråga, att det skulle vara förbudet af grundlagen att indraga ända till nio stycken biskopsembeten. Äfven de värste bokstafstolkare hafva medgifvit så mycket, då genom en sådan åtgärd i allt fall grundlagens ord: erkebiskop och biskopar blefve oförkränkta, hvaremot, enligt deras mening, för äfven det tioude biskopsembetets indragning skulle fordras en grundlagsändring, så att det i 29 § Regeringsformen komme att heta: erkebiskop och biskopen. Så tolkade man grundlagen till exempel å 1853 års riksdag, men — som sagdt — äfven de ytterligaste bokstafstolkare hafva medgifvit att, så länge man skyddar erkebiskopen och pluralen biskopar, man kan göra med de öfrige biskoparne allt hvad man behagar. Om det är mig tillåtet att göra en jemförelse och tillümpa detta på kollegierna, så säger jag, att så länge pluralen kollegier är räddad, också grundlagens bokstaf är hållen i helgd, äfven om icke mera än två kollegier kvarstå. Vidare ber jag att få erinra, att vid föregående tillfällen Kongl. Maj:t och Riksdagen tydligt och på ett sätt, som icke kan missförstås, ådaga-lagt, att de icke fästa vigt vid den omständigheten, att möjligen antalet af Riksrättens ledamöter — i fall detta evinnerliga spektakel vidare skall komma att fungera här i landet — tilläfventyrs skulle något nedgå. Man har en gång, under förutsättning att det kollegiala förvaltningssättet kunde behöfva i vissa fall utbytas mot ett bättre, ändrat 35 § Regeringsformen, der det handlas om förtroendeembeten. Der hette det nemligen enligt 1809 års Regeringsforms ursprungliga ordalydelse: "presidenterne i kollegierna". För att nu, derest ett kollegium upphörde att vara och heta kollegium och förvandlades till något annat, annorlunda benämndt, chefen för det ombildade verket dock icke skulle upphöra att vara förtroendeembetsman, bestämde man sig — som jag tror i sammanhang med införandet af departementalstyrelsen år 1840 — för att ändra de nämnda orden till: "presidenter och chefer för kollegier eller i deras ställe inrättade verk". Men i § 102 Regeringsformen, der det talas både om president och äldsta råd i rikets kollegier, har man alls icke funnit nödigt att för säkerhets skull införa samma ändring. Ty ingen menniska har fäst vigt dervid, om det riksspektakel, som kallas Riksrätten, bland sina ledamöter räknar en president mer eller mindre. Man har varit öfvertygad, att Riksrätten skulle, oberoende deraf, fungera lika väl eller lika illa, hvilket i mina ögon betyder detsamma. På grund af allt detta torde jag få spörja den ärade talaren, huruvida man begick något grundlagsbrott, då man drog in Bergskollegium, eller då Krigskollegium förvandlades till en Arméförvaltning. Är den omständigheten, att presidenterne i rikets kollegier äro medlemmar af Riksrätten, till hinder för den nu föreslagna indragningen af presidentembetet i Kommers-kollegium, så blir resultatet följande: att ej ens Riksdagen och Kongl. Maj:t gemensamt kunna i statsregleringsväg vidtaga denna åtgärd, emedan den ju skulle förutsätta en grundlagsförändring. Men då frågas, *hvad* man i grundlagen skulle ändra, och svaret på den frågan lär blifva mer än kinkigt. Den som bevisar för mycket lemnar — som bekant — ett dåligt bevis! För öfrigt betvivlar jag, att jag någonsin — äfven om jag får en någorlunda lång lifstid — skall upplefva den framtid, då det kommer att finnas en med fullmakt tillsatt president i Kommers-kollegium, äfven

om det otroliga skulle ske, att en sådan tillförordnades. Är denna min förutsättning riktig, så afhjelpes den ärade talarens bekymmer för Riksrätten ej derigenom, att presidentembetet får stå qvar å kollegiets stat. Ty enligt hittills gällande praxis kan en *tillförordnad* president aldrig taga plats i Riksrätten. Det är således endast i det fall, att den ärade talaren kan förvissa sig om, att vi få en ordinarie president i Kommerskollegium, som räddning är att vänta ur denna behjertansvärda olycka för Riksrätten och för det konstitutionela statsskicket, för hvilket Riksrätten visat sig så utmärkt förmånlig. Deremot skall jag stå till tjenst med anvisande af ett förträffligt och mycket enkelt sätt att afhjelpa den fruktade bristen och skaffa Riksrätten nödig fullständighet, ett sätt som derjemte skulle låta grundlagen komma till heder i en tillforene förbisedd punkt. Som vi veta, har chefen för Sundhetskollgium icke hittills fått sitta i Riksrätt, eftersom han heter blott ordförande i kollegiet; men det står i grundlagen också, att äldsta rådet i hvarje kollegium är ledamot af Riksrätten. Och till denna kategori hör äldsta medicinalrådet fullt lika väl som något annat kollegiiråd. Dermed vore saken hjulpet! Den obefintlige presidenten i Kommerskollegium kan icke fungera i nästa Riksrätt — hvilken måtte vara nära förestående, efter man talar så mycket derom — men i stället inkallas äldsta medicinalrådet, och detta så mycket hellre som denne embetsman bör anses ega en aldeles särskild kompetens, då en sjuk sak föreligger till behandling.

Den tredje i ordningen af de ärade ledamöter af Kammaren, hvilka riktat sina hugg mot Stats-Utskottet, sade, att, derest man på det af Stats-Utskottet föreslagna sätt finge "önska bort" allmänna inrättningar, man kunde taga sig till att önska bort alla statsråden och förmodligen sedan i en fart alla rikets embetsmän; och detta förmodade kan icke vara grundlagens mening. Jag är aldeles af samma åsigt, att det ej kan vara grundlagens mening, att svenska folket vare sig på en gång eller efter hand skall komma att blifva omskapadt till ett enda stort därhus. Utgår man från den synpunkten, att hela vårt folk kan komma att förvandlas till galningar, som rasa mot sig sjelfva för att förstöra denna stat och nation, då kan man naturligtvis gå till hvilka slutsatser som helst angående dess rättigheter. Men jag frågar då blott, om någon Kongl. Maj:ts rätt öfver de ordinarie statsanslagen kan rädda oss från den undergång, vi sjelfve beslutit nedkalla öfver oss.

Samme talare förutspådde, att om Riksdagen skulle besluta att indraga det för presidentplatsen i Kommers-kollegium afsedda anslag och till följd deraf platsen icke vidare skulle tillsättas, hela regeringsmakten skulle falla i Riksdagens händer. Har den ärade talaren, som helt visst känner Englands historia och statsrätt, märkt att den administrativa makten i England fallit i parlamentets händer, har han märkt, att hela administrativa makten fallit i danska riksdagens hand eller ens att denna makt fallit i händerna på amerikanska kongressen, hvilken dock har bredvid sig allenast en president med ett högst obetydligt suspensivt veto?

Från denna direkta uppvaktning hos de tre mycket ärade talarne, återvänder jag till ett par punkter, som af dem blott i största hast blifvit berörda. Jag vill till en början tillåta mig att anställa en jemförelse mellan ifrågavarande anslag och anslagen under riksstatsens första hufvud-

titel. Äro dessa sistnämnda ordinarie eller extra? Hvar och en kan genom att slå upp riksstaten förvissa sig, att de icke äro extra. Således lära de vara ordinarie, ty ett tredje gifves ej. Emellertid har åtminstone på senare tider icke någon ifrågasatt Riksdagens formelt konstitutionella rätt att göra indragningar å dessa anslag. Man har bestridit, att sådant vore lämpligt och passande, man har förnekat att Kongl. Maj:t kunde besörja hofhållningen med mindre anslag, man har sagt, att nedsättning här vore orättvis och obillig annat än vid regentombyte. Allt sådant har blifvit anfördt, men ingen har förnekat, att Riksdagen med formel juridisk rätt och makt kunde skrida till dylik nedsättning. Då Riksdagen nu kan göra detta, oaktadt innehafvaren af samma anslag påräknat att fortfarande få behålla dem, skulle då Riksdagen väl på samma gång vara förhindrad att, då ingen människas intresse är i fråga, draga in lönen för ett öfverflödigt presidentembete i ett Kongl. Maj:ts och rikets öfverflödiga Kommerskollegium? Sådant är allt för orimligt, för att ej min begäran skulle vara befogad, då jag säger: visa mig en gång, i stället för deduktioner och försäkringar, den grundlagsparagraf, som innehåller ett så absurdt stadgande!

Om jag får vända mig från den rättsliga till den faktiska sidan af frågan, så tillåter jag mig göra den anmärkning, att det synes mig synnerligen tvifvelaktigt, att regeringen, regeringsmakten, Kongl. Maj:t, det monarkiska statsskicket — kalla det hvad man vill — kan vinna något på dylika tröttande och retsamma tvister med representationen angående gränserna mellan deras maktområden. Jag tror att vi hafva i färskt minne ett exempel i den frågan, ett exempel från 1868 och 1869 årens riksdagar. På sjetten hufvudtiteln fanns uppfördt å ordinarie stat ett anslag af 750,000 R:dr att utgå af tullmedlen till handels- och sjöfartsfonden. Kammaren lär icke hafva glömt, hvad Riksdagen 1868 ville företaga sig med detta anslag, eller huru Regeringen deremot gjorde ett patetiskt motstånd, men året derpå retirerade, i det att Kongl. Maj:t vid nästa riksdag, enligt departementschefens ord, "afstod från äskandet" af det till handels- och sjöfartsfonden under sjetten hufvudtiteln uppförda årliga anslaget, mot vilkor att fonden befriades från vissa derå anvisade utgifter, för hvilka i stället medel skulle å vederbörande hufvudtitlar uppföras. Tror någon, att detta Kongl. Maj:ts genom ministerns mun i början gjorda patetiska motstånd och den derpå följande reträtten varit till gagn för regeringsmakten? Jag tror det icke, och, van som jag eljest är att befinna mig i minoriteten, vågar jag förmoda, att jag dock denna gång med min tro befinner mig i en afgjord majoritet. Måne regeringen nu skulle vilja upprepa samma misslyckade experiment? Hon skall då inom lika kort tid som förra gången också få anledning att upprepa Fältmarskalklöjtnanten Gablenz' ord vid de preussiska truppernas inryckande i Holstein: "Jag viker för öfvermakten för att icke onödigtvis uppoffra mina trupper", men derutöfver skall hon få anledning att, beklagande, tillägga, att det var illa, att hon någonsin exponerat sina trupper för nödvändigheten af en reträtt. Hvad kan — för att gå litet längre — regeringsmakten vinna genom att behålla sig öppen utvägen att med presidentplatsen i Kommerskollegium bereda ett nöje åt någon anhängare -- "qvand même" eller kanske snarare -- jag vet ej rätt hvil-

ket uttryck jag skall välja, kanske jag kan säga — tillfredsställa någon frondör. Om en regering i sådana — jag skulle vilja säga — futtigheter söker ankargrunden för sin styrka, skall hon ej lyckas åstadkomma något annat än röja sin obestriddliga svaghet.

Herr Talman! Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Statsrådet Bergström: Herr Talman! Den förste talare, som i denna fråga hade ordet, utkastade i några djerfva drag en framställning derom, huruledes förhållandena skulle ordna sig, i fall Kommerkollegium komme att indragas, utan att med detsamma ett nytt statsdepartement inrättades. Jag är den ärade talaren tacksam för de bidrag till frågans lösning, han lemnat. Något och kanske mycket kunde väl vara dervid att erinra, då både misstag och opraktiska förslag förekommo i hans anförande. Men jag vill icke uppehålla mig dervid. För mig har frågan om det konstitutionellt rättsliga i Stats-Utskottets förslag största betydelsen. Jag är såsom riksdagsman och såsom medlem af Konungens råd af den åsigt, att Riksdagen icke har grundlagsenlig befogenhet att eusidigt indraga ett anslag af ifrågavarande beskaffenhet. Beviset härför vill jag i likhet med flere föregående talare företrädesvis söka i 89 § af Regeringsformen, som stadgar, att Riksdagen i fråga om grunderna för allmänna inrättningar af alla slag icke eger makt besluta annat eller mera än föreställningar och önskningsar. En inrättning, som består, och för hvilken Riksdagen en gång beviljat anslag, kan och får icke tillintetgöras derigenom att Riksdagen ensidigt indrager samma anslag. Sådant vore att på en omväg åstadkomma hvad man på direkt väg icke kan göra.

Den siste talaren förutspådde mycket, som skulle inträffa, i händelse regeringen vägrade bifall till ett sådant beslut, som Stats-Utskottet föreslagit. Jag är fullt medveten om vigten af hvad jag nu tänker säga, men jag säger dock, att, då den konstitutionela rätten för mig såsom Konungens rådgifvare är högsta rättesnöre, och jag icke kan anse annat än att det ligger utom Riksdagens befogenhet att besluta indragning af ifrågavarande anslag, så kommer jag, i händelse jag får att i Statsrådet föredraga ett sådant beslut, att tillstyrka, det Kongl. Maj:t må med ogillande af samma beslut anbefalla Statskontoret att fortfarande ställa dessa 6,000 R:dr till Kongl. Maj:ts disposition.

Häraf följer, att jag helst skulle se, att Kammaren icke bifölle hvad Stats-Utskottet i denna del tillstyrkt.

Grefve Posse: Herr Talman! Mine Herrar! Jag trodde verkligen att denna fråga, huruvida Riksdagen eger rätt att indraga eller förminska ordinarie eller extra ordinarie statsanslag, skulle vara afgjord en gång för alla och känner mig därför verkligen öfverraskad, att man nu velat åter sätta densamma i scen och göra den till en stor stridsfråga. Jag grundade denna min uppfattning hufvudsakligen på den öfvertygelsen, att den åsigt, som vill göra gällande att Kongl. Maj:t i ett fall sådant som det förevarande skulle tillämpa sitt veto, borde slutligen hafva funnit, att om också grundlagen förbjöde Riksdagen att indraga eller förminska de ordinarie anslagen, så kvarstår dock alltid den obestriddliga

och oemotsagda sanningen, att de ordinarie anslagen icke kunna fyllas genom de ordinarie statsinkomsterna, och att Riksdagen är i sin goda rätt att besluta indragning af bevillningen, vore det också till sista skillingen. Den har sålunda — denna fråga — icke vidare någon praktisk betydelse, och jag trodde också, att man efter de strider, som förts härom såväl före som efter det nya statsskicket införande, låtit densamma helt och hållet falla. Striden efter år 1866 påminna vi oss alla; den har för öfrigt blifvit nyss omnämnd. Sedan sistnämnda år har Riksdagen vid tre särskilda tillfällen minskat anslag, uppförda på ordinarie stat, nemligen anslagen till durchmarschkostnader, till understöd för blesserade officerare samt till Kongl. teatrarne, hvilket sistnämnda anslag nedsattes från 75,000 till 60,000 R:dr. I afseende på detta samma anslag till Kongl. teatrarne måste man medgifva, att den nedsättning, som deri skedde, verkligen involverade en ordinarie lönestat. Man har nemligen velat göra sannolikt att dessa tre omförmälda riksdagsbeslut icke innefattat en involvering af någon lönestat, men detta är obestriddigen förhållandet med nedsättningen i teateranslaget. Det har ofta blifvit åberopadt, såväl i denna som i Första Kammaren, ett med detta fall likartadt exempel. hemtadt från tiden före det nya statsskicket införande, nemligen det af 1851 års Riksdag fattade beslutet att indraga en del af anslaget till Bergskollegium. Jag känner mig alldeles icke tillfredsställd med det sätt, hvarpå man citerat hela denna fråga, ty det har icke skett fullt opartiskt. Jag skall bedja att få erinra Kammarens ledamöter huru dermed förhåller sig.

Riksens Ständer hade år 1851 beslutat en nedsättning till belopp af 3,504 R:dr, förmodligen banko, i det ordinarie anslaget till Bergskollegium, och i sammanhang med detta beslut "öfverlemnade Ständerna till Kongl. Maj:ts bepröfvande att vidtaga den indragning uti Bergskollegii tjenstemannapersonal, som i följd af då beslutade nedsättning i anslagssumman kunde blifva nödvändig och utan olägenhet låte sig verkställas." Det var således alldeles samma förhållande som här. Riksens Ständer beslöto icke heller då indragning af presidentplatsen, men läto förstå att det ändock var den som med framställningen till Kongl. Maj:t åsyftades. Man inskränkte sig till att minska hela anslaget för Bergskollegium med ett presidentens lön motsvarande belopp, dock så att deraf återstod en summa af 1,700 R:dr att disponeras vid presidentplatsens återbesättande. Nu, enligt ifrågavarande förslag, skulle komma att återstå 3,000 R:dr af presidentlönen. Då Riksens Ständers skrifvelse i ämnet kom till Kongl. Maj:t, anförde dåvarande chefen för Civil-departementet till statsrådsprotokollet, att vid jämförelse af en mängd åberopade stadganden i grundlagen han för sin del ansåg att Riksdagen öfverskridit sin befogenhet; men vid sin tillstyrkan till Kongl. Maj:t tillämpade han icke denna uppfattning, utan yttrade: I betraktande af alla dessa förhållanden och då Statsrådets embetspligt vore att vårda sig om ej mindre konungamaktens helgd än om Rikets Ständers rättigheter, ansåg föredraganden sig icke böra tillråda Kongl. Maj:t att godkänna ifrågavarande af Rikets Ständer beslutade indragning å Bergskollegii ordinarie aflöningsstat; hemställande dock att före då innevarande eller 1851 års utgång måtte tagas i nådigt öfvervägande, huruvida en förändrad reglering af bemälda kollegii embets-

och tienstemens aflöning kunde, utan äfventyr för skötseln af kollegii göromål, med det minskade aflöningsanslaget åstadkommas, att provisioneriskt blifva gällande intill dess frågan om bergslagsstaternas organisation i sin helhet kunde å den riksdag som nu ingått, genom nådig proposition göras till föremål för Rikets Ständers pröfning.

Han bevisade således, att Riksdagen öfverskridit gränserna för sin befogenhet (och att Kongl. Maj:t vore i sin goda rätt att icke godkänna, hvad Riksdagen gjort; men — der stannade han. Han nöjde sig med att tillstyrka Kongl. Maj:t att vänta till årets slut och då göra den omreglering af kollegii stat, som med befintliga tillgångar kunde åstadkommas. Han gjorde icke såsom vår nuvarande, ärade civilminister, som nyss förklarade, att om Riksdagen fattar det nu ifrågavarande beslutet, så ville han tillstyrka Kongl. Maj:t att anbefalla Statskontoret att fortfarande ställa det förevarande anslaget till Kongl. Maj:ts förfogande. Vår nuvarande civilminister finner således fäderneslandets väl fordra, att han "slår till"; det gjorde icke hans omnämnde företrädare. När emellertid Konstitutions-Utskottet vid 1853—1854 årens riksdag granskade detta statsrådsprotokoll, uppsattes ett memorial, deri Utskottet på grund af en mängd grundlagsparagrafer, med hvilkas uppräknande jag icke nu vill utöta Kammaren, oaktadt de innehålla en mycket fullständig bevisning om Riksdagens makt öfver budgeten, ansåg föredraganden hafva haft orätt i sak. Men derföre anmälde Utskottet honom icke för Riksdagen, utan af ett helt annat skäl, nemligen att han genom sitt nyssnämnda anförande till statsrådsprotokollet velat åstadkomma split och oenighet mellan Konung och Representation. Af sådan anledning gjordes anmälan till Riksdagen, ingalunda för sjelfva sakens skull, hvilken för öfrigt var ganska oskyldig; ty föredraganden hade nöjt sig med att endast göra en protest emot Rikens Ständers beslut, men han hade icke velat tillämpa de grundsatser, som han ansåg vara de rätta. När sedan den tidpunkt af året var kommen, då föredraganden skulle tillstyrka Kongl. Maj:t att vidtaga någon åtgärd i saken, tillrättades Kongl. Maj:t att låta sig nöja med den lönestat, som Riksdagen bifallit, samt att innehålla två inom kollegium odisponerade löner, så att presidenten skulle få ett lönebelopp af 2,718 R:dr, om hvars anvisande såsom arvode för förvaltandet af presidentembetet, intilldess annorlunda i ämnet kunde varda förordnad. Föredraganden i underdånighet hemställde. Och detta bitölls af Kongl. Maj:t, som derefter utnämnde president i Bergskollegium, men med vilkor att den utnämnde presidenten dels vore underkastad den förändring, som presidentembetet vid framdeles skeende omreglering af Bergskollegium kunde komma att undergå, och dels skulle, sedan förut intjenad nådårsbesparing för annat embete blifvit godtgjord, åtnöja sig med det arvode, som nu blifvit eller framdeles, före nästpåföljande eller då ingångna riksdag kunde ytterligare varda provisionellt för embetet tillsvidare anslaget. Sålunda tillsattes presidenten med den lön, som beviljade tillgångar kunde medgifva och med vilkor, som i tydliga ordalag visade att Kongl. Maj:t till punkt och pricka accepterat Riksdagens beslut. Det är denna sak, som man velat framställa på ett sätt, som skulle anmärkningarne från Konstitutions-Utskottet hafva blifvit af Riksdagen ogillade. Ja väl! det skedde på det sätt jag nämnt, men icke så som man vid sakens fram-

ställning velat låta påskina. Af allt detta framgår, att Kongl. Maj:t och dess rådgifvare böjde sig för representationens vilja, och detta skedde ändå under de gamla ständsriksdagarnes tid, då Riksdagens makt var betydligt mindre än under det nya statsskicket.

Jag hyser icke farhågor för följderna af ett slutligt definitivt erkännande, att Riksdagen har budgeten i sin hand. Skälen för en sådan uppfattning hafva redan blifvit fullständigt utvecklade af en talare på stockholmsbänken, som på ett klart och tydligt sätt ådagalade, att man kan genom att konsekvent deducera följden af ett antagande, det må vara aldrig så riktigt, ändock komma till orimligheter, om man nemligen söker dem. Under sådana omständigheter anser jag mig kunna mycket lugnt tillråda Kamraren att godkänna hvad Stats-Utskottet i detta fall tillstyrkt.

Den ärade talaren på gotlandsbänken yttrade, att Stats-Utskottet framkommit med en önskan, som visserligen till formen vore oskyldig, men som i sjelfva verket hade både näbb och klor, och han hemställde till oss huru det skulle vara möjligt för Kongl. Maj:t att motsätta sig en sådan önskan, om densamma vunne båda Kamrarnes godkännande. Jag behöfver icke nu upplysa honom om det sätt, hvarpå detta är möjligt, ty den ärade Civilministern har gifvit oss en så tydlig ledning för vår uppfattning i den frågan, att jag icke kan lemna en tydligare.

Likaledes ville samme talare af denna Riksdagens rätt öfver budgeten deducera, att Riksdagen skulle blifva enväldig. Det kan man svärigen påstå, om man icke vill på samma gång förutsätta, att en dylik olycklig följd skulle inträffa, om man lemnade Konungen ensam beslutanderätt öfver de ordinarie statsanslagen.

Jag vill icke längre uppehålla Kamrarnes tid, utan slutar med att yrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Casparsson: Den ärade talaren på stockholmsbänken behagade ställa till mig en direkt fråga, om jag ansåg att ett grundlagsbrott blifvit begånget genom indragningen af Bergskollegium. Nej! det anser jag visst icke och skall icke heller anse såsom något brott mot 102 § Regeringsformen om presidentbefattningen i Kommerskollegium likaledes indrages. Jag har endast velat påpeka de svårigheter, som kunde uppkomma, om man så småningom borttager den ena efter den andra af Riksrättens ledamöter, utan att andra sättas i stället. För öfrigt har hela min deduktion gått ut på att lemna oafgjord den grundlagsenliga sidan af saken, hvilken uppfattning vinner stöd deraf, att Talmannen icke vid något tillfälle vägrat proposition på dylika framställningar. Mitt uppläsande af reservationen åsyftade att visa att den motsatta åsigten egde sitt berättigande uti Regeringsformens ledande grundtanke, om än ej denna tanke blifvit uttryckt i tillräckligt tydliga ordalag. Men med skäl kan ifrågasättas, om det är klokt att drifva saken till sin spets, såsom Utskottet nu gjort.

Jag har icke heller velat framkalla "revolutionens röda spöke", och jag begagnar ögerorna starka uttryck, utan har endast påstått, att ett godkännande af det föreliggande förslaget kan innebära en omhvälfning

af den konstitutionela maktställningen de båda statsmakterna emellan. Något annat har jag icke sagt.

Hvad beträffar hans förslag att ersätta de utbrutna ledamöterna af Riksrätten med äldsta rådet i Sundhetskollégium, hvarigenom grundlagen åter skulle "komma till heders", så ber jag att få fästa hans uppmärksamhet på att Sundhetskollégium är ett *Kongl.* kollégium, men icke ett "*Rikets Kollégium*" och att den föreslagna åtgärden således icke är med grundlagens uttryckliga föreskrifter öfverensstämmande. Den löjets pil han ville rikta mot den "sjuka saken" återstudsar sålunda mot detta grundlagens bud.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid eller uttänja en diskussion, som redan tyckes förlorat sitt intresse. Jag ber blott att, innan jag slutar, få återtaga mitt förut framställda yrkande samt förena mig i Herr Kolmodins förslag.

Herr Åstrand: Herr Talman! Mine Herrar! Ehuru jag instämmer i den hufvudtanke som genomgår Stats-Utskottets betänkande, nemligen Kommerskollégii indragning, så tror jag dock att den sista punkten i förslaget, deri Utskottet föreslår Riksdagen att minska kollégii lönestat med 6,000 kronor, icke är något lyckligt funnet sätt att lösa frågan. Huruvida Utskottet genom framläggande af ett dylikt förslag gått grundlagsenligt till väga, har af föregående talare blifvit så omständligt afhandladt, att jag icke behöfver vidare inlåta mig på detta ämne. Jag vill blott nämna, att jag för min del har den uppfattning i frågan, att enligt 89 § Regeringsformen Riksdagen icke eger att ensidigt besluta indragning af eller minskning uti ett ordinarie anslag, såsom exempelvis anslag till ordinarie tjänstebefattningar. Det skäl som af den ärade ordföranden i Stats-Utskottet anförts, att nemligen dylika åtgärder blifvit tillförene af Riksdagen vidtagna, torde icke böra tillerkännas någon afgörande vikt. De anslag, som sålunda blifvit nedsatta, hafva utgått till durchmarschkostnader, ett anslag som icke på flera år hade anlåtats, till understöd åt bleserade officerare, hvilket anslag icke heller var att anse för behöfligt, samt till Kongl. teatrarne. Om detta sista anslag erinrade Herr Grefve Posse att detsamma gällde en lönestat, som blef genom den beslutade nedsättningen involverad. Jag ber att härvid få erinra, att detta anslag icke är att jemföra med anslaget för Kommerskollégium. Tjenstemännen vid teatrarne tillsättas icke af Konungen utan af direktör samt anställas icke för beständigt utan endast för en kortare tid. När således detta anslag minskades, blef det direktörens vid teatrarne skyldighet att ställa engagementerna för spelåret derefter. Här är icke samma förhållande, man kan icke betrakta tjenstemännen vid Kommerskollégium såsom teatertrupp! de hafva fullmakter på sina befattningar och äro sålunda tryggade i innehafvandet af desamma. Nu är det visserligen sannt att presidentplatsen i Kommerskollégium en längre tid stått obesatt; men deraf anser jag icke, att Riksdagen kan ensidigt draga den slutsatsen, att embetet är öfverflödigt, och att Riksdagen förty bör indraga anslaget till detsamma. Ty en konsekvent tillämpning af en sådan princip — det må Herr Hedin ursäkta mig att jag trots hans tal om galningar vågar påstå — skall ovilkorligen

ovilkorligen leda derihän, att hela den administrativa makten faller i Riksdagens händer. Riksdagen kan då, så snart ett förtroendeembete blifver ledigt, indraga löneanslaget för att få embetet afskaffadt. Skulle nu Konungen icke ega ett veto emot ett dylikt beslut och, på sätt den ärade Civilministern nyss antydde, kunna anbefalla Statskontoret att fortfarande utanordna samma anslagsbelopp, så vore den rätt 89 § Regeringsformen tillerkänner Konungen de facto upphäfd.

Jag hade föreställt mig, att man lämpligast skulle afgöra denna fråga på det sätt, att man i underdänig skrifvelse anhölle, det Kongl. Maj:t täcktes taga frågan om Kommerskollegii indragning eller förändrade organisation under förnyad ompröfning och till nästa Riksdag framlägga de förslag i ämnet hvartill oonständigheterna föranleda, samt att under tiden presidentens plats måtte lemnas obesatt. Om Riksdagen är angelägen att se sina åtgärder respekterade af Regeringen, så är det också angeläget, att Riksdagen genom sina beslut icke träder regeringsmakten för när. Vill Riksdagen tillerkänna sig rätt att indraga ett anslag uppfördt på ordinarie stat och afsedt till aflöning för ett embete, så bör också Regeringen kunna inrätta embeten, till hvilkas aflönande Riksdagen icke beviljat medel. Herr Casparsson erinrade ganska riktigt, hurusom, vid reglering af utgifterna under Fjerde hufvudtiteln, den oonständigheten att Kongl. Maj:t utnämnt militärbefälhafvare på Gotland blifvit af Riksdagen åberopad såsom skäl för löneanslagets beviljande. Skulle emellertid Kongl. Maj:t taga sig den rättigheten att inrätta nya embeten på olika stater, så kan jag icke tro att det är något tvång för Riksdagen att bevilja medel till motsvarande löner. Men då jag å ena sidan strängt håller på denna Riksdagens rätt, så vill jag å andra sidan äfven hålla på Regeringens samt motsätta mig att Riksdagen slopar ett anslag uppfördt på ordinarie stat, då Regeringen derom icke aflåtit proposition. För att dertöre undvika alla oangenäma förvecklingar, tror jag att det vore lämpligast att antaga det förslag Herr Casparsson framlagt. Resultatet blifver i alla fall detsamma. De 6,000 kronorna komma icke att användas, men man har då icke vidtagit en åtgärd, hvars laglighet kan vara tvifvel underkastad. På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, får jag sålunda yrka afslag å Stats-Utskottets betänkande samt bifall till det förslag till kläm som blifvit af Herr Casparsson framstätt.

Friherre Ericson: Beträffande frågan om den förevarande presidentbefattningens behöflighet torde icke meningarne vara synnerligen delade. Herrarne hafva säkert hört ett ofta citeradt yttrande af en Kommerskollegii president, som en gång, i förargelsen öfver att ständigt få höra talas om huru öfverflödig han var, utbrast: "Ja! ni pratar om att presidenten i Kommerskollegium har så litet att göra; men om ni visste huru litet han verkligen har att göra, då skulle ni blifva förvånade." Jag har icke heller i fråga om sjelfva embetets indragning hört något klander emot Stats-Utskottets förslag. De talare, som uppträd emot detsamma hafva tagit grundlagens bestämmelser till utgångspunkt; jag skall bedja att få möta dem på samma väg. Striden gäller naturligtvis den föreslagna klämmens slutord.

Jag vill då allra först uttala den önskan, att, då man resonerar om grundlagen, man icke måtte åberopa till stöd för sin mening, hvad man i ena eller andra fallet möjligen redan har gjort eller skulle kunna göra eller tänker göra, utan att man ville hålla sig till sjelfva grundlagen, sådan den föreligger. Den förste talaren, som uppträdde emot Utskottets förslag och som alltid är konsekvent i sina åsigtter i fråga om att tillämpa grundlagens bud, der Konungens rätt i någon mån sättes i tvifvel, har sagt att grundlagen skulle innehålla ett positivt förbud för Riksdagen att nedsätta eller indraga ett ordinarie anslag. Han har dock blifvit svaret skyldig, hvar ett sådant grundlagsstadgande finnes. Jag skall bedja att få uppvisa ett grundlagsstadgande af alledes motsatt innehåll. Grundlagen uppdrager åt Konungen ensam den lagstiftande och verkställande makten och åt Riksdagen ensam den skattgifvande, och detta senare positiva lagbud innehålles i 57 § Regeringsformen, der det heter: "Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af Riksdagen allena" samt i 39 § 1 mom. Riksdags-ordningen, der det i fråga om Stats-Utskottets åligganden stadgas, bland annat, att Utskottet skall föreslå hvad till fyllande af Stats- och Riksgäldsverkens behof erfordras, *sedan nödiga indragningar och besparingar* blifvit iakttagna. Hvar skulle dessa indragningar och besparingar ske, om icke i anslagen till tjänster, som befinnas öfverflödiga eller till embetsverk, hvilka icke längre äro i stånd att lemna en mot deras förvaltningskostnader svarande arbetsprodukt. Jag tror därför att Stats-Utskottet handlat fullkomligt riktigt, då det framlagt förevarande förslag.

Vidare har den förste ärade talaren, som uppträdde mot Stats-Utskottets förslag, yttrat att, om grundlagen skulle upptaga allt som förekommer emellan statsmakterna och allt som kunde framkastas med afseende å den enas befogenhet gent emot den andra, så skulle vår grundlags codex blifva tjockare än samlingen af alla de 15,000 författningar som handla om jordbruksnäringen och densamma åliggande onera. Men, mine Herrar, det är dock en väsendtlig skilnad emellan att upptaga allt, som möjligen kan i detta hänseende förekomma, och att utelemna ett så viktigt undantag från den allmänna regeln, att Riksdagen allena eger utöfva beskattningsrätten, ett så viktigt undantag, säger jag, som att Konungen skulle i vissa fall hafva ett ord med i laget beträffande denna Riksdagens rätt. Tro Herrarne, att 1809 års Konstitutions-Utskott, med en sekreterare, hvars utmärkta förmåga och framstående skicklighet i behandlingen af konstitutionela frågor vi alla känna, tro Herrarne att detta Utskott skulle kunnat utelemna ett så viktigt undantag från ett positivt stadgaude, derest det varit dess mening att stipulera ett sådant? Nej, mine Herrar, jag tror detta Utskott om bättre förutseende och bättre redaktionsförmåga än så. Dessutom finner man i motiven till denna lag grunderna för statsmakternas förhållande till hvarandra tydligt och klart uttalade, och der finnes icke ett ord, som antyder att Konungen har något med beskattningen att göra. Kan någon visa motsatsen? — jag betviflar det. Jag ber Herrarne svara mig med grundlagen i hand, ty det är den vi skola rätta oss efter, icke efter någon slags destillation på vissa paragrafer, som för tillfället passa Herrarne. Vi hafva nyss hört Herr Statsrådet och Chefen för Civil-departementet tillkännagifva huru han kommer att handla, derest Stats-Utskottets förslag blir Riksdagens beslut, och vi hafva äfven

hört af den ärade ledamoten på vesteråsbenken att han på förhand läser vara underrättad om ceremonielet; men jag kan icke tro att detta skall kunna inverka på Riksdagens bedömande om hvad som i denna fråga är det rätta och med det allmännas fördel och nytta mest öfverensstämmande. Hvad beträffar Herr Statsrådets åtgöranden, så blifva dessa naturligtvis föremål för ett kommande Konstitutions-Utskotts pröfning och höra således egentligen icke till området för denna diskussion.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag; ett afslag skulle sanktionera deras åsigt, som anse att Riksdagen icke har full befogenhet att disponera öfver de ordinarie anslagen, och skulle således i sjelfva verket innebära ett tillbakaskridande i våra konstitutionela förhållanden, ett steg hvar till jag förmodar denna Kammare icke vill bidraga.

Herr Treffenberg: Jag skall endast anhålla att få till besvarande upptaga några anmärkningar, som här blifvit framställda emot mitt första anförande i frågan, och skall då först och främst hålla mig till ett yttrande af Herr Hedin, hvaraf framgick att han icke vore någon synnerlig vän af konstitutionela prejudikat. Med anledning deraf får jag säga, att vi uti det hänsendet äro fullkomligt ense, ty jag har också i mitt första anförande tydligen visat, hvilket värde jag sätter på prejudikat, då jag nemligen förklarade såsom min åsigt, att om grundlagen icke uttryckligen åt Riksdagen förlänat rätt att nedsätta de ordinarie anslagen, en sådan rätt aldrig kunde genom prejudikat eller, såsom jag då uttryckte mig, itererade grundlagsbrott förvärfvas. Hvad som emellertid förvånade mig var, att Herr Hedin i samma andetag, då han yttrade sig om sådana prejudikaters betydelselöshet, äfven talade om den konstitutionela praxis, som utbildat sig uti det afseendet, att Talmännens gång efter annan framställt proposition på nedsättning af ordinarie anslag, en praxis som han förmenade vara fullkomligt afgörande för frågan om indragningsmaktens grundlagsenlighet. Häruti ligger en motsägelse, som får stå för Herr Hedins räkning, eller, för att begagna Friherre Ericsons ord till mig för en stund sedan, "han blir mig svaret skyldig".

Vidare förklarade Herr Hedin, att jag och de, som befunno sig på samma ståndpunkt med mig uti denna fråga, fullföljt våra åsikter ända till öfverdrift, och att man icke behöfde befara, att, om Konungens rätt i afseende å de ordinarie utgifterna uppgäfves, representationen skulle blifva ett helt "därhus". Till svar härpå skall jag bedja Herr Hedin, som jag vet ega mycken skärpa i omdömet och därför torde respektera den auktoritet, hvilken jag nu ämnar åberopa, att lyssna till följande ord, som uttalades uti denna Kammare vid 1869 års riksdag: "Misstagen här i världen komma icke deraf att man med öppna ögon rusar mot dem, utan deraf att man tycker att det här, ett steg, gör så litet, därför kan man väl gå *det*, men detta, taget, medför genom sakernas eget inre sammanhang ännu ett steg, och sålunda kommer man, till sin egen öfverraskning, slutligen till de ej annat än förderfliga följderna af att hafva beslutat sig för det första steget. Jag tror visst icke, att de, som yrkat nedsättning, velat någon skada för fosterlandet, men jag påstår, att det finnes vissa åtgärder, hvilka, ehuru till utseendet små, dock äro af den beskaffenhet, att de i ett konstitutionelt samhälle icke böra komma i fråga. Det

är sådana, hvilka, om de företoges i större skala, skulle leda till upphäfvande af all säkerhet i administrationen samt derigenom, hvad ännu värre vore, leda till upphäfvande af hvarje fast ordning eller lagbundenhet i samhället“.

Äfven i denna punkt anser jag Herr Hedin vara mig svaret skyldig.

Herr Hedin gycklade vidare med våra Riksrätter, hvilka han ansåg vara "stora spektakel". Jag får för min del säga, att jag icke kan yttra mig härom, när jag icke är så särdeles förfaren i våra Riksdagars historia, och icke för närvarande erinrar mig mer än två Riksrätter. Den första gällde den der bekanta skeppshandeln och, hvad den beträffar, har jag ej hört talas om något spektakel vid den, såvida man ej vill räkna dit det förhållande, att rättens beslut verkligen från början lär hafva varit föllande, ehuru det sedermera vid justeringen genom outredda naturkrafter blef friande, hvilket sedermera förskaffade vissa af rättens ledamöter namnet "justeringsråden“.

Jag erkänner deremot, att den andra Riksrätten var ett stort spektakel, men det var icke grundlagens fel utan Konstitutions-Utskottets. Det var för många år sedan, då den dåvarande finansministern Friherre Gripenstedt med flere ställdes under åtal för en åtgärd i fråga om skatteförenklingen, och det spektakel inträffade verkligen då, att Sveriges måhända skarpaste jurist på den tiden, Justitieombudsmannen Theorell, hvilken enligt Konstitutions-Utskottets uppdrag utförde detta åtal, icke ansåg sig kunna framställa något ansvarspåstående emot den åtalade, utan inskränkte sitt påstående dertill, att, om ett fel verkligen vore begånget, den tilltalade måste ådömas ansvar därför, hvilket förhållande naturligtvis, då icke något positivt yrkande blifvit framställt, hade den följden, att den åtalade blef frikänd — något hvaröfver sedermera Konstitutions-Utskottet bögeligen förgrämmades.

Slutligen frågade Herr Hedin, om man någonsin hört omtalas, att i staten, der parlamentarismen drifvits till sina yttersta konsekvenser eller der representationen ensam egde full beslutanderätt öfver statens utgifter, den administrativa makten någonsin fallit i representationens händer. Ja, vill man beteckna saken med dess rätta namn, så är det ju tydligt att, i samma stund som tjänstemännen i staten, till följd af representationens vägran att fortfarande bevilja för deras aflönande en gång uppförda anslag, måste afgå, i samma stund är det ju i sjelfva verket representationen, som handhafver administrationen i staten.

Emot Grefve Posse, till bemötande af hvilkens yttrande jag nu vill öfvergå, har jag egentligen två anmärkningar att framställa. Han framhöll nemligen för det första, att då extra ordinarie anslag vore uppförda till så betydande belopp, som nu vore fallet, och Riksdagen utan tvifvel egde rätt att indraga eller nedsätta dessa anslag, så vore Regeringen icke mycket betjenad med att man strängt hölle på Konungens förmenta grundlagsenliga rätt att hafva sitt ord med i laget, då det gäller ett på ordinarie riksstat uppfördt anslag. Jag får då till en början säga, att de rätt betydliga belopp, som nu äro uppförda på ordinarie stat, utgöra en ganska god stomme för statsförvaltningen. Efter min tanke vore det vidare särdeles olyckligt, om allt blefve ställt på extra ordinarie stat, men jag är dock öfvertygad om att, i fall så skedde, det icke skulle dröja

länge, innan Riksdagen insåge fördelen uti att öfverflytta en god del af de extra ordinarie anslagen på ordinarie stat. Att det måste ligga en fördel deruti, att statens institutioner genom fasta anslag erhålla full stadga, är ju uppenbart endast af det skäl, att de dugligaste krafter inom samhället måste sky för att egna sig åt statens tjänst, hvarifrån de när som helst kunna aflägnas genom Riksdagens vägran att fortfarande bevilja anslag.

För det andra lemnade Grefve Posse den anmärkningsvärda uppgift, att 1854 års Konstitutions-Utskott skulle hafva emot Statsrådet Fähræus och med honom öfrige Konungens rådgifvare gjort anmärkning, *derföre* att de tillställt "split" och oenighet emellan Konungen och representationen. Jag begriper sannerligen icke, huru Grefve Posse läser innantill. Det står dock tydligt här uti Konstitutions-Utskottets memorial för samma riksdag, att anmärkning emot dessa Konungens rådgifvare gjordes för "det uppenbara åsidosättandet af rikets samskyldiga nytta", hvartill rådgifvarne gjort sig skyldige genom underlåtenheten att afstyrka återbesättande af presidentembetet i Bergskollegium. Ordalagen uti detta memorial äro, såsom jag nu tillåter mig att uppläsa, följande: "Det syntes åtminstone vara att förvänta, det Konungens rådgifvare skulle finna sin pligt fordra, att presidentembetets definitiva återbesättande icke af dem tillstyrktes, innan frågan om Bergskollegii förändrade organisation i dess helhet kunde komma till afgörande; och denna förhoppning syntes desto säkrare, som, på sätt ofvan anförda, ur statsrådsprotokollet hemtade utredning visar, tillgångar för presidents aflöning i detta arbetsverk efter sistförflutna riksdag icke förefunnos, om icke den utvägen anlätades, att lediga löner till och med ur de lägre tjänstegraderna inom verket togs i anspråk. För forskning efter grunderna till den häremot stridande åsigt, som vägledt Konungens fleste rådgifvare, hvilka underlåtit att emot embetets återbesättande göra underdåniga påminnelser, nemligen föredraganden Statsrådet Herr Fähræus, m. fl., saknas all anledning i det nu åberopade statsrådsprotokollet; men tanken återföres härvid till dessa ord uti det här ofvan i nästföregående punkt anförda yttrande af Konungens rådgifvare: "Presidentembetet skötes, efter Kongl. Maj:ts nådiga förordnande, af dertill utsedd person, emot lönens åtnjutande. Ehvad befattningen på detta sätt eller med förmlig fullmakt innehafves, synes obestridligt, att *den myndighets anseende, hvilken förordnandet eller fullmakten utfärdat, äfrentyrar att kränkas, derest någon af densamma icke föranledd åtgärd skulle kunna omedelbart åstadkomma utnämningens eller förordnandets tillintetgörande.*"

Friherre Ericson vände sig nyss emot mig med det förklarande, att jag vore honom beviset skyldig för den teori, som jag uppställt och för hvilken han icke ansåg stöd kunna hemtas af grundlagens bud. Jag ber då att få erinra honom, att bevisen äro af två slag, direkta eller indirekta. De senare, hvilka äfven kallas bevis "ex absurdo", äro i matematiken fullkomligt approberade, och jag föreställer mig att de äfven böra vara tillättna i politiken. Jag har utgått från det orimliga antagandet, att Riksdagens beskattningsrätt skulle vara oinskränkt, och derifrån har jag ledt mig till den slutsats, att Konungens i tydliga grundlagsbud medgifna makt att allena styra riket icke skulle blifva annat än en illusion. Jag har genom

att utgå från Friherre Ericscus åsigt, att *Riksdagens* rättigheter med afseende på beskattningen bestämdes endast och allenast af 57 § Regeringsformen, kommit till den orinligheten, att ehuru alla grundlagens bud skola tolkas efter ordalydelsen, skulle de, som innefatta *Konungens* rättigheter, fullkomligt uppgå i rök.

Då jag nyss särskildt vände mig emot Herr Hedin, glömde jag att till besvarande upptaga ett af honom framkastadt argument, med hvars bemötande jag dock nu anhåller att få afsluta mina repliker. Herr Hedin yttrade nemligen, så vidt jag fattade hans ord rätt, det han icke trodde på möjligheten af en rättsvetenskaplig deduktion till stöd för den af mig i denna tvistefråga omfattade åsigt, emedan för en sådan utredning skulle fordras en "professor i nordisk fornkunskap", då deremot saken rätteligen borde betraktas endast ur synpunkten af den konstitutionela utvecklingen under det nya statsskicket. Till svar härpå ber jag endast att få hänvisa honom till den erinran, som under riksdagen år 1869 gjordes emot ett sådant åskådningssätt. Representanten från Christianstad, nuvarande Statsrådet Bergström, yttrade sig nemligen då sålunda: "Ingen lag, således ej heller grundlagen, kan tolkas endast efter ordalydelsen, om än lagstiftaren tanklöst uppställt en sådan lagtolkningsregel. Men med mig torde de flesta vara ense åtminstone derom, att det icke går an att, såsom Herr Björck synes hålla före, tolka en gällande lag så, som man önskar densamma må i framtiden utvecklas. En sådan grundsats för lagtolkning är ytterst farlig och förkastlig. Tillämpas den följdriktigt, så bär man våld på den gällande lagen, ity att man deri intvingar sådant, som endast kan tillkomma genom lagstiftning".

Slutligen anhåller jag att få förklara, det jag afstår från mitt förut framställda yrkande om afslag och förenar mig om den hemställan, som af Herr Casparsson blifvit gjord.

Friherre von Schulzenheim: Det är icke för att få sista ordet uti denna fråga och ej heller för att inlåta mig uti alltför vidlyftiga repliker, som jag ber att få säga några ord, utan svarare emedan jag tror, att litet ytterligare tillägg till frågans belysning ej kan skada.

Det är verkligen med sann tillfredsställelse, jag af diskussionen erfarit, att ingen enda af de föregående talarne, utom jag, sysselsatt sig med sjelfva Kommers-kollegium, och jag drager deraf den slutsats, att första hufvudfrågan, grunden och anledningen till min motion, är så klar, att man derpå icke vidare behöfver spilla några ord, och redan det är ju ett vackert steg för framgång åt densamma.

Med anledning af några från motsidans talare framkastade antydningar om hemliga afsigter, som skulle ligga till grund för den andra sidans åsikter, tillåter jag mig att till Herr Kolmodin, som påstod att, om Stats-Utskottets förslag skulle antagas, den administrativa och förvaltningsmakten skulle liksom en mogen frukt falla i Riksdagens händer, derpå lemna det svar, att, äfven om frukten vore mogen, Riksdagen, efter hvad jag tror, icke tänkt plocka densamma eller någonsin skulle vilja plocka den.

Uti Första Kamraren hörde jag för en timme sedan en talare yttra, att den åsigt, som Stats-Utskottet uti den nu till behandling förevarande

punkten velat uttrycka, skulle i dess närmaste konsekvenser leda derhän, att Riksdagen skulle kunna en vacker dag besluta att indraga lönerna för ett par presidenter, en del justitieråd eller för en hel hofriätt och ordalagen uti Regeringsformens 89 § på så sätt komma att kringgås genom att Riksdagen utau den andra statsmaktens medgifvande rubbade på ordinarie stat uppförda anslag. Derpå har Herr Hedin redan mycket riktigt svarat, att svenska folkets representanter icke kunna antagas ega en så lös uppfattning af samhällslivets fordringar, så ringa fosterlandskärlek, eller vara sådana vanvettingar, att de skulle vilja åstadkomma dylika omstörtningar i vårt samhälle, att de skulle önska vara utan lagar, utan lagstiftning, utan folkupplysning och utan lagskipning. Det är en onödigt faderlig omtanke, hvarmed man sannerligen ej behöfver besvära sig. Men skall det då änu en gång behöfva sägas rent ut, hvad som många gånger förut och sednast för en månad sedan uttalats uti denna Kammare, nemligen att, sedan nationen under 300 års tid lidit af ett tryckande embetsmannavälde, af en så utvecklad byråkrati, att mera än hälften af landets innevånare under dessa sekler utgjordes af embetsmän, i det man hade uppsyningsmän och fogdar af alla möjliga slag i oändlighet den ena öfver den andra, från kronofogdar och öfveruppsyningsmän, ända ned till besökare, tillsyningsmän, brofogdar, svinfogdar och bönhasjägare, så har nu ändtligen tiden för en reform kommit. Med det nya statskicketets genomförande kringskars och bortskars en stor del af dessa utväxta telningar, och folket började att inse hvad sjelfstyrelse ville säga, och att makten endast behöfver göra sig gällande uti administrationen och lagskipningen.

Hvad särskildt beträffar Statsrådets sjelfständighet, så är genom 1809 års konstitution deras konstitutionela sjelfständighet och ställning alldeles tydlig och klar. Riksdagen har icke flera än två sätt, hvarpå den kan rubba Statsrådets sjelfständighet uti deras råd, och dessa sätt äro uti Regeringsformens 106 och 107 §§ uttryckta. Derifrån har också förmodligen i dag kommit det myckna talet om Riksrätten och hela den der historien. Konungen ensam kallar Statsråd för att emottaga deras råd och, när han icke längre vill lyssna till de råd, som de lemna honom, är deras egenskap af Statsråd dermed slut, och det enda konstitutionela sätt, hvarpå *Riksdagen* kan rubba denna Statsrådets konstitutionelt juridiska rättsställning, är genom den i ofvannämnde §§ anförda utväg. Det moraliska trycket åter kan endast meddelas och erfaras under afvägande och erkännande af grundsats, som både subjektiv uppfattning, en fortgående statsrätts-filosofi och en nationel uppfattning af egen statsrätt gifver vid handen, och hvilket nu, i detta, efter min uppfattning tydliga och enkla fall, kan lemnas å sido.

I atseende å Riksdagens rätt att ensam besluta öfver så väl ordinarie som extra ordinarie anslag, så ansluter jag mig till den af Grefve Posse uttalade åsigt. Han framhöll nemligen *Riksdagens suveräna makt öfver budgeten*, och jag ber att få tillägga, det jag erkänner *Regeringens absoluta och obesträrliga rätt öfver förvaltning och administration* å sin sida, utan all direkt och tillfällig inblandning från Riksdagens sida, endast såsom bunden af allmän gällande lag. Det är denna grundsats, som under de sista 150 åren uti Europa sett dagen, och som ingen tydligare uttalat

än den utmärkte Engelske statsmannen och historikern Macauley, hvilken på ett ställe uti sin historia säger: "Feodalismen, som fallit genom tredje och fjerde ståndens uppkomst, har småningom låtit makten så fördelas, att svärdets makt och förvaltningen fallit i konungens land, under det att folken bibehållit makten öfver börsen, och civilisationens framsteg gjorde, på samma gång det gjorde furstens svärd mer och mer farligt för nationen, äfven nationens penningepung mer och mer outhärlig för fursten". Se Macauley. history af England Volum I. pag. 41. Genom en sådan fördelning balansera makterna å ömse sidor hvarandra, och det kan icke vara något tvifvel derom, att, såsom redan af en föregående talare blifvit påpekadt, stiftarne af 1809 års grundlag ganska väl insett hvad de menade med att Riksdagen skulle hafva rätt att bestämma öfver alla skatter, ty annars hade de väl tydligen förklarat, att en så stor del af statens inkomster, som utgjordes af de ordinarie, skulle vara derifrån undantagen. Förhållandet är visserligen förändradt, i det att dessa, hvilka då utgjorde hälften af statens inkomster, nu nedgått till en sjettedel, men betydelsen är derföre icke förändrad af den grundlagsparagraf, som tillerkänner Riksdagen ensam rätt att svenska folket beskatta.

Hvad beträffar Stats-Utskottet, hvilket här varit föremål för klander, ehuru det vid behandlingen af denna fråga visat en humanitet i form och en oförskräckthet i tanken, som jag för min del icke kan annat än gilla, så är detsamma så tydligt bundet af Riksdags-ordningens föreskrifter, att inga deduktioner af den föregående talaren skola kunna förvilla mitt omdöme om rättmätigheten af dess åtgöranden uti denna fråga. Uti 39 § Riksdags-ordningen, der Stats-Utskottets åligganden bestämnas, står ju tydligen, att "Stats-Utskottet åligger att granska, utreda och uppgifva Stats- och Riksgäldsverkens tillstånd och förvaltning samt föreslå ej mindre hvad till fyllandet af deras behof erfordras, *sedan nödiga indragningar och besparingar blifvit iakttagna*, än äfven etc." Jag upprepar det, mine Herrar! Stats-Utskottet har endast uppfyllt sin pligt, och jag är öfvertygad om, att Kammaren genom sitt votum skall visa, att den gillar och stödjer Stats-Utskottets uppfattning af frågan.

Herr Key: Denna diskussion har redan räckt så länge och så många goda skäl hafva blifvit anförda för Utskottets förslag, att jag nu icke skulle hafva besvärat Riksdagen med något yttrande, om det icke verkligen vore förhållandet att, såsom min ärade vän på vestmanlandsbänken Friherre von Schulzenheim uttryckte sig, ingen talare utom han egentligen sysselsatt sig med sjelfva Kommerce-kollegium. Men innan jag yttrar mig *derom*, torde det dock tillåtas mig att äfven säga några ord om den konstitutionela sidan af saken.

Mina Herrar! jag är öfvertygad att, när man 50 år härefter kommer att taga kännedom om Riksdagens förhandlingar vid nuvarande tidpunkt och särskildt denna Riksdags öfverläggningar om förevarande sak, man skall med förvåning göra sig den frågan: var då icke det konstitutionela statsskicket mera utveckladt i Sverige år 1874, än att en diskussion sådan som denna kunde der förekomma?

Man har här i dag åberopat redan talrika prejudikat från den nuvarande representationen för att ådagalägga Riksdagens rätt att indraga

ordinarie anslag, t. ex. durchmarschkostnaderna, teateranslaget, anslaget till första hufvudtiteln m. m., men såsom det synes förgäfvos. Oaktadt allt hvad som blifvit sagdt och bevisadt i denna sak, återkommer man ständigt till samma spörjsmål: har Riksdagen rätt att indraga ordinarie anslag? Men under det så många prejudikat från det nuvarande statsskicket blifvit anförda, har man, så vidt jag hört rätt, blott i ett enda fall vidrört hvad den *gamla representationen* i detta hänsende åtgjort. Jag tror det derföre icke vara ur vägen att äfven erinra om hvad 1854 års Riksdags Konstitutions-Utskott i detta ämne yttrade. 1854 års Konstitutions-Utskott var verkligen så försigkommet att det kunde utlåta sig på följande sätt:

“Skilnad mellan ordinarie och extra ordinarie statsutgifter är för grundlagarne alldeles främmande, hvadan de slutföljder, man skulle vilja draga från en sådan åtskilnad icke kunna ega bestånd. Om Rikets Ständers rätt att allena förordna om användande af statens penningtillgång måste i något fall innebära, att, sedan de en gång för obestämd tid beviljat en årlig utgift till ett visst ändamål, Rikets Ständer sedermera kunna förordna, att denna utgift skall i framtiden upphöra, så måste detta äfven kunna tillämpas i andra fall. Ständernas makt att förordna om användandet af statens medel är en i grundlagens bokstaf uttalad *regel*, hvarje inskränkning eller begränsning af denna rätt skulle vara ett *undantag*; men för erkännandet af detta undantag fordras äfven stöd af grundlagens bokstaf. Sådant finnes här icke. Den förmenta vådan af möjligheten att “nedbryta hela statsförvaltningshyggnaden” kan svårligen hafva varit af grundlagens stiftare tagen i betraktande. Ett sådant företag af Rikets Ständer skulle nemligen icke kunna tänkas annorlunda, än såsom rigtadt mot dem sjelfva och emot svenska folket, som af dem representeras.”

Nu säger man kanske: detta är ingenting annat än ett resonnement af ett Utskott, det är icke något Riksdagens beslut och, framför allt, det afser icke reglering af några löneförhållanden. Nåväl, mine Herrar! jag ber då få anförä ett annat exempel från ständsriksdagarnes tid, just i ett så beskaffadt fall, der Riksdagen beslöt indraga ett ordinarie löneanslag. Det är från 1840 års riksdag.

Rikets Ständer hade förut för sin del beslutat att “Rikets allmänna ärenders beredning” skulle såsom en i grundlagen förordnad embetsmyndighet upphöra, och uti till nämnda Riksdag afgifven proposition hade Kongl. Maj:t, som till denna grundlagsförändring lemnade bifall, hemställt att dock tills vidare de egentliga besvärsmålen måtte äfven dädaneftter undergå en särskild beredning genom tillkallade kunnige embetsmän och derföre också funnit “lämpligast att till en början äska biträde af nuvarande ledamöterna i Rikets allmänna ärenders beredning, hvilka under sådant vilkor skulle ega att bibehålla de för deras befattningar hittills bestridda arvoden.” Den nya beredningen skulle bestå af ett visst antal ledamöter och skulle det ditills för allmänna ärendenas beredning uppförda anslag äfven dädaneftter i stat upptagas.

Hvad svarar nu Riksdagen?

Jo, efter åtskilliga föregående resonnementer, säger Riksdagen: —
— på grund hvaraf Rikets Ständer icke funnit skäl lemna bifall

till hvad Eders Kongl. Maj:t i nåder föreslagit angående bibehållande å stat af anslaget till afföning för Rikets allmänna ärenders berednings ledamöter" etc.

Här är således ett positivt fall, för tretiofyra år sedan, der Kongl. Maj:t begärt bibehållande af ett visst till afföning anslaget belopp och der Riksdagen sagt nej.

Jag vill nu återgå till det hvarför jag egentligen begärde ordet; jag skall nemligen be att få yttra något om Kommerce-kollegium.

Mine Herrar! frågan om våra kollegiala embetsverks reorganisation är icke från i går, den daterar sig ända ifrån vårt statsskicks början år 1819; 1810 och 1812 var den på tal, år 1818 tillsatte Riksdagen ett särskildt Utskott för frågan om de administrativa embetsverkens reorganisation, och samma Riksdag begärde nedsättande af en komité för denna frågas utredning och en sådan komité tillsattes också den 2 Februari 1819. Denna komité afgaf utlåtande, på grund hvaraf 1823 års Riksdag tillsatte ett särskildt Utskott för sakens slutliga utredning. Så gammal är denna fråga. De äro verkligen värda att tänka på, dessa ord, som yttrades redan vid 1818 års Riksdag; färgerna äro så friska, som om de vore målade i går!

Efter att hafva relaterat om de fordna 5 höga riksembetena och deras organisation, samt visat att de icke voro annat än ministerstyrelse väl ordnad, anföres af Särskilda Utskottet 1818 gent emot kollegierna: att i enväldsstater betraktas "såsom en klenod hvarje privilegieradt forum, hvarje kollegium eller embetskorporation, som genom den i dess natur grundade långsamheten och betänksamheten vid ärendens afgörande bildar ett slags efterhängsen motkraft, hindrande, så långt den förmår inflyta, den utan uppehåll framåt verkande ministeriela styrelsen". Utskottet medgifver derefter, att i enväldsstater kan dylikt vara af nytta. Men — fortsätter Utskottet — ; "i konstitutionela stater är ett sådant förtrögningsystem icke blott öfverflödigt utan verkligan skadligt. Organisationen är der icke jemförlig med ett mekaniskt verkande maskineri, som, för att icke löpa för fort, behöfver här och der en blyvigt till rörelsens justerande, den är tvärtom ett lefvande helt, der rörelsekräften möter och bestämmer sig själf".

Redan Särskilda Utskottet 1823 tillstyrkte administrativa måls förflyttning från Kongl. Maj:t i Statsrådet till ordinarie domstolarne.

1823 års Riksdag beslöt (i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 22 Dec. 1823) att, med öfverlemnande af dess Särskilda Utskotts betänkande och "med åberopande af deri anförda hufvudgrunder, hos Eders Kongl. Maj:t i underdanighet anhålla, det Eders Kongl. Maj:t må täckas till verkställighet befordre de delar af samma förslag Eders Kongl. Maj:t finner leda till styrelsens förenkling och till inskränkning i embetsmännens antal".

Nu har, som sagdt, 1818 och 1823 årens Riksdagar skrifvit detta. Vidare har redan år 1847 genom Kongl. Brevet den 23 September flera tjenster i Kommerce-kollegium blifvit ställda på förordnande. Åren 1867, 1868, 1869 och 1870 likaledes. Under loppet af mer än 20 år hafva således Kommerce-kollegii tjenstemän gång efter annan blifvit ställda på förordnanden, men förgäfvos har man sökt få bort detta embetsverk.

Slutligen för några år sedan satte man till ny president. Denne har under tiden med döden afgått, men nu står man kanske i begrepp att åter tillsätta en ny. Kan någon nu undra på att, sedan Riksdagen hållit på under ett halft århundrade att *skrifva* och återigen *skrifva*, att *begära* och återigen *begära tjenstemännens ställande på förordnande*, gång efter annan, kan någon under sådana förhållanden undra på, att Riksdagen ändtligen en gång vill vidtaga ett verksammare medel genom att, på sätt här är föreslaget, tills vidare indraga dessa 6,000 R:dr? Och märk! Stats-Utskottet nu har icke ens föreslagit att indraga presidentbefattningen eller presidentlönen, ty 1,500 R:dr finnas kvar af denna, och på manufakturdiskontens stat finnas dessutom tillgångar till afföring, om man skulle anse att den äldste ledamoten af kollegium för besväret att leda detta embetsverks förhandlingar behöfde något särskildt tillskott till sin lön.

När nu förslaget icke går ut på någonting annat än att indraga dessa 6,000 R:dr, och då prejudikat finnas att i detta afseende åberopa så väl från det gamla som det nya statsskicket, och dessa prejudikat icke hafva medfört någon våda för konungamakten, hvars styrka bör sökas och äfven finnas på andra håll i våra grundlagar, tillräckligt omgärdad och tillräckligt befastad mot angrepp som ingen här har påtänkt, så vågar jag påstå att Riksdagen genom att bifalla detta förslag icke kan anses öfverskrida sin befogenhet. Fentio år härefter, jag säger det ännu en gång, skall man förvåna sig öfver att det kunnat göras en stor konstitutionel affär, såsom om konungamaktens prerogativer och dess hela välfärd stode på spel, för en så enkel sak som den förevarande. Jag vet väl att i Första Kammaren förslaget fallit, men jag vågar hoppas att Stats-Utskottets hemställan skall i denna Kammare vinna bifall.

Herr Jöns Pehrsson: Man har ju hört talas om, att det icke skall vara så konstigt att uppväcka en storm i ett vatteuglas, och jag tror att de herrar, som satt sig emot Stats-Utskottets förslag i denna punkt, icke hafva gjort någonting annat. Ty hvad är det väl som Stats-Utskottet tillstyrkt? Jo, i första rummet "att Kongl. Majt täcktes taga frågan om Kommerskollegii indragning eller förändrade organisation under förnyad ompröfning". Detta är den ena delen, och i den andra hemställer Utskottet om indragning af dessa 6,000 kronor, som utgöra presidentens löneanslag, och detta ingalunda för alltid, utan endast "intill dess denna organisationsfråga kan vara slutligen afgjord", således endast provisionellt. Hvad är det då som dessa herrar bråka om, när de tala om grundlagsvidrighet m. m. Jag tror att det icke är någon fara för handen i detta hänseende. Skulle så vara förhållandet att Riksdagen icke egde makt att genomföra en sådan sak, ja, då vore det klokast att vi reste hem och sluppe att sitta här och förnöta tiden. Jag kan icke tro, att frågan är så vigtig att den bör kunna hvarken blifva en "kabinettsfråga" eller föranleda propositionsvägran. Skall Riksdagen någonsin tilltro sig att kunna uträtta någonting, så är väl detta att betrakta såsom en småsak. En talare har nyss yttrat, att vi hållit på ett halft århundrade med att söka få bort detta embetsverk, och att man derföre ej bör förvånas att Riks-

dagen omsider tillgriper kraftigare medel. Jag instämmer af hela mitt hjerta i detta yttrande och yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Grefve Posse: Jag ber få säga, att jag icke skall länge trötta Herrens tålmod, men den ärade representanten för Westerås har gjort mig en beskyllning att jag icke skulle hafva rätt citerat 1853 års Konstitutions-Utskotts betänkande, och denna beskyllning kan jag icke lemna obesvarad. Han frågar huru jag läser innantill. Jo, det skall jag besvara: jag läser *så*, som han *icke* synes läst, nemligen så att här två punkter finnas som röra samma sak, jag läser *båda*, och jag tror mig kunna visa att jag äfven i detta fall gått så till väga. Den ena punkten innehåller, att Konstitutions-Utskottet anmälde föredragande Departementschefen derföre, att han genom sina åtgöranden sökt ställa till split och oenighet emellan regeringen och representationen, och den andra punkten, eller — på det vi icke vidare må missförstå hvarandra — den *sjetta*, innehåller att, sedan Kongl. Maj:t med tillgängliga medel tillsatt presidentbefattningen, så anmälde Konstitutions-Utskottet till Riksdagen äfven denna åtgärd, icke derföre att regeringen använt penningar, som den icke hade lof att använda, utan derföre att föredragande departementschefen tillstyrkt tillsättande af en tienst, hvarom Riksdagen uttryckligen uttalat sin önskan att den *icke* måtte tillsättas. Detta var anledningen till Konstitutions-Utskottets anmärkning emot föredragande departementschefen, att han icke iakttagit Rikets sannskyldiga nytta, men båda anmärkningarne förföllo.

Jag tror mig härmed hafva visst att jag citerat rätt.

Herr Treffenberg: Jag är icke nu beredd att svara på hvad Grefve Posse nyss yttrat, emedan tiden ej medgifver mig att "läsa handlingarne", men så mycket tror jag mig dock minnas, att der i sjetta punkten af Konstitutions-Utskottets memorial också står omtaladt såsom anledning till anmärkningen mot Konungens rådgifvare, att man icke kunnat tillsätta presidentplatsen utan att äfven fingra på de der penningarne, som Grefve Posse talade om, hvadan äfven i denna punkt ingick en penningefråga.

Jag ber nu, medan jag har ordet, få vända mig till Herr Hedin, som jag ännu har i godt minne. Han yttrade att vid behandlingen af anslaget till första hufvudtiteln under förra riksdagen ingen ifrågasatt Riksdagens rätt att göra nedsättningar i detta anslag. Jag ber då få hänvisa Herr Hedin till Kammarens protokoll, der det står att läsa att åtminstone jag på det bestämdaste förnekat Riksdagens rätt i detta hänseende.

Hvad beträffar Friherre Ericsons tal om att 1809 års grundlagsstiftare icke skulle hafva befattat sig med vissa af honom angifna "barnsligheter", så är tiden nu så långt framskriden att jag icke kan tillåta mig att besvara Kammararen med någon belysning i detta hänseende, utan får derföre inskränka mig till att utan vidare "ceremoni" hänvisa Friherre Ericson till den utredning, som härom förekommer icke blott i en insänd artikel i 1869 års årgång af Juridisk tidskrift, redigerad af Justitierådet Naumann, utan äfven i ett anförande till protokollet i Första

Kammaren vid 1870 års riksdag af en professor, icke i fornordisk kunskap, utan i svensk statsrätt.

Jag ber tillika få nämna att, enär jag, då jag nyss framställde mitt yrkande i öfverensstämmelse med Herr Casparssons, jag icke visste att Herr Casparsson afstått från sitt yrkande och förenat sig med Herr Kolmodin; och får jenväl jag sluta mig till det af Herr Kolmodin framställda yrkandet.

Herr Hedin: Jag erkänner villigt att jag gjort mig saker till ett misstag, då jag trodde att ingen förnekat Riksdagens formela rätt att göra indragningar å anslagen till hofhallningen, och jag anhåller om ursäkt för detta ofrivilliga misstag.

Deremot har man velat lägga mig till last ett annat misstag, hvar emot jag på det bestämdaste protesterar. En talare här bakom mig har nemligen velat göra gällande den åsigten, att ledamöterna i Sundhetskollégium ej skulle vara jemförlige med de i 102 § Regeringsformen omtalade kollegii-råd, utan utgöra ett särskildt slag. För korthetens skull vill jag, ehuru visserligen icke i allmänhet böjd för att åberopa auktoriteter, nämna, att en så utmärkt kännare af svensk historia och statsrätt som Professor Svedelius i Upsala, hvilken såsom auktoritet i denna sak torde räcka till både för den ärade talaren och mig, hyser samma åsigt som den jag uttalat.

Härmed var öfverläggningen slutad. Som de ledamöter, hvilka yrkat dels afslag å Utskottets hemställan och dels bifall till det förslag, som herr Casparsson i sitt första anförande framställt, från dessa yrkanden afstått och förenat sig om det af Herr Kolmodin under öfverläggningen framlagda förslag, återstodo nu endast tvänne meningar, i öfverensstämmelse med hvilka Herr Talmannen gaf propositioner först på bifall till Utskottets hemställan och derefter på bifall till Herr Kolmodins förslag. Den förra propositionen ansågs af Herr Talmannen vara med öfvervägande ja besvarad; men blef då votering begärd, i anledning hvaraf en så lydande omröstningsproposition nu uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt under Litt a i femte punkten af dess utlåtande N:o 18,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Viuner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, beslutit:

Att Riksdagen skall i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga frågan om Kommerskollegii indragning eller förändrade organisation under förnyad ompröfning, samt att, intill dess denna organisationsfråga kan varda slutligen afgjord, presidentembetet lemnas obesatt.

Omrösningen, i vanlig ordning verkställd, utföll med 112 ja mot 55 nej, och hade alltså Utskottets hemställan af Kammaren bifallits.

I anseende dertill att tiden redan var långt framskriden, uppsköts den vidare föredragningen af detta utlåtande till eftermiddagens sammanträde.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades

Her <i>And. Persson</i>	under 8 dagar från och med den 28 Mars.		
Herr <i>And. Andersson</i> i Greby	„ 10 „	„	30 „
samt Herr <i>Boström</i>	„ 10 „	„	30 „

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m. men sammanträdde åter

Kl. 7 e. m.

§ 7.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 18, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjetta hufvudtitel, och förekom dervid först

5:te punkten.

Litt b.

Herr Gumælius anförde: Ut i den af mig afgifna, i denna punkt omförmälda motion har jag hemställt, "att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, på hvilket sätt en ny, sakkunnig bergsöfverstyrelse bäst och billigast samt på det för den svenska bergshandteringens befrämjande lämpligaste och nyttigaste sätt måtte kunna åstadkommas, samt att till bekostande af en sådan utredning måtte anvisas tre tusen kronor." Jag behöfver icke säga, på hvilken afdelning i denna hemställan, antingen utredningen eller anslaget, jag lägger den största vigten. Af Utskottets motivering i den punkt, som i förmiddagens plenum med öfvervägande röstpluralitet sist afgjordes, finner jag att Utskottet med gillande omnämnt äfven den af mig väckta fråga, men ansett att densamma lämpligen borde i sammanhang med öfriga i den föreslagna underdåniga skrifvelsen omförmälda ärenden behandlas. Då ifrågavarande utredning naturligtvis är för mig en hufvudsak, och jag tager för gifvet att innehållet af Utskottets motivering i denna punkt kommer att inflyta i den underdåniga skrifvelsen till Kongl. Maj:t samt jag dessutom genom samtal med enskilda ledamöter af Utskottet

erhållit försäkran derom, att min framställning kommer att åtfölja nämnda skrifvelse, har jag här endast velat taga fasta på en sådan utsigt, på hvilken jag för sakens skull och den svenska bergshandteringens framtid lägger den största vikt.

Beträffande det af mig föreslagna anslaget af 3,000 kronor är jag med Utskottet fullkomligt ense derom, att om Kongl. Maj:t kan utan särskildt anslag åstadkomma utredning af frågan i dess helhet, det icke torde vara behöfligt att nämnda summa anvisas ensamt för det af mig uppgifna ändamål. Då det är uppenbart, fortsätter Utskottet, att Gumælius ej äskat denna summa för sin egen räkning, så kan han gerna gå på och afstå från yrkandet om anvisande af detta anslag. Mine Herrar! Jag hemställer om bifall till Utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Momentet bifölls.

6:te—8:de punkterna.

Blefvo jemväl bifallna

9:de punkten.

Ordet begärdes af:

Herr Hörnfeldt, som yttrade: Jag har ej kunnat biträda Utskottets pluralitets förslag i denna punkt, för så vidt dermed afsetts att medgifva dyrtidstillägg äfven för år 1874 åt chefen och sekreteraren vid Statistiska centralbyrån. Jag hade nemligen föreställt mig, att, när det gällde att göra ett undantag från den förut uppställda regeln, att dyrtidstillägg för år 1874 ej bör beviljas, ett sådant tillägg i allmänhet icke borde gifvas åt embetsmän med löner af 4,000 till 5,000 kronor. I nu förevarande fall förhåller det sig så, att chefen vid Statistiska centralbyrån har en lön af 5,000 kronor, och att sekreteraren uppbär dels 4,000 kronor på byråns stat och dels ett arvode af 800 kronor såsom redaktör af statskalendern. Vidare trodde jag att i allmänhet något dyrtidstillägg för år 1874 ej borde ifrågakomma för någon tjänsteman annorledes än i de fall, der särdeles ömmande omständigheter och alltför små löner påkallade sådant.

På grund af hvad jag nu anfört får jag vördsamt yrka afslag å Utskottets hemställan i denna punkt och bifall till följande framställning:

“att Kammarén måtte bifalla Utskottets hemställan med den ändring:

a) att såsom tillfällig löneförbättring åt de vid Statistiska centralbyrån anställda embets- och tjänstemän för år 1875 anvisas ett extra anslag af 2,800 kronor, och

b) att såsom tillfällig löneförbättring åt de vid Statistiska centralbyrån anställda tvänne aktuarier för år 1874 anvisas ett extra anslag af 1,000 kronor“.

Jag anhåller om proposition å detta mitt förslag, som från Utskot-

tets skiljer sig endast deruti, att chefen och sekreteraren ej skulle få något dyrtidstillägg för år 1874.

Herr Hedin: Herr Talman! Jag anhåller deremot, att Kammarén måtte bifalla Utskottets hemställan i denna punkt. Jag skulle vilja medgifva att i Utskottets förslag finnes, om jag så får säga, en svag punkt så till vida, som förhållandet emellan de begge vid Statistiska centralbyrån anställde aktuariers aflöning å ena sidan och sekreterarens å den andra icke är fullt riktigt, men detta förhållande är af Riksdagen ej blott beslutadt, utan rent af framtvingadt. För den, som känner förhållandena inom denna byrå, kan det nemligen icke finnas något tvifvel derom, att ju lönefördelningen är oriktig derutinnan, att sekreteraren har större lön än aktuarierna, under det att lönerna rätteligen borde vara, liksom arbetet är det, lika fördelade mellan dessa trenne, chefen biträdande tjänstemän. Men nu har chefen två gånger förgäfves gjort framställning om lika lönefördelning mellan nu nämnde tjänstemän, och äfven Kongl. Maj:t har en gång i strid med Riksdagens derom uttalade önskan fastställt en dylik lönefördelning, men efter förnyadt beslut af Riksdagen måst rätta sig derefter. Genom Riksdagens beslut har derföre gjort sig gällande den nuvarande olämpliga lönefördelningen, hvarigenom sekreteraren har större lön än aktuarierna, ehuru arbetet vid byrån är emellan dem lika fördeladt. Detta är således blott de sista ständsriksdagarnes fel, föranledt af vissa då mycket omtalade förhållanden, hvilka jag nu icke vill rifva upp, ty de äro ganska obehagliga.

Den egentliga anmärkningen mot Utskottets förslag borde således, enligt min mening, afse den omständighet, att sekreteraren vid ifrågasvarande byrå skulle genom ett bifall till detta förslag erhålla lönetillägg äfven för år 1874, men då, enligt Herr Hörnfeldts nyss framställda förslag, äfven chefen för byrån skulle falla under samma fördömmelse som sekreteraren, nemligen att icke få lönetillägg för nämnda år, måste jag för min del motsätta mig bifall till sistberörda förslag. Chefen för detta embetsverk, som är organiseradt och arbetar i full öfverensstämmelse med Riksdagens i afseende å reglering af embetsverken i allmänhet uttalade önskan, har en lön af blott 5,000 R:dr och uppbär detta belopp, om jag minnes rätt, från och med år 1864, före hvilken tid lönen utgjort allenast 4,500 R:dr. För den som känner förhållandena och personen i fråga kan det säkerligen icke vara möjligt att betvifla riktigheten af chefens i det underdåniga memorialet af den 12 November sistlidna år gjorda uppgift, att han under en följd af år måst af egna medel tillskjuta ett icke obetydligt belopp för bestridande af de med upprätthållandet af hans i utlandet erkända plats förenade representationskostnader. Det måste medgifvas, att den nuvarande lönen, 5,000 R:dr, är orimligt låg vid jämförelse med de löner, som äro auvisade till andra chefsplatser, och skilnaden mellan ifrågasvarande chef och andra chefer är blott den, att den förre har större arbete och lägre rang, men de senare högre rang och mindre arbete.

För att nu återkomma till de chefen vid Statistiska centralbyrån biträdande tjänstemännen, måste jag erinra om hvad jag nyss nämnde, eller

eller att chefen två gånger på de mest välgrundade skäl föreslagit, att det till aflönande af dessa tre tjänstemän anvisade beloppet 9,000 R:dr måtte lika emellan dem fördelas med 3,000 R:dr på hvarje. men att Riksdagen underkänt detta förslag och formligen tvingat Kongl. Maj:t till den nuvarande lönefördelningen. Jag erkänner att densamma är alldeles olämplig, men den är dock endast en ren konsekvens af Riksdagens beslut. Ifrågavarande embetsverk är så organiseradt, att det från början varit tjänstemännen förbjudet att innehafva annan allmän befattning. De måste offra hela sin tid och kraft åt göromålen inom byrån. De arbeta på embetsrummet dagligen sex timmar, och ofta måste arbetet utsträckas öfver denna tid. Men det är icke nog härmed. En god del af den tid, som borde vara upplåten åt dem sjelfve i hemmet, måste de understundom använda för de till byrån hörande göromål. För allt detta arbete åtnjuta aktuarierna en lön af 2,500 R:dr, ett belopp så obilligt lågt, att man får genomgå matrikeln öfver hela den svenska tjänstemannakorpsen för att i motsvarande grader finna ett motstycke dertill.

Om det af Herr Hörnfeldt föreslagna undantag gällde blott sekreteraren, skulle jag måhända gifva honom rätt; men då förslaget afser äfven chefen, och i allt fall ett undantag för sekreteraren ensam skulle taga sig högst besynnerligt ut, då, såsom allmänt känt är, den nuvarande innehafvaren af denna befattning är en förtjent man, samt Riksdagen i sådan händelse skulle uttala ett ogillande omdöme öfver hvad Riksdagen förut sjelf beslutat och påtvingat Regeringen, yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Sven Andreasson: Då Riksdagen redan fastställt den grundsats, att dyrtidstillägg för år 1874 icke bör beviljas, utan i högst utomordentliga fall och der omständigheterna äro synnerligen tvingande, må det ursäktas mig, att jag nu icke vill frängå denna princip. Ehuru de åt ifrågavarande tjänstemän auslagna löner icke äro obetydliga, har jag dock icke velat vägra dem dyrtidstillägg för år 1875, men i afseende å sådant tillägg äfven för innevarande år nödgas jag på den af Riksdagen redan uttalade grund förena mig med Herr Hörnfeldt och yrka bifall till hans förslag.

Herr Hedin: Den nästföregående talaren har godhetsfullt gjort ett medgifvande, som för mig är högst dyrbart. Han förklarade nemligen, att undantag från den af Riksdagen förut godkända regeln vore berättigade i högst angelägna fall. Ett sådant fall är nu för handen. Jag vill nemligen erinra derom, att Chefen för Statistiska centralbyrån redan år 1859 föreslog, ej blott att lönen för de hvar som biträdande tvänne ordinarie tjänstemännen skulle utgå med 3,000 R:dr till hvarje, utan äfven att denna lön skulle förhöjas med $16\frac{2}{3}$ procent efter fem års och med lika mycket efter 10 års tjänstgöring, så att desse tjänstemän finge efter fem år 3,500 R:dr och efter tio år 4,000 R:dr lön. Detta redan år 1859 ifrågasatta ålderstillägg blef dock först år 1873 af Riksdagen beviljadt att utgå efter hvart femte tjänsteår, räknadt från och med året näst efter

utnämningen till och med det femtonde. Men detta medgifvande medförde dock för dessa med obilligt små löner försedde tjänstemän icke någon omedelbar fördel, enär den ene af aktuarierna utnämndes år 1870 och således först år 1876 kommer i åtnjutande af ålderstillägget, och den andre, som erhöll sin fullmakt ett år senare, följaktligen först år 1877 får sådant tillägg. Detta medgifvande är således blott en försäkras af Riksdagen om högre aflöning, tjenande till uppmuntran, men medför ingalunda någon direkt eller under de närmaste åren inträdande tillökning uti ifrågavarande tjänstemäns små löneförmåner. Jag tror det icke vara otillständigt att nämna, det en af dessa utmärkt skicklige och nitiske tjänstemän är betänkt på att antaga ett honom gjordt anbud att öfvertaga föreståndarebefattningen för en folkhögskola i Wermland. Fäste jag härvid uteslutande afseende vid nämnda folkhögskolas bästa, så skulle jag med glädje se, att han emottog anbudet, ty jag kan ej önska skolan en bättre föreståndare; men det är för det allmännas skull min uppriktiga önskan, att den omnämnde tjänstemannen måtte stanna kvar vid byrån och erhålla en så pass stor lön, att han af sitt ansträngda arbete också kan hafva sitt uppehälle i statens tjenst, ty jag vet ej hvar man inom Sverige skall uppsöka en person, lämplig att ersätta hans plats i byrån, derest han lemnar densamma.

Jag anhåller fortfarande om bifall till Utskottets förslag, för hvilket jag är Utskottet synnerligen tacksam.

Herr Peter Olsson: Jag instämmer till alla delar med den siste ärade talaren och vill tillägga, att just de af honom anförda förhållanden utgjorde orsaken, hvarföre Utskottet icke ville vägra bifall till Kongl. Maj:ts framställning om dyrtidstillägg för Statistiska centralbyråns tjänstemän äfven för innevarande år. Det är naturligt, att Utskottet med mycken betänksamhet frångick sin i detta afseende fattade princip, men Utskottet ansåg, att förhållandena i detta fall voro af sådan beskaffenhet, att billighet och rättvisa talade för beviljande af dyrtidstillägg äfven för år 1874, och Utskottet hade icke anledning att göra något undantag för chefen och sekreteraren, ehuru man måste medgifva, att aktuarierna i förhållande till arbetet äro vida lägre aflönade än både chefen och sekreteraren. Enligt mitt förmenande bör dock Riksdagen, i ett fall sådant som det förevarande och i fråga om ett embetsverk, så organiseradt som Statistiska centralbyrån, der arbetet är så träget och skötes så omsorgsfullt samt kostnaderna äro så låga i förhållande till den arbetsprodukt, som åstadkommes, lemna sitt erkännande genom att undantagsvis bevilja löneförhöjning. Jag är likaledes öfvertygad, att då frågan om aflöning åt de lägst aflönade lärarne vid elementarläroverken kommer före, Riksdagen jemväl åt dem skall bevilja dyrtidstillägg för innevarande år, emedan deras behof deraf verkligen är trängande. På dessa grunder anhåller jag om bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Grefve Posse: Utskottets ledamöter hafva så ofta under diskussionen fått uppbära förebräelser för det de strängt hållit på den en gång

fastställda principen i fråga om dyrtidstillägg och icke velat böja sig för billighetsskäl. I detta fall har dock Utskottet uppgifvit principen för billighetsskäl, hvilka blifvit fullständigt framlagda af föregående talare. Jag vågar därför vördsamt hemställa, att Kammaren ville understödja den åsigt, som i förevarande punkt blifvit uttalad af Utskottets majoritet och således bifalla Utskottets förslag, hvilket är grundadt på goda skäl.

Herr O. B. Olsson: Jag har väl icke gjort mig känd för någon stor frikostighet i fråga om anslag, men i förevarande fall har jag icke kunnat dela reservanternas åsigt. Inom denna Kammare har många gånger uttalats den viktiga grundsats, att embetsmän väl böra hafva tillräcklig lön, men också tillräcklig sysselsättning. Här föreligger nu ett fall, der alla tjenstemännen inom embetsverket, icke blott de underordnade, utan äfven chefen, äro till fullo upptagne af sitt arbete, och jag har på grund häraf biträdt Utskottets förslag, till hvilket jag nu anhåller om bifall.

Herr Gumælius: Om till och med Herr Ola Bosson Olsson i detta fall anser sig kunna frångå sina grundsatser, för att gifva ett förtroendevotum åt ett välförtjent embetsverk, så föreställer jag mig, att Kammaren kan göra detsamma och bifalla Stats-Utskottets förslag.

Herr Hörnfeldt: Utgången af denna fråga kan väl numera icke vara tvifvelaktig, men jag får fästa uppmärksamheten derpå, att vi framdeles, såsom Herr Petter Olsson påpekade, troligen komma att få hafva lärarne vid elementarläroverken i åtanke med dyrtidstillägg för innevarande år, och jag tror att dessa äro fullt ut lika mycket sysselsatte som chefen och sekreteraren i Statistiska centralbyrån. Om några tjenstemän hafva full sysselsättning, så är det aktuarierna i denna byrå, men jag tror icke att någon kan säga att detta är förhållandet med chefen och sekreteraren. Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen

Herr Ivar Månsson: Jag vill endast förklara, att jag instämmer med reservanterna, och på grund af de skäl, som dels af dem blifvit anförda och dels förut blifvit uttalade i Kammaren, yrkar jag bifall till reservationen.

Öfverläggningen förklarades slutad. Herr Talmannen upptog de yrkanden, som under densamma blifvit gjorda, och gaf enligt dem propositioner på bifall dels till Utskottets hemställan och dels till det ändringsförslag, som Herr Hörnfeldt under öfverläggningen framställt. Den förra af dessa propositioner fann Herr Talmannen hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad; men begärdes då votering, och skedde i följd deraf uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller i oförändradt skick hvad Stats-Utskottet hemställt i nionde punkten af dess utlåtande N:o 18,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren bifallit Utskottets hemställan med den ändring, som innefattas i följande beslut:

a) att, såsom tillfällig löneförbättring åt de vid Statistiska centralbyrån anställde embets- och tjänstemän för år 1875 anvisas ett extra anslag af 2,800 kronor och

b) att såsom tillfällig löneförbättring åt de vid Statistiska centralbyrån anställde tvänne aktuarier för år 1874 anvisas ett extra anslag af 1,000 kronor.

Omröstningen företogs och visade vid röstsedlarnes sammanräkning 80 ja mot 58 nej; hvadan Kammaren bifallit Utskottets hemställan.

10:de punkten.

Bifölls.

11:te punkten.

Litt. a.

Detta moment bifölls.

I anledning af hvad Utskottet hemställt under *litt. b)* anförde:

Herr Hörnfeldt: Då Kongl. Maj:ts begäran om löneförhöjning åt generaldirektörer förut blifvit afslagen, tror jag icke det skulle passa i stycket att nu bevilja dyrtidstillägg åt Chefen för landtmäteriet. Jag yrkar därför att det af Utskottet föreslagna beloppet 6,200 kronor nedsättes till 5,200 kronor.

Herr Statsrådet Bergström: Jag anhåller få yrka bifall till Utskottets hemställan i denna del, men jag skulle gerna vilja fästa Kammarens uppmärksamhet på två tjänstemän i landtmäteristyrelsen, hvilka, efter mitt förmenande, äro i behof af större dyrtidstillägg för år 1875, än Utskottet föreslagit. Dessa äro de båda amanuenserna, af hvilka den ene är familjefar och båda äro äldre män. Vid förliden riksdag uttröntes fullständigt, att deras löner äro otillräckliga, och begäran om förhöjning framställdes, men afslogs af Riksdagen. Jag vill lägga Kammaren på hjertat att öka deras löner enligt Kongl. Maj:ts förslag, eller från 1,200 till 2,000 kronor.

Efter denna öfverläggning, som nu var slutad, framställde Herr Talmannen propositioner först på bifall till Utskottets hemställan och der- efter på bifall till de olika yrkanden, som blifvit gjorda af Herr Hörnfeldt och Herr Statsrådet Bergström. Svaren utföllo med öfvervägande

ja för Herr Hörnfeldts förslag; i följd hvaraf Kammaren, med bifall till Utskottets hemställan i öfrigt, afslagit det för Landtmäteri-styrelsens chef afsedda dyrtidstillägg samt alltså nedsatt det af Utskottet i detta moment föreslagna belopp från 6,200 kronor till 5,200 kronor.

12:te punkten.

Utskottets hemställan under *litt. a* bifölls.

Litt. b.

Härvid yttrade

Herr Hörnfeldt: Äfven i afseende å den nu föredragna punkten tillåter jag mig hysa en annan mening än Utskottets majoritet. Sistlidne riksdag begärde Kongl. Maj:t äfven förhöjning åt förste landtmätarne, men denna begäran afslogs af Riksdagen, och jag har icke kunnat finna, att några mera talande skäl för löneförhöjningen nu blifvit anförda. De ifrågavarande tjänstemännen torde vara tillräckligt aflönade med 1,800 R:dr i förhållande till göromålen. De hafva icke skyldighet att infinna sig på proviuskontoren oftare än två dagar i månaden, summa 24 dagar på året, och för denna tjänstgöring torde deras nuvarande lön vara fullt tillräcklig. Härtill kommer den omständighet, att Kongl. Maj:t, för att bereda dem tillökning i inkomsterna, vidtagit åtskilliga förändringar i landtmäteritaxan.

Utän att vidare ingå i detaljer yrkar jag afslag å Utskottets hemställan.

Grefve Sparre: Den siste talaren yttrade, att det icke finnes mera skäl nu än vid sistlidne riksdag att bevilja förste landtmätarne löneförhöjning. Jo, ett ganska talande skäl finnes; ty med afseende å de ökade lefnadskostnaderna har Riksdagen funnit, att de nuvarande lönerna för den största delen af tjänstemännen icke kunna bibehållas, och därför beslutat att öka dem med 20 procent för nästkommande år. Detta gäller för de fleste, och förste landtmätarne äro lika väl förtjente af lönetillökning som andra tjänstemän. Den föregående talaren yttrade vidare, att förste landtmätarnes lön vore tillräcklig i förhållande till deras arbete och att de, om man toge hänsyn till göromålen, vore bättre aflönade än Departementschefen. Jag betviflar, att talaren känner de förhållanden, om hvilka han sålunda yttrat sig. I fråga om förste landtmätarnes göromål utgick han från den synpunkten, att de endast hade skyldighet att 24 dagar om året infinna sig på proviuskontoren, men skulle väl, mine Herrar, dessa tjänstemän icke hafva något annat att göra? Jo visserligen, ty i hvarje fråga rörande landtmäteriarenden, som inkommer till Konungens Befallningshafvande, inhemtas deras yttrande; alla räkningar i fråga om uppmätning af allmän mark remitteras till dem från Konungens Befallningshafvande och skola af dem granskas, och öfver alla annärkningar mot kommissionslandtmätarnes räkningar skola de yttra sig. Om några förrättningar för statens räkning skola verkställas, upp-

dragas de oftast åt förste landtmätarne emot nedsatt arvode. Härtill kommer, att de först efter många års tjenstetid, utan annan lön än arvode efter taxan, vid en avancerad ålder, då deras arbetsförmåga ute på fältet är minskad, erhålla sina befattningar och nå den högsta lönegrad, hvartill de kunna komma, med en årlig inkomst af 1800 R:dr. De äro då begränsade i afseende på boningsorten, ty till följd af beskaffenheten af deras göromål måste de bo i närheten af provinskontoret, och de äro der tillstädes, icke blott de två dagarne i månaden, utan äfven andra dagar, när deras närvaro der påkallas. Dessutom måste de ständigt stå till tjenst, när Konungens Befallningshafvande vill från dem infordra upplysningar och utlåtanden. Under sådana förhållanden kunna väl Herrarne icke anse, att deras nuvarande lön är tillräcklig, eller att det tillstyrkta dyrtidstillägget för dem är obehöfligt. Jag tror det icke, och som jag är i tillfälle att kunna vitsorda, att förste landtmätarnes befattningar äro af ett icke ringa omfång, och att de icke kunna lefva i en stad på sin nuvarande lön, yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Herr C. A. Larsson: Jag tror, att Herrarne gå alldeles för långt i sparsamhetsiver, om Herrarne vilja afslå dyrtidstillägg åt förste landtmätarne. Vi måste komma ihåg, att de *kunna* berga sig, om de hafva tillfälle till praktik, men sådan fattas dem nu och det är icke deras fel att de icke hafva fullt upp att göra. Då de, som hafva 2,500 R:dr. icke anses kunna lefva på sin lön, kunna väl förste landtmätarne ännu mindre göra det på 1,200 R:dr.

Jag hemställer om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Danielsson: På senare tider har väl den föreställningen sökt göra sig gällande, att förste landtmätarne skulle vara klenit adönade, men då man betänker beskaffenheten af deras tjensteåligganden, finner man att lönen icke är så obetydlig. De hafva blott skyldighet att den första och sista dagen i månaden infinna sig på provinskontoret, och den öfriga tiden kunna de använda att förskaffa sig biförtjenster. För icke så länge sedan ökades taxan, så att de derigenom erhållit löneförhöjning utöfver hvad nu blifvit föreslaget. Jag kan, för min del, icke finna att några ömmande omständigheter tala för bifall till Utskottets förslag, och jag tror icke, att vi gå in på obillighetens område, om vi antaga reservanternas förslag, hvartill jag yrkar bifall.

Herr Jöns Rundbäck: Herr Talman, mine Herrar! Med hänvisning till det förhållandet, att Riksdagen sistlidne år afslog den då begärda löneförhöjningen för nu ifrågavarande tjenstemän, har man här sökt ådagalägga, att någon förbättring af deras lönevillkor icke heller i år borde beviljas. Men, mine Herrar, det är dock en ganska väsendtlig skilnad i detta fall mellan då och nu, när dyrtidstillägg blifvit begärdt för andra tjenstemän. Den omständigheten förändrar situationen högst betydligt. Att förste landtmätarne hafva i och för tjensten flera göromål, än som betingas af deras närvaro på provinslandtmäterikontoret, har blifvit tillyllestgörande bevisadt. Jag anhåller endast att ytterligare få fasta Herrarnes uppmärksamhet å en omständighet hvilken hittills icke blifvit berörd,

men som vid denna frågas bedömande väl förtjenar att beaktas. Om i vårt land gifves någon tjenstemannakorps, som är illa lottad från det allmännas sida, är det visserligen landtmäterikorpsen. Af alla dess medlemmar är det i hvarje län blott en enda, som åtnjuter förmånen af lön på stat, den förste landtmätaren. Mig synes det verkligen icke vara för mycket, om några skickliga karlar, af hvilka fordras mycken praktisk duglighet och icke ringa kunskaper, skulle komma i åtnjutande af någorlunda skälig lön. Och då det ju är alldeles osäkert, om desse tjenstemän hafva eller få några egentliga biförtjenster genom enskilda landtmäteriförrättningar; då dessa befattningar äro nödvändiga och måste bibehållas; samt då deras innehafvare icke få bo och vistas hvar de vilja inom länet, utan endast i residensstaden eller dess närhet, bör det väl icke vara tvifvel underkastadt, att man bör så bereda, att de med visshet må hafva något att lefva af.

På dessa skäl tror jag, att Stats-Utskottets förslag låter sig väl försvara, och jag hoppas, att Kammaren må godkänna det. Detta är ock mitt yrkande.

Herr Sven Andreasson: Då jag låtit anteckna mig såsom reservant vid denna punkt, torde det tillåtas mig att få i korthet angifva skälen för min särskilda mening.

Jag ber att i sådant hänseende få erinra om en grundsats, hvilken jag ofta hört framhållas i denna Kammare och om hvars riktighet jag äfven för egen del är lifligt öfvertygad. Den grundsatsen bjuder, att lönen skall lämpas efter det arbete, som verkställles. Nu har icke blott vid detta tillfälle utan jemväl vid sistlidne riksdag, då samma fråga förevar, det blifvit, efter mitt förmenande, till fullo ådagalagdt, att desse förste landtmätare just icke hafva mycket att göra. De äro pligtige att tillstädesvara på embetsrummet endast den första och den sista dagen i månaden. Deras tienstgöring torde vid sådant förhållande icke kunna sägas vara synnerligen ansträngande, utan bör den alltför väl lemna dem godt tillfälle att nästan lika väl som andra landtmätare sysselsätta sig med enskilda uppdrag af hvarjehanda slag. I en så rörlig och företagsam tid som den, i hvilken vi nu lefva, antager jag, att de derigenom böra förtjena ganska betydligt. Vi veta ock, att landtmäteritaxan blifvit höjd och i sålunda förändradt skick trädt i tillämpning redan från och med innevarande års början. Äfven härigenom torde en icke ringa tillökning i inkomst hafva tillskyndats desse tjenstemän.

Man påstår, att förste landtmätarne äro förpligtade att bo i residensstaden eller dess omedelbara närhet. Jag får häremot ånyo erinra hvad jag anförde här i fjor, att nemligen jag känner en förste landtmätare, som i många år varit boende 4 mil från residensstaden uti det län, der han tienstgör, och har han under denna tid endast ett par dagar i hvarje månad infunnit sig på provinslandtmäterikontoret.

Jag förmår således fortfarande icke finna, att nödvändigheten kräfver någon förhöjning i lönerna för dessa tjenstemän, helst jag är öfvertygad, att, om någon förste landtmätareplats blir ledig, sökande i mängd ändock icke skola saknas, ty hvarje annan landtmätare skall säkerligen vara tacksam att få tillträda en dylik befattning med dess nuvarande emolumenter oförändrade.

På grund häraf och då jag tror, att Kammaren bör, der så ske kan, tillse, att all möjlig sparsamhet iakttages med statens medel, på hvilka nu ställas så stora anspråk, begär jag afslag å föredragna punkten och förenar mig i Herr Hörnfeldts yrkande.

Häruti instämde Herr *Karl Aron Jönsson*.

Herr Gumælius: Jag ber att få instämma med talaren, närmast den föregående.

Tvåne talare från Elfsborgs län hafva lemnat olika vitsord ått hvad en förste landtmätare såsom sådan har att göra.

En senare talare nämnde, att han kände en förste landtmätare, som varit boende afläse från residensstaden i det län, der han hade sin befattning. Efter hvad jag inhemtat och äfven föreställer mig vara det allmänna förhållandet, läser det ofvan antydda fallet utgöra ett undantag. Det tål åtminstone, att man hört flera exempel anföras, innan man tror på uppgiften, att förste landtmätarne pläga bo fjerran från den plats, der Provinslandtmäterikontoret är beläget och de skola utöfva sin verksamhet.

En talare på Ölandsbänken trodde, att han icke trädde för nära obillighetens gräns genom att instämma i reservationen. Ja, om han såvunda också icke skulle träda in på den gränsen, är det dock säkert, att han ej öfverskrider frikostighetens. Jag visste icke om jag läst rätt, men jag ser nu att jag gjort det och finner i reservationen begärd intet tillägg alls för nästkommande år. Kongl. Maj:t har åter förslagit, att för ändamålet skulle anvisas för 1875 kronor 12,960. Jag, som i allmänhet är en vän af följdriktighet, anser, att Stats-Utskottet i allmänhet lägger an på, att i dessa stora frågor, der det gäller att skipa rättvisa, följa vissa på förhand uppställda grundsatser, då det låter sig göra. Här är allmänna regeln den, att för år 1875 må beviljas ett dyrtidstillägg uppgående till 20 procent af lönebeloppen, der dessa understiga 5,000 R.mt. Då jag har den på någon erfarenhet stödda uppfattning, att dessa tjänstemän, hvilka göra en vigtig tjänst, icke äro högt aflönade och det icke gerna kan vara skäl att besluta ett undantag från en allmänt erkändt och tillämpad regel till deras skada, kan jag icke annat än med godt hjerta förena mig med Stats-Utskottets flertal och hemställa, att Stats-Utskottets åsigtter må komma till heders i detta fall lika väl som i de flesta öfriga. Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr *Falk* förenade sig med Herr Gumælius.

Herr *Helander*: Icke utan tvekan har jag anmält mig för yttrande öfver denna punkt. Skälet dertill är, naturligtvis, af Kammarens ledamöter mycket lätt insedt. Emellertid ber jag att redan från början få förklara, att derest afseende fästes vid reservationen, så till vida, att antalet af de tjänstemän hvilka här äro i fråga att åtnjuta dyrtidstillägg för år 1875, nedsättes från 24 till 23, jag på intet vis vill deremot protestera eller deröfver mig beklaga. Efter denna förklaring torde jag få

anse mig mera oförhindrad än eljest att bemöta hvad som emot Utskotts-betänkandet blifvit andraget.

En af reservanterna upplyste, uti plenum för några dagar sedan, att denna Kammares ledamöter inom Utskottet icke gerna reserverade sig, utan att så vore att de alla, eller flertalet, förenade sig om samma reservation. Det är således ett mera ovanligt förhållande, det som nu inträffat, då endast tre reservanter uppträdt. Af dem hade man skäligen kunnat fordra att de icke blott anmält sin reservation, utan äfven motiverat densamma, så att man något förr än vid detta tillfälle hade fått kännedom om skälen för deras afstyrkande. Bemötandet kan derföre icke nu ske med den fullständighet som eljest.

Såsom bekant är utgör förste landtmätarelönen 1,800 R:dr; således föga högre belopp än lönen för äldre kammarskrifvare. Anledningen till att lönen icke blifvit satt högre är den, att innehafvarens hela tid icke är för tjensten upptagen, utan medgifver honom sysselsättning äfven med privata landtmäterigörömmål. Från tjenstens synpunkt tror jag visserligen icke, att denna anordning är så synnerligt lämplig, men i ekonomiskt hänseende är det utan tvifvel mycket fördelaktigt för staten att för ett jemförelsevis ringa belopp få skötta 24 tjenster, af beskaffenhet att icke kunna undvaras. Dessa tjensters innehafvare hafva dock det stora men af att, vid lörens bestämmande, hänsyn tagits till biförtjenster, att de i mera eller mindre mån blifvit hänvisade till att understundom draga sig fram på ensamt den lilla lönen, och att de icke, såsom tjenstemän eljest i allmänhet, vid uppnådd erforderlig ålder för erhållande af pension å indragningsstat, undfå ett belopp motsvarande deras hela årsinkomst, utan endast en del deraf.

Innan jag öfvergår till uppgift å de hufvudsakliga görömmål, som tillhöra förste landtmätarens tjenst, som torde vara synnerligt behöflig på grund af reservanternas nu uttalade vilseledande beskrifningar, ber jag få nämna, att, för att endast nu hålla mig till förhållandet med den tjenst jag sjelf innehar, och som jag måste bättre än någon annan känna, görömmålen sedan mitt tillträde af tjensten ökats med mer än 25 procent, hvar till kommer den omständigheten att, sedan andre landtmätaretjensterna förklarats skola indragas, hvilket i Södermanlands län skedde redan samma år beslutet fattades, förste landtmätarne fått på sig öfverflyttade äfven andre landtmätarnes andelar af landtmäteriförrättningar för kronans räkning, hvarigenom de blifvit vida betungade utöfver hvad förhållandet tillföre varit.

Jag skall nu lemna några uppgifter om beskaffenheten af förste landtmätarnes görömmål. af hvilka jag förmodar det skall framgå i hvad mån reservanternas uppgifter äro tillförlitliga.

Utom skyldigheten att hafva länets landtmäterikontor för beökande tillgängligt första och sista söcknedagen i hvarje månad, åligger det förste landtmätaren att väl vårda alla derstädes förvarade kartehandlingar; mottaga och besvara alla remisser från Landtmäteri-styrelsen och Konungens Befallningshafvande m. fl. vederbörande; granska alla årsredogörelser från landtmätarne i länet samt deraf göra föreskrifna sammandrag och årsberättelser, hvilket görömmål ensamt upptager 2 å 3 månaders tid; äfvenledes granska alla från landtmätarne inkommande och redovisade kar-

tehandlingar; utöfva tillsyn å landtmätarnes i länet tjänstemedhjelpar och elever; tillse att tjänstehandlingar från landtmätarne i behörig tid inkomma, jemte en mängd andra mindre bestyr. Dertill kommer, hvad särskildt den tjänst jag innehar vidkommer, att jag har, på grund af remiss från Konungens Befallningshafvande, att yttra mig öfver de flesta jordafsöndringar inom länet, af hvilka ett stort antal understundom förekommit, utan att därför någon ersättning — såsom jag hört någon förmoda — fått ifrågakomma; någon gång har det ock inträffat att ett remitteradt ärende varit af den vidlyftiga beskaffenhet, att det medtagit ett par månaders tid att besvara. Hvad Herr Sven Andreasson nämnde derom, att han åtminstone kände en förste landtmätare, som icke bodde eller bor i residensstad, utan 5 mil derifrån, vill jag bemöta dermed, att, på grund af en Kongl. Maj:ts skrifvelse, allt sedan början af 1850-talet förste landtmätarne måste bo i residensstäderna eller inom högst en half mils afstånd derifrån, men att denna bestämmelse naturligtvis ej träffade de förste landtmätare, hvilka derförut voro utnämnde, och således redan egde rätt att bo annorstädes. Denna omständighet tillika med det förhållande att redovisade förätningsakter, som till landtmäterikontoret inkomma, skola en vecka från mottagandet vara granskade och, der så eger rum, qvitterade, ådrager förste landtmätarne många resor och bidrager till svårigheten för honom att för längre tid vara frånvarande från hemmet. Herr Sven Andreasson uppgaf också, att expeditionstaxan till landtmätarnes förman blifvit förhöjd. Jag förmodar, att han icke menade *expeditionstaxan* utan *arvodestaxan*. Det är nu denna förhöjning, kan jag finna, som skulle utgöra hufvudsakliga skälet för reservanterna att afstyrka Utskottets förslag. Deremot får jag dock erinra att, om, såsom jag håller troligt att förhållandet med några förste landtmätare är, de icke hafva några privata landtmäterigörömmål, eller åtminstone ganska få sådana, förhöjningen verkar intet eller ganska obetydligt. För öfrigt är förhöjningen till siffran högst ringa utöver den, som Riksdagen för en mängd tjänstemän redan fastställt. Så vidt jag kunnat finna, har man hitintills såsom grundsats för dyrtidstillägget 1875 antagit majoriteten inom denna Kammar: att lönebeloppet icke öfverstiger 5,000 R:dr, och motsidan: att det understiger 10,000 R:dr, men icke att uti lönen skall inberäknas hvad tjänstemannen utöver denna kan förtjena, hvilket allt närmare inhemtas af de tabeller, som äro vidfogade de utlåtanden om hufvudtitlarna, som redan blifvit genomgångna. Så mycket orimligare synes det mig derföre vara, att man denna gång sätter i fråga, icke blott att man nu ej bör fästa afseende vid *endast lönen*, utan derjemte i denna beräknar andra inkomster, om hvilkas belopp man här icke har den äldra ringaste kännedom, hvarigenom man således skulle äfventyra möjligheten deraf, att dyrtidstillägg icke beviljas för 1,800 R:dr, under det man i andra fall medgifvit sådant för åtminstone lön af 5,000 R:dr. Det vore, synes det mig, att fastställa en alldeles ny, ytterligare grundsats för dyrtidstilläggs åtnjutande. Då jag här förut, såsom jag tror mig hafva gjort, bevisat att de görömmål, som tillhöra förste landtmätaretjensten, alldeles icke äro af den obetydlighet eller det ringa omfång, som reservanterna påstått, lärer således icke heller deras, på sakkännedom i detta hän-

seende icke grundade skäl, böra verka till godkännande af deras uttalande afstyrkande af Stats-Utskottets förslag.

Efter meddelande af dessa upplysningar och åsigtur bör jag slutligen tillägga, att jag icke har något yrkande att framställa.

Herr Granlund: Då man besinnar de många dyrtidstillägg, som förut vid de föregående hufvudtitlarna blifvit beviljade och i öfrigt jemför förste landtmätarnes aflöning med den som utgår till andra tjenstemän i samma ställning, så tror jag icke, att det skulle vara fullkomligt rättvist, om Riksdagen nekade den nu ifrågasatt löneförhöjningen. Det finns näppeligen någon bland våra tjenstemannakorps, som nu för tiden har det så svårt som landtmätarne. De fleste landtmätare få tjenstgöra utan lön, endast med det arvode som vid förrättningarne utgår enligt fastställd taxa, och då man vet huru fåtaliga dessa förrättningar numera äro, så förstår hvar och en att landtmätarnes inkomster icke kunna vara särdeles stora. När dertill kommer att Riksdagen förut indragit lönerna till andre-landtmätareplatserna, hvilka, jemte förste-landtmätare-tjensterna vore de enda, som stodo till buds för de många kommissions- och vice kommissions-landtmätarne att ernå vid långt framskriden ålder, då de till följd af minskade krafter icke kunna anstränga sig särdeles mycket med förrättningar på fältet, och då man derjemte besinnar att en förste landtmätare dock är chef för landtmäteristaten inom länet, med åliggande att bo i residensstaden, så tycker jag för min del att Kammaren icke vore rättvis om den nekade det ifrågasatta dyrtidstillägget.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Törnfeldt: Jag är gerna med om att låta det drypa en smula äfven på denna tjenstemannakorps. Herrar landtmätare skära minsann icke guld med täljknivar nu för tiden, och då så många andra tjenstemän fått dyrtidstillägg, bör landtmäterikorpsen äfven få något, och jag instämmer derföre med min länskamrat, Herr Carl Anders Larsson, uti hans yrkande på bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr O. B. Olsson: Jag har reserverat mig mot Stats-Utskottets beslut angående dyrtidstillägg åt förste landtmätarne, hufvudsakligen af den anledningen att Kongl. Maj:t förlidet år utfärdade en kungörelse, hvarigenom landtmätarnes arvoden i väsendtlig mån blifvit höjda, och det kan icke förnekas, att icke herrar förste landtmätare äfven komma att tillgodogöra sig den förhöjda taxan, ty det är ett faktum att, derest förste landtmätaren har folkets i den närliggande orten förtroende, han i första rummet blir annodad förrätta förekommande hemmansklyfningar och andra landtmäteriförrättningar. Då nu Kongl. Maj:t har höjt taxan, så är redan detta ett slags lönetillökning jemväl för förste landtmätarne, hvarigenom dessa få högre arvode för verkställda förrättningar.

Den fackman, som yttrat sig i frågan, nämde, att då lönen icke är mer än 1,800 R:dr, man icke borde taga med i beräkningen de andra förtjenster utom lönen, hvilka förste landtmätarne kunna hafva, emedan det naturligtvis måste förutsättas att en tjensteman med 1,800 R:dr i lön måste se sig om efter andra inkomster. Jag vill härvid fästa uppmärk-

samheten på att det finnes embetsmän inom länen af vida större betydande ställning än förste landtmätarne, nemligen landssekreterarne, och bland dessa den i Malmöhus län, som endast har i fast lön 3 à 400 R:dr. Ett så litet lönebelopp kan omöjligt vara tillräckligt för en landssekreterare att leva på, men ingen ifrågasätter att icke Riksdagen med afseende å landssekreterarne äfven må taga i betraktande de sporter, hvilka tillhöra dylika tjänster. Det finnes landssekreterare, och bland dessa den sistnämnde, hvilkas sportelinkomst kan uppgå till mångdubbelt ja till och med hundra gånger den fasta lönens belopp, och detta måste tagas i betraktande, då lönerna bestämmas. Så äfven med afseende å förste landtmätarne, hvilkas extra förtjänster till en del bero på demsjelfva genom deras vunna förtroende, helst taxan nyligen blifvit förhöjd.

Man har äfven framhållit att förste landtmätarne nödvändigt skola bo uti residensstäderna. En talare har förut yttrat att det icke är förhållandet i hans hemort, och för min del vet jag residensstäder, der desse tjänstemän icke äro bosatta, utan bo på landet och endast äro tillstädes vid landtmäterikontoret den första och sista dagen i månaden.

Jag yrkar bifall till reservationen

Grefve Sparre: Det måtte vara någonting egendomligt uti förste landtmätarnes ställning, eftersom med afseende på dem ifrågasattes ett undantag uti dyrtidstillägsfrågan. Den siste talaren angaf orsaken vara den att taxan nyligen blifvit förhöjd. Men är det då Herrarne obekant att, sedan numera all svensk jord är skiftad, landtmätarnes inkomster utaf landtmäteriförrättningar äro till den grad reducerade, att de omöjligt deraf kunna lifnära sig, utan att de måst se sig om efter annan sysselsättning bredvid. Under sådana förhållanden anser jag det billigt att bevilja någon förhöjning uti förste landtmätarnes löner. Dessa tjänster utgöra den enda reträtt, hvartill hela landtmäterikorpsen har tillgång. Dessutom är sjelfva tjänstgöringen icke så obetydlig, som man velat låta påskina. När helst Konungens Befallningshafvande påkallar, skall Förste landtmätaren afgifva utlåtanden och dessutom på kontoret tillhandagå allmänheten med upplysningar m. m. En lön på 1,800 R:dr för en sådan tjänsteman är sannerligen alltför låg under nuvarande dyra tid, och den föreslagna förhöjningen vill jag derföre varmt förorda. Det förefaller mig såsom en särskild förföljelselusta att — under det åt tjänstemän i allmänhet gifves dyrtidstillägg — neka någon liten förhöjning åt dessa, hvilka företrädesvis böra vara pålitliga, ty åt förste landtmätaren öfverlemnas alltid att kontrollera hvarje handling, hvarje arvodesräkning. Kamraren har derjemte i allmänhet uppställt den regeln, att företrädesvis tjänstemän med små löner böra omhuldas, och det kan icke nekas att 1,800 R:dr är otillräckligt för en tjänsteman med familj, isynerhet om denne — såsom förhållandet är med förste landtmätarne — måste bo i residensstäderna. Med afseende häå hafva tvänne talare omnämnt, att de kända förste landtmätare, hvilka icke äro bosatta i residensstäder. Det må så vara, men på femtioalet utkom en författning, som uttryckligen föreskref att bemälda tjänstemän *skola bo uti landshöfdingeresidens-städerna eller inom en half mil derifrån*. Några finnas verkligen kvar med fullmakter af äldre datum, och de förste landtmätare, de värde talarne åsyfta, måste

vara bland deras antal. Med afseende å den ena kan jag upplysa, att han i många år bodde icke uti residensstaden utan uti en närgränsande stad, med knappt två timmars jernvägsresa till residensstaden. I alla fall var detta icke ett lämpligt exempel, ty personen i fråga har ej på länge gjort tjänst.

Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Statsrådet Bergström: Den värde statsutskotts-ledamoten har rätt, att Kongl. Maj:t förklarat år utfärdad en kungörelse "*angående förhöjning tillsvidare af det i nädiga taxan den 8 Februari 1867 bestämda arvode för landtmäteriförrättningar*". Först och främst får jag härvid fästa Kammarens uppmärksamhet på att — såsom redan rubriken angifver — denna förhöjning är helt och hållet provisorisk och föranledd af den allmänna stegringen i lefnadskostnaderna. Förhöjningen är icke större än 25 procent, och det var i allmänhet nödvändigt för landtmätarne att få någon förhöjning, då alla andra, som lemna prestationer, hafva rätt att åsätta sitt arbete högre pris, i samma mån lefnadskostnaderna stiga. Af sådana anledning var den kongl. kungörelsen en nödvändighet, men hvad angår förste landtmätarne, tviflar jag högeligen, att dessa tjänstemän i någon väsendtlig mån tillskyndats större inkomster genom den förhöjning, landtmäteritaxan sålunda undergått, ty laga skiftet, vid hvilket förste landtmätarne brukat deltaga, är till största delen avslutadt och i vissa provinser alldeles färdigt. I de skånska länen är ingenting vidare i den vägen att göra, och inom öfriga provinser har laga skiftet i allmänhet äfven påbörjats så tidigt, att dessa förrättningar kunna anses nära nog avslutade. Den enda fördel förhöjningen i taxan medfört åt förste landtmätarne är en högre lösen för expeditioner från landtmäterikontoret, men dessa äro icke så talrika att de inbringa något nämnvärdt belopp.

Det må vara sannt, att de arbeten dessa tjänstemän prestera icke äro särdeles storartade, men tjänsterna måste finnas i och för tillvaratagandet och vården af dyrbara handlingar, hvilka, om de förkomma eller förstöras, af ingenting kunna ersättas. Under sådana förhållanden synes en lön af 1,800 kronor alldeles för knapp, då förste landtmätarne måste anses ega familjer. Jag hoppas att Kammaren behjertar billigheten af en lönetillökning i detta fall, och jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Nils Petersson: Om förhållandet verkligen vore att dessa tjänstemän äro hänvisade endast till sina löner såsom förste landtmätare, skulle icke många ord i saken behöfva sägas, ty representationen hade i så fall sannolikt ingenting mot att bevilja högre löner, men det är en känd sak att dessa tjänstemän numera äro bosatta i residensstäderna och jemte sina befattningar såsom förste landtmätare äfven kunna sköta andra sysslor, icke endast landtmäteriförrättningar, för hvilka de erhålla särskild godtgörelse, utan äfven göromål af annan art, t. ex. i bankinrättningar, justerarebefattning m. m. Detta är hufvudsakliga anledningen hvarföre förslaget om lönetillägg åt förste landtmätarne mött motstånd, ty

om deras tid helt och hållet upptoges i statens tjänst, skulle de nuvarande lönerna naturligtvis vara för små.

Här har framhållits, att landtmäteritaxan blifvit höjd genom en kungörelse förra året, och att detta tillfört landtmätarne högre inkomster. Å andra sidan har med afseende å förste landtmätarne anmärkts, att dessa tjänstemän icke draga någon nytta af den sålunda förhöjda taxan, åtminstone ej på annat sätt än genom en förhöjd lösen för expeditioner från Landtmäterikontoret, hvilka icke äro särdeles talrika. Jag fäster mig icke så mycket vid saken, men då man en gång fört den på tal, så kan jag icke underlåta att yttra några ord. Det finnes ingen tjänstemannakorps, för hvilken man ställt till så bakvänt som för landtmäteristaten. Då göromålen minskades, höjde man taxan för att bereda landtmätarne större inkomster. Landmäteriförrättningarne äro icke så afslutade, som man velat framhålla, men taxan är till den grad dryg, att den omöjliggör förrättningarne och i många fall måste jorden — så att säga — köpas genom det dryga landmäteriarvodet, som vid skiftet åtgår. Jag tror att denna tjänstemannakorps varit mera betjent genom att regeringen *icke* höjt taxan, och detta så mycket mera som landmätaren stundom ackorderar och nedsätter sina anspråk, hvilket visar att taxan är orimligt hög.

På grund af dessa skäl yrkar jag bifall till reservanternas förslag.

Herr Statsrådet Bergström: Det förhåller sig ingalunda som den siste talaren uppgifvit, eller att landtmäteritaxan af år 1867 innefattar någon förhöjning mot förut. Tvärtom har genom densamma i betydlig grad inträffat sänkning af taxesatserna, och just därför var det nödvändigt att höja taxan, då en allmän prisstegring inträffade. Är en landmätare angelägen att få förrättningar, läser han icke underlåta att ingå på de ackord, som kunna erbjudas. Talaren på ölandsbanken har mycket riktigt medgifvit, att taxan icke nödvändigt skall tillämpas, utan att landmätaren kan träffa aftal, hvarigenom han nedsätter det arvode, som honom lagligen tillkommer. Finner han sin uträkning härvid, gör han det, men då alla andra hafva rättighet att höja priset på sina prestationer, finner jag det grymt om landtmätarne icke skulle hafva rättighet att göra detsamma, och hade man icke tillbakahållits af fruktan att förrättningarne skulle uteblifva om höjningen gjordes för stor, så hade man säkerligen bestämt en högre, mot stegringen i lefnadskostnaden mera svarande procentberäkning än 25 procent.

Herr O. B. Olsson: Det är visserligen sannt, att laga skiften äro så godt som afslutade uti en stor del af rikets län, men det torde äfven vara allmänt bekant, att hemmansklyfningar fortgå i landet, hvilket i min tanke är synnerligen fördelaktigt för jordens rationela brukning, emedan derigenom de större possessionerna sönderstyckas till fördel för det allmänna. Detta senare slags förrättningar tillskynda landtmätarne rätt goda inkomster, så att påståendet att nära nog ingenting för dem är att göra icke är alldeles grundadt.

Flere talare hafva framhållit att just förste landmätarnes inkomster skulle hafva på senare tiden minskats till följd af de fåtaliga landtmäterii-

förrättningarne. Hvad skola då kommissions- och vice kommissionslandtmätarne säga, hvilka *icke* hafva någon lön utan nödgas lefva helt och hållet af extra inkomster. Jag tror verkligen att dessa i så fall skulle vara mycket mera att beklaga, men som sagdt, ännu återstår ganska mycket för landtmätarne att göra, och då numera arvodet blifvit betydligt förhöjdt, lärer ingen nöd gå på dem.

Jag fortfar att yrka bifall till reservationen.

Herr Hörnfeldt: Jag har hufvudsakligen begärt ordet med anledning af ett yttrande af Herr Carl Anders Larsson från Östergötland, som i allmänhet icke slår på stort med löneförhöjningar, men deuna gång har visat sig från en mycket liberal sida. Det må nu vara talarens enskilda uppfattning, för min del är jag af en annan tanke och anser mig mycket väl kuuna försvara den, då jag säger att jag vill lemna dyrtidstillägg åt sådana som verkligen äro i behof, men att jag icke vill gå längre än nödigt är. Med afseende å förste landtmätarne tror jag icke man kan påstå, att de äro allt för klient aflönade för det arbete de lemna staten.

En annan talare från Wenersborg har sagt, att reservanterne inom Stats-Utskottet visat särskild oginhet just mot förste landtmätarne. Alldeles icke från min sida åtminstone, ty när vi komma längre fram i föredragningen, kan det hända att äfven andra tjänstemän förekomma, åt hvilka jag icke vill gifva dyrtidstillägg. Talaren framhöll att förste landtmätarne äro så mycket sysselsatte genom att gå allmänheten till handa med uppgifter. Jag tror visserligen att så kan vara händelsen, men detta förningar icke deras inkomster, tvärtom — om de gå tillhanda med kopiering af handlingar o. s. v., så taga de betaldt, åtminstone inom Vesterbotens län och förmodligen äfven inom Elfsborgs län.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Edström: Enligt mitt omdöme fordra rättvisa, billighet och följdriktighet, att ifrågavarande dyrtidstillägg beviljas, och på de skäl, som redan af flere talare blifvit anförda, hemställer jag, att Stats-Utskottets betänkande måtte vinna Kammarrens bifall.

Herr Philipsson: Jag anhåller att få betrakta föreliggande fråga ur en synpunkt, som under diskussionen icke ännu blifvit framhållen. Jag anser nemligen, att hvarken den omständigheten att förste landtmätarnes tid icke helt och hållet upptages af göromålen i tjensten, eller att deras befattningar lemna tillfälle till extra inkomster, utöfvar något inflytande på frågan, ty här gäller blott att tillämpa den princip, hvarom Kammarren redan vid behandlingen af föregående hufvudtitlar förenat sig, och jemlikt hvilken en förste landtmätare, äfven om han har andra befattningar jemte tjensten, likväl erhåller dyrtidstillägg, beräknadt å den lön, som uppgår till högsta beloppet. Att göra undantag för just förste landtmätarne anser jag så mycket mindre rättvist som deras extra inkomster äro helt och hållet problematiska.

Herr Åstrand: Jag förmodar, att Herr Ola Bosson Olsson trodde sig affyra ett grundskott, då han, på grund af den omständigheten att

kommissionslandtmätarne icke hafva löner, ville bevisa att förste landtmätarne ej behöfva dyrtidstillägg. Nu talar emellertid detta skäl just för Stats-Utskottets förslag. Vi böra nemligen ihågkomma, att alla de landtmäteritjenstemän, som stå under förste landtmätaren, hafva den enda utsigt till befördran just uti förste landtmätaretjensten, och att under sådana omständigheter neka någon förhöjning i lönen, 1,800 R:dr, synes mig icke på sin plats.

Samme talare jmförde vidare förste landtmätarne med landssekreterarne och sade, att man såväl vid den ena som den andra tjensten måste taga i betraktande äfven de extra inkomster, hvilka kunna erhållas. För min del kan jag icke finna någon utgångspunkt vid en jmförelse mellan bemälda två tjenstemän, hvilka synas mig — med afseende å beloppet af de sportler, hvilka åtfölja tjensten — stå uti ett aldeles motsatt förhållande till hvarandra. Ju sämre tider med lagsökningar och rättgångar, ju större inkomst för landssekreteraren. Deremot torde under bekymmersamma tider icke särdeles många förrättningar erbjuda sig för landtmätaren.

För öfrigt — då man talar om förste landtmätarnes extra inkomster, måste man äfven taga i betraktande de stora distanserna. Dessa tjenstemän skola ovilkorligen vara bosatta uti residensstäderna, och om en förrättning erbjuder sig på mycket långt afstånd från nämnde stad, är naturligtvis förste landtmätaren mindre hågad att mottaga den, enär resekostnaderna fram och tillbaka mellan den stad, der landtmäterikontoret är förlagdt, och förrättningstållet, skulle medtaga en stor del af arvodet.

Den värde representanten yttrade äfven, att om lönen icke är tillräcklig, tjensteinnehafvaren får se sig om efter förrättningar. Ja, här är redan upplyst att laga skiftet är nära nog afslutadt i större delen af landet, och hvad beträffar hemmansklyfningarne, är dervid icke mycket för landtmätaren att förtjena. "Der ingenting finnes att taga, har kejsaren förlorat sin rätt", heter det, och jag hemställer om Kammaren icke finner billigt att, i fråga om dyrtidstillägg, behandla landtmäteristaten på samma sätt som i allmänhet alla andra stater och korpser.

Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Helander: Enligt min mening har mycket mera i detta ämne blifvit yttradt, än saken förtjenar. Det är också därför, som jag finner mig icke böra till bemötande upptaga åtskilligt af hvad som emot Stats-Utskottets betänkande blifvit anfördt, sedan jag förra gången hade ordet. Jag har nu endast blifvit uppkallad af hvad Herr Hörnfeldt nyss nämnde derom, att ingen upplysning från landtmäterikontoret i det län han tillhör lemnas, utan mot särskild ersättning. Skall denna uppgift förstås så, att lösen måste erläggas för från nämnda kontor begärda och meddelade kopior af kartor och handlingar, så är detta fullkomligt riktigt och i sin ordning. Afser uppgiften åter, att äfven muutliga upplysningar från landtmäterikontoren måste betalas, så är denna uppgift oriktig, äfven, såsom jag har all anledning att antaga, i hvad den speciellt kan röra landtmäterikontoret i Vester-Norrlands län.

Herr

Herr Sven Andreasson: Jag har begärt ordet för att upplysa om ett misstag, som blifvit begånget. Då jag omnämnde, att jag vet en förste landtmätare, som har fem mil från residensstaden, så hafva tvänne talare framhållit, att det skulle vara sedan bemälde tjänsteman tagit afsked som han afflyttat från staden. Jag vill upplysa att så icke är förhållandet, ty den förste landtmätare, hvarom här är fråga, var icke bosatt i residensstaden under de många år, han skötte tjänsten.

Hvad min granne yttrade om att det laga skiftet numera kan anses nästan afslutadt, och att således landtmäteriförrättningarna numera äro mycket fåtaliga, må lemnas obestriddt. För min del vill jag icke derom tvista, men detta visar ju att landtmätarna icke hafva mycket att göra i tjänsten och just derföre kunna sysselsätta sig med andra arbeten och erhålla större biförtjenster. Vi hafva många exempel på tjänstemannakorporer med små löner, men stora extra inkomster. En statsutskottsledamot framhöll nyss landssekreterarne, och jag skulle ytterligare såsom en jämförelse, hvilken ligger ännu närmare till hands, vilja anföra provincialläkarna, hvilka hafva 1,500 R:dr i lön. I betraktande utaf det obetydliga arbete, förste landtmätarna lemna staten, anser jag således den nuvarande lönen fullkomligt tillräcklig.

Herr Gumælius: Jag tror, att jag förra gången yttrade att det var en "*numera f. d. förste landtmätare.*"

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med derunder gjorda yrkanden, gäfvos propositioner så väl på bifall som på afslag; och blef Utskottets hemställan af Kammaren bifallen.

Angående 13:de punkten anförde

Herr Statsrådet Bergström: Herr Talman: För min del anser jag, att, hvad denna tjänstemannakorps angår, synnerligen bevekande omständigheter föreligga, hvilka böra föranleda undantag från den uppställda regeln, att dyrtidstillägg för år 1874 i allmänhet icke böra beviljas. Först och främst gäller äfven om denna korps samma argument, som Statsutskottet anført såsom skäl för beviljandet af lönetillägg för år 1874 åt Statistiska centralbyråns tjänstemän, nemligen att kartograferne icke kunna egna tid åt annat än arbetet i tjänsten. För det andra torde det icke undgå Kammarens uppmärksamhet att löneförmånerna inom korpsen äro särdeles små. En kartograf, som tillika öfvervakar arbetet, har 3,000 R:dr; den honom närmast 2,000; dernäst förekomma tre kartografer med hvardera 1,800, fyra med hvardera 1,600 och fem med hvardera 1,400. Flertalet af dessa tjänstemän äro äldre personer och familjefäder; en har ända till sju barn. Det traktamente, som vid förrättning på fältet bestås kartografen, är äfven litet. Då dessa förrättningar äro förenade med ganska dryga omkostnader, kan naturligtvis icke ett så ringa traktamente som 3 R:dr per dag räcka till, och kartografen får således dervid sätta till en del af lönen.

Hvad som gäller för södra och mellersta Sveriges kartografer, gäller äfven för den del af korpsen, som har sin verkningskrets inom Norrbottens län — ja, denna afdelning af korpsen intager en ännu sämre ställning med afseende å lönevilkor. Den kartograf, som tillika är förman inom länet, har endast 2,500 Rdr, den honom närmaste 1,600, en 1,500, två hvardera 1,200. Deras traktamente under förrättningar på fältet är ej heller här högre än 3 Rdr. Så vidt jag kan förstå bör Kammaren ifråga om det ekonomiska karteverkets tjänstemän rättvisligen göra undantag och bevilja det af Kongl. Maj:t åskade dyrtidstillägget för 1874. Jag hemställer således om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Hedin: Herr Talman! Efter som jag redan mer än en gång i dag besvärat Kammaren med åtskilliga mer och mindre långa anföranden, känner jag mig förpligtad att anhålla om Kammarens benägna öfverseende, då jag ännu en gång tager till ordet. Jag skall nu icke framträda såsom opponent mot den i Stats-Utskottets principbetänkande, i första punkten af utlåtandet n:o 14, angående dyrtidstillägg för 1874 uppställda grundsats, att i allmänhet sådana tillägg icke borde ifrågakomma; jag skall icke heller åberopa mig på det af Stats-Utskottet vid samma tillfälle gjorda medgifvandet, att i vissa särskilda fall omständigheterna kunna rättvisligen föranleda till undantag från den uppställda regeln, ty här föreligger i sjelfva verket mera än ett vanligt undantagsfall. Ett sådant kan den ene finna här, den andre der, intilldess att de blifva så många, att, såsom ordföranden i Stats-Utskottet för några dagar sedan tycktes antyda, till slut undantag och regel byta plats och de förra upphäfva den senare. Nej — detta är icke ett vanligt undantagsfall! Förhållandet är i korthet följande. Redan år 1866 genom ett Kongl. bref af den 13 Juli fick dåvarande styresmannen för ekonomiska karteverket Kongl. Maj:ts befallning att inkomma med förslag till löneroglering för ekonomiska karteverket. Det Kongl. Brevet innehöll nemligen först och främst tillkännagifvande, att kartografer, som med flit och skicklighet tjenstgjort i tio år, skola vara berättigade att uppflyttas i högre lönegrad, samt för det andra ett formligt åläggande för chefen att inkomma med förslag till bestämmande af arvodesbeloppen för de särskilda lönegraderna. Denna Kongl. Maj:ts redan 1866 utfärdade befallning har sedermera icke blifvit fullgjord. Försummelsen, som begicks af då varande styresmannen, har — så vidt jag kan finna af några andra handlingar, med hvilkas uppläsande jag icke vill upptaga Kammarens tid — visserligen icke blifvit förbisedd af den efterföljande chefen, men likväl icke af honom godtgjord. Den löneroglering, som i händelse Kongl. Maj:ts befallning blifvit efterföljd, kunnat inträda redan från och med 1868, under förutsättning nemligen att befallningen genast blifvit åtlydd, förslaget till reglering framlagdt och gilladt af 1867 års Riksdag, denna löneroglering som sålunda från 1868 kunnat träda i verket och som redan 1866 af Kongl. Maj:t ansågs nödvändig, den hafva de vid ekonomiska karteverket anställda kartografer nu fått vänta på i åtta år. Jag vågar säga — och hoppas att i detta påstående icke blifva motsagd — att detta är ett så eget förhållande att det rent af vore synd att låta desse tjänstemän råka i misshugg för den nu uppställda grundsatsen, att i allmänhet icke dyrtidstillägg för år

1874 bör beviljas, och detta så mycket mera som hela dröjsmålet med regleringen synes vara en följd af den gamla, långa och ledsamma striden om ekonomiska karteverket, hvilken jag mera hoppas än tror nu vara slutad, och under hvilken strid verket blifvit handlost skjutsadt tre, fyra gånger fram och tillbaka under loppet af femton år. Vi veta att, då det ekonomiska karteverket trädde i verksamhet, det under ett halft års tid ställdes under öfverdirektören för Landtmäterikontoret men sedermera erhöi en särskild styresman, derpå återfördes under generaldirektören för Landtmäterikontoret, till dess det slutligen år 1873 ställdes under chefen för Generalstabens topografiska afdelning. Detta skjutsande fram och tillbaka, i förening med de många personliga förhållanden och ledsamma omständigheter, om hvilka förut tillräckligt är taladt, har inverkat i högsta grad ofördelaktigt på personalens ekonomiska villkor. Det är detta jag ber Kammarens ledamöter hafva godheten behålla i minnet, och om de det göra, hoppas jag också att Kammararen erkänner riktigheten af mitt påstående, när jag nyss sade att här icke föreligger ett vanligt undantagsfall, som kan bedömas efter olika subjektiva meningar, utan något mera, nemligen en anledning och en stark uppfordran att gifva upprättelse för en försumlig glömska, som visserligen — det medgifves — icke är Riksdagens. Emellertid har nu omsider utsigt yppat sig till verkställighet af den lönereglering, som redan 1866 af Kongl. Maj:t sjelf ansågs nödvändig. Nu varande chefen för ekonomiska karteverket har nemligen erhållit Kongl. Maj:ts befallning att — om jag icke missminner mig — före den 15 Oktober innevarande år inkomma med förslag till lönereglering. Om detta framlägges för 1875 års Riksdag, kan dock icke regleringen träda i kraft förr än 1876. Det var dock redan 1866 Kongl. Maj:t ansåg sig uppfordrad att till styresmannen för detta karteverk utfärda befallning om åtgärder för reglering af tjenstemännens löner. Emellertid anhåller jag att uttryckligen få framhålla att, om den nuvarande chefen icke nu hos Kongl. Maj:t begärt definitiv lönereglering för kartograferne, hans förfarande likväl aldeles icke är en fortsättning af den gamla, allt för gamla försummelsen, utan i sjelfva verket eger fullt giltig anledning. Han har nemligen beräknat att, oafsedt förhöjningen af tjenstemännens löner, möjligtvis äfven någon förhöjning af arbetsanslaget i öfrigt skulle blifva nödvändig. Det torde vara bekant att ekonomiska karteverket nu har till uppgift att lemna stomkartor till våra öfriga karteverk. Skall derfore det ekonomiska karteverket kunna bedrivas med behörig raskhet, så att det kan gå före den topografiska kartläggningen, så är det sannolikt, att arbetsanslaget äfven i öfrigt mer eller mindre behöfver höjas. Härtill har emellertid nuvarande chefen förklarat sig hafva ytterligare någon erfarenhet af nöden. Således funnos för närvarande tvänne utvägar, antingen att göra framställning till Kongl. Maj:t att Kongl. Maj:t täcktes redan hos innevarande Riksdag begära definitiv lönereglering och sedermera 1875 komma med framställning till Riksdagen om den förhöjning i öfrigt, som kunde af omständigheterna finnas påkallad. Detta har emellertid chefen icke funnit lämpligt, utan för sin del ansett att Kongl. Maj:t och Riksdagen borde sättas i tillfälle att på en gång pröfva dessa sammanhängande frågor, en uppfattning som enligt min tanke är fullkomligt riktig och tillika så lojal, att den förtjenar

sitt erkännande från Riksdagens sida. Men härvid har nuvarande chefen utgått från den förutsättning, att dyrtidstillägg redan för i år skulle beviljas, och att ej, genom uppskofvet med förslag till definitiv reglering, kartografernes långa väntan skulle ytterligare förlängas.

Jag anhåller vidare att få fästa Kammarens ledamöters uppmärksamhet derpå, att anspråken på en kartograf för anställning i ekonomiska karteverkets tjänst sannerligen icke äro så små. Af honom fordras studentexamen, tvänne års tjänstgöring hos landtmätare, landtmäterexamen, tre års tjänstgöring vid skiftesverket och två års tjänst i ekonomiska karteverket såsom extra kartograf. Efter allt detta kommer han vid 28 å 30 års ålder till anställning som ordinarie kartograf med en lön af 1,400 riksdaler eller, om lyckan är god, kanske 1,500. Herr Statsrådet och chefen för Civil-departementet har redan redogjort för aflöningsförhållandena inom detta verk. Jag tillägger endast, att medelbeloppet af aflönningarne för de 20 kartograferne, bland hvilka tre i Norrbottens län endast hafva 1,200 R:dr hvardera, utgör 1,650 R:dr, ett belopp som sannerligen icke behöfver några noter eller kommentarier. Huru skall en kartograf kunna lefva på den inkomsten, om han t. ex. har hustru och några barn att försörja? Han skall vistas 7 månader af året i den dyra hufvudstaden, der hans tjänstgöring hvarje dag belöper sig till 5¹/₂ timmar; de öfriga 5 månaderna äro afsedda för fältmätningsarbeten. Huru dan är hans utsigt för framtiden? Han har icke någon pensionsrätt, icke någon utsigt till befordran och, i olikhet med största delen öfrige tjänstemän, under sitt trägna arbete icke någon semester, således också mycket ringa tid att, om tillfälle dertill i öfrigt skulle erbjuda sig, genom enskild verksamhet förbättra sin ringa offentliga löneinkomst. Den summa Kongl. Maj:t begärt för detta dyrtidstillägg — men det ordet är här olämpligt, ty sedan 1866, jag upprepar det, har denna fråga varit väckt, detta genom Kongl. Maj:ts eget initiativ, som redan då under helt andra förhållanden än nu fann en löne reglering för kartograferne af behöfvet påkallad — icke skall hon tynga synnerligen på statsbudgeten; men jag hoppas att det skall finnas många i denna Kammare som tänka som jag, att, om summan icke tynger hårdt på statsbudgeten, så skulle det tynga hårdt på mitt sinne att åtminstone icke hafva gjort hvad jag kunnat för att förmå Kammaren till ett annat beslut än det i Stats-Utskottets betänkande framlagda. Jag vill icke vädja till Kammarens känsla — jag har framlagt skäl för mitt yrkande, som jag sjelf anser tillräckliga, och anser derföre icke tillständigt att anföra några andra eller flera. Mätte Kammaren, med afvikande från Stats-Utskottets förslag i denna punkt, bifalla hvad jag önskar, d. v. s. Kongl. Maj:ts proposition, och mätte jag sålunda icke blifva nödgad att beklaga, att en så i sanning god sak fått en så dålig förespråkare!

Herrar *Nyblæus*, *Alb. Staaff*, *Clairfelt*, Friherre *Schmidt* och Herr *Schultz* instämde i Herr Hedins anförande.

Herr *Helander*: Den näst föregående talaren har redan visat, att här i sjelfva verket icke är, såsom man skulle kunna tro, fråga om dyrtidstillägg, utan derom att kartograferna skulle vederfaras en rätt, hvar på de haft och hafva befogade anspråk, samt på hvilken de nog länge

måst vänta. För den händelse emellertid, att någon skulle hafva en annan uppfattning, eller att frågan verkligen gäller dyrtidstillägg, så ber jag att för ett ögonblick få upptaga tiden med att visa, att, äfven i händelse af en sådan åsigt, allt talar för att den Kongl. propositionen bifalles.

Från den allmänna grundsatsen att dyrtidstillägg för innevarande år icke må ifrågakomma, har Stats-Utskottet, ganska välbetänkt, förutsett att undantag måste i särskilda fall ifrågakomma. Ett sådant undantag har nyss förevarit, då Kammaren beviljade dyrtidstillägg åt tjänstemännen i Statistiska centralbyrån för år 1874. Ett annat dylikt undantag förekommer under sjunde hufvudtiteln för kammarskrifvarne i Kammar-kollegii provinskontor. Hufvudskälet, hvarföre Utskottet för dem enhälligt tillstyrkt undantag, är det, att nämnde tjänstemän icke få med sin befattning förena tjänst inom annat verk, på sätt eljest ofta är för andra tillåtet. Ett dylikt förbud existerar visserligen icke för kartograferne, men det är också alldeles obehöfligt, emedan dels kartografernes arbete är af den beskaffenhet, att det icke rätt väl lämpar sig för kartografen att sysselsätta sig med annat, och dels är detta omöjligt, i anseende dertill att han en stor del af året vistas på landet, aflägsat från hufvudstaden. I öfrigt äro kartograferne vida sämre lottade än kammarskrifvarne i Kammar-kollegium, ty de hafva icke såsom desse lön utan blott arvode; längre tjänstgöringstid på dagen, nemligen under sju månader 5 1/2 timmar och under återstående 5 månader 12 timmar dagligen; ingen pensionsrätt och ingen utsigt till befordran. Under ekonomiskt betryck är det understundom möjligt att uppehålla modet, om man har förhoppning till befordran och dermed vunnen bättre ställning; men der, såsom för kartograferne är händelsen, sådant hopp saknas, vill det mycket till att ej förtvifla.

Då, enligt hvad jag nu visat, det är klart, att kartograferne äro uti en vida ofördelaktigare ställning än de omtalade kammarskrifvarne, och jag, att döma af det förhållande att, såsom jag nämnt, Utskottet utan meningsskiljaktighet tillstyrkt dyrtidstillägg för innevarande år åt kammarskrifvarne, finner det vara sannolikt att Riksdagen godkänner hvad Utskottet för dem föreslagit; lärer det alltså finnas vida större skäl att nu bifalla detsamma för kartograferne, helst jag är öfvertygad derom att, äfven i öfrigt få, om ens några, tjänstemän finnas, för hvilka så ömmande och bevekande omständigheter tala för bifall som just för dem. Med tillförsigt motser jag ock, att Kammaren måtte bifalla Kongl. Maj:ts proposition, hvarigenom hvar och en af kartograferne vid de ekonomiska karteverken skulle tillgodokomma 400 R:dr eller, sammanlagdt för alla, 8,000 R:dr, för innevarande år; derom jag alltså anhåller.

Herr Lundström: Jag hör Herrarne ropa på proposition och skall derföre icke blifva mångordig. Jag ber endast få förklara, att jag helt och hållet instämmer i det anförande, min kamrat på stockholmsbanken herr Hedin nyss hållit. Han har framdragit så många skäl, som tala för bifall till Kongl. Maj:ts proposition, att jag dertill har litet eller intet att tillägga. Deremot ber jag att få fästa Herrarnes uppmärksamhet på en uppgift, som Herr Statsrådet och Chefen för Civil-departementet, troligtvis genom ett ögonblickligt förbiseende, kom att lemna, men som icke synes mig öfverensstämmande med det verkliga förhållandet. Herr Stats-

rådet och Chefen för Civil-departementet uppgaf nemligen, att kartograferne i Norrbottens län äfven hade dagtraktamente under sin tjenstgöring ute på fältet. Så är dock, märkvärdigt nog, icke förhållandet; men detta gör deras ställning ännu behjertansvärdare. Chefen för topografiska korpsern yttrar nemligen, såsom synes af bilagan N:o 5 b till Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof, pag. 67, och fäster uppmärksamheten uppå, "att kartograferne vid Norrbottens läns ekonomiska karteverk ej åtnjöte dagaflöning under sina högeligen mödosamma arbeten på fältet, då deremot kartograferne vid det allmänna ekonomiska karteverket åtnjuta under fältmätningstid en dagaflöning af 3 R:dr". Men äfven desse senares aflöning, 3 R:dr om dagen, då de äro ute på förrättningar, är verkligen så ringa, att derpå ej uppstår något öfverskott. Jag hänvisar i det afseendet till Chefens för topografiska korpsern yttrande, sid. 65 i nämnda bilaga, der det heter att "kartograferne vid allmänna karteverket reseersättning och dagaflöning under mätningstiden vore afsedda att betäcka utgiften för verkställda resor och de ofta ganska dryga omkostnader, som följde den på resor stadde, ofta kvarter ombytande kartografen". De verkliga lefnadskostnaderna under dessa resor skulle således bestridas med det årliga arvodet. Man har kallat de här begärda 400 R:dlrna för dyrtidstillägg. Talaren på stockholmsbänken har redan fästat uppmärksamheten på oegentligheten af denna benämning; och jag skulle härför vilja anföra ännu ett skäl. De hittills beslutade lönetilläggen hafva utgjort en viss procent af lönen; den här föreslagna löneförbättringen deremot utgör ett bestämdt, lika stort belopp för hvar och en af tjänstemännen, oberoende af deras förut varande aflöning. De, hvilka redan från början i fråga om principen för dyrtidstillägget varit af den åsigten, att en orättvisa skulle begås derigenom, att ett lika procentantal i förhöjning skulle tillfalla de olika lönegraderna, böra i främsta rummet vara belättna med hvad Kongl. Maj:ts här föreslagit; ty detta går just i den riktning de åsyfta, att nemligen de svagast aflönade tjänstemännens lönevilkor skulle höjas mera än de bättre aflönades.

Jag vill icke längre uppehålla Kammararens tid, utan ber endast att, med afslag å Stats-Utskottets förslag, få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Statsrådet Bergström: Det förhåller sig verkligen så, som den siste ärade talaren upplyste, att den olikhet i aflöningsförmåner råder emellan kartograferne vid Norrbottens läns ekonomiska karteverk och kartograferne vid allmänna ekonomiska karteverket, att de förra icke uppbära någon dagaflöning under sina arbeten på fältet. Detta förhållande hade fallit mig ur minnet, när jag sist hade ordet, men det står fullständigt omnämndt i det vid den Kongl. propositionen fogade statsrådsprotokollet. Den angifna oegentligheten i kartografernes i Norrbotten aflöning är emellertid ett ytterligare skäl för att bifalla Kongl. Maj:ts frågavarande framställning.

Herr Törnfeldt: Ehuru tvänne talare förut sagt hvad jag tänkte lis, äg att kartograferne icke hafva någon utsigt till befordran och framför

allt icke kunna påräkna någon pension, så vill jag dock ytterligare på det kraftigaste betona denna omständighet. Det är nemligen en ofantlig skilnad mellan sådana tjänster, hvilkas innehafvare, sedan de blifvit utslitne, få behålla lönen under återstoden af lifstiden, och dem, hvilkas innehafvare ej hafva någon pension sedan de lemnat platsen. Härpå bör mycket afseende fästas. Jag yrkar för den skull afslag på Stats-Utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Härmed var öfverläggningen slutad. Under densamma hade endast yrkats att, med afslag å Utskottets hemställan, Kongl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet måtte bifallas. Herr Talmannen gaf emellertid proposition först på bifall till Utskottets förslag och derefter på nyssnämnda yrkande samt förklarade den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef likväl begärd, i anledning hvaraf, och med upptagande af bifall till Utskottets hemställan såsom ja-proposition, nu uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af denna lydelse:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 13:de punkten af dess utlåtande N:o 18,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren med afslag å Utskottets hemställan, beviljat det extra anslag af 8,000 kronor, som Kongl. Maj:t åskat.

Omröstningen försiggick och utföll med 64 ja mot 72 nej; och hade Kammaren alltså fattat beslut enligt nej-propositionen.

14:de och 15:de punkterna.

Biföllos.

Föredragningen af det föreliggande utlåtandet blef i anseende till den framskridna tiden nu afbruten, men skulle i Kammarens nästa sammanträde vidare fortsättas.

§ 8.

Herr *Gustaf Jonsson* erhöi, i anseende till hans broders inträffade död, ledighet från riksdagsgörömlen under 14 dagar från och med den 28 innevarande månad.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 10 e. m.

In fidem
H. Husberg.